

Knutepunktutvikling på Skullerud

En studie av unge innbyggers fortellinger i kontrast til Oslo kommunes og utbyggers perspektiver og forestillinger om stedet

Anita Rue

VEILEDER

Jørn Andreas Cruickshank

Universitetet i Agder, 2023

Fakultet for samfunnsvitenskap

Institutt for Global utvikling og Samfunnsplanlegging

Oppsummering

Oppgaven "Knutepunktutvikling på Skullerud: - En studie av unge innbyggers fortellinger i kontrast til Oslo kommunes og utbyggers perspektiver og forestillinger om stedet" dykker inn i det komplekse landskapet av ungdommens stedsidentitet, deres tilhørighet til stedet og deres rolle i planleggingsprosessen. Dette er analysert med fokus på Skullerud, et område i ytre Oslo, som er utpekt for fremtidsrettet planlegging og knutepunktutvikling av Oslo kommune.

Oppgaven bygges opp rundt to teoretiske rammer: planleggingsteori og stedsteori. Den studerer planleggingens egen historie og utvikling parallelt med fremveksten av økt bevissthet rundt stedsidentitet og tilhørighet, for en helhetlig forståelse av potensielle utfordringer og muligheter i en inkluderende planleggingsprosess. Videre søkes det å forstå hvordan ungdommers stemmer kan bli bedre integrert i utformingen av offentlige rom i knutepunktutvikling og stedsplanlegging for å sikre et mer inkluderende og bærekraftig miljø.

Oppgaven starter med en introduksjon til Skullerud og studiens bakgrunn, før den undersøker relevant teori knyttet til sted, tilhørighet og planleggingsteori, inkludert et blikk på deltagelse og inkludering i planleggingsprosesser. Etter en beskrivelse av den benyttede metoden og metodiske valg, presenterer oppgaven den innsamlede empirien fra forskjellige aktører på Skullerud. Videre blir ungdommens unike fortellinger om Skullerud belyst, før oppgaven konkluderer gjennom en diskusjon rundt kontrasten mellom unge innbyggers fortellinger og kommunens og utbyggers forestillinger om stedet, med sikte på en langsiktig plan for Skullerud.

Denne studien er av stor relevans i den aktuelle forskningsdiskursen da den tar for seg aktuelle emner som urban fortetning, langsiktig planlegging, knutepunktutvikling, ungdomsmedvirkning i planleggingsprosesser, og vektlegging av både fysiske og sosiale aspekter i stedsutvikling.

Summary

The task "Node Development at Skullerud: - A study of young residents' stories in contrast to the perspectives and conceptions of the place by the municipality of Oslo and the developer" dives into the complex landscape of youth's place identity, their attachment to the place and their role in the planning process. This is analysed with a focus on Skullerud, an area in outer Oslo, which is designated for future-oriented planning and node development by the municipality of Oslo.

The task is built around two theoretical frameworks: planning theory and place theory. It studies the history and development of planning itself, parallel to the emergence of increased awareness around place identity and attachment, for a holistic understanding of potential challenges and opportunities in an inclusive planning process. Furthermore, it seeks to understand how the voices of young people can be better integrated into the design of public spaces in node development and place planning to ensure a more inclusive and sustainable environment.

The task begins with an introduction to Skullerud and the background of the study, before examining relevant theory related to place, attachment, and planning theory, including a look at participation and inclusion in planning processes. After a description of the applied method and methodological choices, the task presents the collected empirical data from different actors at Skullerud. Furthermore, the unique stories of the youth about Skullerud are highlighted, before the task concludes through a discussion around the contrast between the stories of young residents and the municipality's and developer's conceptions of the place, with the aim of a long-term plan for Skullerud.

This study is of great relevance in the current research discourse as it addresses topical issues such as urban densification, long-term planning, node development, youth participation in planning processes, and the emphasis on both physical and social aspects in place development.

Innhold

Innledning	7
Skullerud – et sted for utvikling	7
Problemstilling og oppbygning	8
Problemstilling	8
Oppgavens oppbygning	8
Bakgrunn for oppgaven	10
Hvem bor her?	11
Utpekt for omfattende utvikling	11
Drabantbyenes historie	18
Bærekraftige byer og lokalsamfunn: møteplasser	20
Tilhørighet: strategier og utfordringer	26
Teori	29
Teoretiske perspektiver på sted	29
Sted som bakgrunnsramme, opplevelse og sosial kontekst	30
Et relasjonelt stedsbegrep: Dynamikk og forandring i moderne stedsteori	32
'Oss' og 'Dem'	33
Stedstilørighet i planlegging	35
Sosial kapital og stedstilknytning	36
Planlegging av sted	37
Stedets betydning i byutvikling	37
Nyurbanismen, tilpasse planlegging til stedet	39
Metode	41
Metodens hoveddekk og arbeidsprosess	41
Deltakende observasjon	42
Unge medvirkning	43
Arbeidsbok til ungdommen	44
Intervjuer med ungdomsaktører	46
Dokumentanalyse	47
Podkaster og Intervjuer som sekundærkilder	48
Utvalg, validitet og rehabilitert	49
Etiske hensyn	52
Empiri	53
Medvirkning og deltagelse	53

De unges fortelling	54
Hvem er ungdommen?	54
Ungdommens fritidsmønster	54
Byrommene og møtestedene på Skullerud	55
Hva ungdommen tenker om møteplasser?	61
Fordypningsoppgave - Stedsidentitet	62
Ungdomstråkk	62
Oppsummering	63
Voksenblikk på stedet	64
Oslo kommune	64
Anders Opsahl – Opsahl Gruppen	65
Utekontaktens opplevelse av stedet for de unge	67
Andre aktører	71
Oppsummering	71
Drøfting	73
Mål for Skullerud	73
Stedsidentitet og tilhørighet	75
Finnes det en stedsidentitet på Skullerud?	75
Tilhørighet	80
Møteplasser	81
Planlegging og medvirkning	83
Langsiktig planlegging av sted	83
Medvirkning	83
Fremtidens Skullerud	87
Planlegge for at de unge blir	88
Forebyggende tiltak gjennom deltagelse	89
Konklusjon	90
Referanseliste	93

Skullerud, stedet for utvikling. Denne masteroppgaven begynte som en tanke våren 2019, før koronapandemien traff verden i 2020. Etter mange år i Kristiansand var jeg plutselig tilbake i storbyen. Jeg kjente stedet som en sving, en vei til Østmarka. Men brått ble det vårt hjemsted, min arbeidsplass og vår sønns nærområde.

Korona satte oppgaven på vent, og jeg levde arbeidslivet på Skullerud Skole, hvor pandemien ga meg et unikt perspektiv på hvordan ungdommens møteplasser og forhold til sted ble endret, en sosial pause.

Da jeg tok prosjektet opp igjen våren 2023, hadde situasjonen endret seg. Verden var åpen igjen, og ungdommen var igjen ute å se. Skullerud var åpen.

Et halvt år har gått, og jeg skal levere et arbeid jeg er svært stolt over å ha fått til. Et arbeid som har gitt meg innsikt i hvordan aktiv deltagelse i planlegging, sammen med unges forhold til sted og tilhørighet, kan være avgjørende for å skape gode bærekraftige steder.

Det er naturligvis flere som har vært avgjørende i prosessen med å få denne oppgaven på plass, viktigst av dem var alle er ansatte og elever på Skullerud skole, takk for tilrettelegging, deltagelse og støtte.

Takk til min tålmodige samboer, Daniel, dette hadde ikke gått uten deg. Min kjære Mamma, du er en alltid en god støtte.

Og takk til min veileder, Jørn. Takk for gode innspill, din kjennskap til norsk planlegging, dine innspill om sted og forankring har vært avgjørende for gode tanker, de har vært uunnværlige.

Anita Rue, våren 2023

Innledning

Fortetting er en stadig viktigere problemstilling i en verden hvor urbaniseringen fortsetter å spre seg utover landskapet. Tettstedene og byene våre må tilpasse seg en voksende befolkning, og samtidig ivareta kvaliteter som gir opphav til stedsidentitet. Stedsidentitet er derfor et stadig mer relevant aspekt ved utvikling av sted, og handler om hvordan mennesker opplever og forholder seg til steder, samt hvordan steder kan skape tilhørighet og identitet for innbyggerne som bor der.

Skullerud – et sted for utvikling

I denne oppgaven vil jeg undersøke hvordan aktuelle aktører ser på Skullerud som et sted for knutepunktutvikling, samtidig som jeg vil utforske de unges opplevelse av stedet. Finnes det en stedsidentitet som bør tas hensyn til på et sted med en så variert demografi, og med en befolkningsgruppe som har svært varierende fartstid i området, og hvilken plass har de unge i det offentlige rom på Skullerud. Jeg vil undersøke dette temaet ved å se på ulike måter å forstå sted, blant annet sted som noe rasjonelt og dynamisk, i tråd med Doreen Massey's bidrag til forståelse av stedsbegrepet. Massey argumenterer for at steder kan forstås som nettverksbaserte møteplasser som involverer materielle, sosiale og kulturelle relasjoner (Berg & Dale, 2015, s.32). Møteplasser blir derfor svært viktig for steders utvikling og bevaring av identitet.

«Et rasjonelt stedsbegrep innebærer altså å se stedet som et produkt av sine forbindelser («connections») i tid og rom og ikke som et produkt av sitt essensielle seg» (Berg & Dale, 2015, s 33).

Skullerud, var et område som jeg hadde få eller ingen assosiasjoner til. Som tilflytter var det ikke før jeg begynte å arbeide på en skole i området i 2020 at jeg ble oppmerksom på stedet bak svingen. Men det var ikke før i januar 2023 da jeg begynte å undersøke området gjennom en kvalitativ studie, basert på intervjuer og observasjoner, at jeg også ble bevist de ulike forestillingene om sted som lever i området. Jeg var interessert i å se hvilke planer om fortetting som lå i bunken, samt om hvilken gren av stedsutvikling som lå til grunn.

Jeg hadde ikke fått en følelse av at det lå en sterk oppfatning av stedsidentitet eller tilhørighet blant de unge på Skullerud. For den eldre generasjonen kan Skullerud mulig reise assosiasjoner til Tanbergs radiofabrikk på 1970 tallet, mens de yngre kjenner mulig til

Skullerud som inngangen til Østmarkas skiløyper, eller, Norges største klatresenter. Men noen tydelig stedsidentitet tror jeg de færreste er kjent med.

Problemstilling og oppbygning

I denne oppgaven vil jeg konsentrere meg om å undersøke ungdommers stedsidentitet og deres forhold til sted, deltagelse i offentlige rom og deltagelse i planleggingsprosessene. Dette vil jeg utforske gjennom å se på Skullerud, et sted i ytre Oslo, som er utpekt for langsiktig planlegging og knutepunktutvikling av Oslo kommune.

Problemstilling

For å undersøke denne problemstillingen vil jeg benytte meg av to sentrale teoretiske perspektiver: "planleggingsteori" og "stedsteori". Gjennom å se på planleggingens historie og utvikling, samt hvordan stedsidentitet og tilhørighet blir formet, vil jeg kunne få en dypere forståelse av utfordringene og mulighetene for å kunne gjennomføre en god og inkluderende planleggingsprosess. Ved å undersøke medvirkning blant unge i planleggingsprosessene på Skullerud, kan jeg videre utforske hvordan unge menneskers stemmer kan inkluderes og vektlegges for å sikre mer inkluderende og bærekraftige offentlige rom i knutepunktutvikling, og planlegging av sted.

Problemstillingen er:

Knutepunktutvikling på Skullerud

- En studie av unge innbyggers fortellinger i kontrast til Oslo kommunes og utbyggers perspektiver og forestillinger om stedet

Oppgavens oppbygning

Jeg har nå presentert Skullerud, og vil videre presentere bakgrunn for oppgaven, og plasserer studiet mitt inn i en aktuell diskusjon knyttet til utvikling av steder i bærekraftige byer. Videre i oppgaven skal jeg presentere relevant teori, jeg vil redegjøre for sted, stedsteori og fortellinger om sted, da det er flere måter å forstå begrepet sted. Videre vil jeg redegjøre for ulike planleggingsteorier, og ulike retninger innenfor norsk planlegging. Siden kommer redegjøring av metode, og metodiske valg jeg har gjort i arbeidet, før jeg vil presentere empirien. Empirien presenteres gjennom funn fra arbeidsheftet, og vil bli presentert som

ungdommens fortelling av Skullerud, samt et voksenblikk på Skullerud som inkluderer Oslo kommune, utbygger og utekontakten. Til sist vil jeg avslutte med en drøfting, som vil samle disse trådene, og omhandle forholdet mellom unge innbyggers fortelling i kontrast til Oslo kommune og utbyggers forestilling av stedet, i søken på en langsiktig plan for utvikling av Skullerud. Det vil jeg se på både i forhold til hvordan de ulike aktørene ser sted, men også hvordan deltagelse i planleggingsprosesser har endret seg opp gjennom planleggingshistorien.

Bakgrunn for oppgaven

Rent formelt er Skullerud en del av Oslos sørlige ytre grense og regnes som en delbydel i bydel Østensjø. Bydelen ble opprettet i 2004, etter en sammenslåing av tre ulike bydeler. Delbydel Skullerud består av drabantbyen Bogerud, som ble bygget på 1960-tallet og Skullerud. Som mange av drabantbyene rundt Oslo var også Bogerud og Skullerud opprinnelig bestående av gårder og store landområder med dyrka mark.

Skullerud ligger omringet av Østmarka, Mortensrud, Bøler, Abildsø og Lambertseter. Felles for disse områdene er at de inngår i bydelene Østensjø, Nordstrand og Søndre Nordstrand, og går under betegnelsen Oslo Ytre Sør. Ytre sør er en uformell geografisk betegnelse på de sørlige bydelene utenfor bykjernen i Oslo, og i motsetning til Oslo sentrum, det er her vi finner en blanding av boligområder, industri og grønne områder som Østmarka og Ekebergskråningen. Området har en mer landlig karakter enn de sentrale bydelene og har en høy andel av eneboliger og rekkehus. I bydelen finner vi en variert befolknings sammensetning med både eldre og yngre beboere og en betydelig innvandrerbefolkning (Oslo kommune, nd).

Allerede på 1960 tallet ble Skullerud etablert som et kollektivpunkt, Østensjøbanen var den første offentlige transporttilknytningen til Skullerud, og strakte seg ut til området allerede i 1967. Senere ble T-banelinjen utvidet til Mortensrud, og busstilbudet økte i takt med bolig og næringsutvikling. Området er i dag kjent som et sentralt kollektivpunkt, dette skyldes hovedsakelig det gode utbygde offentlige transporttilbudet, som knytter området til resten av byen og dens kultur- og fritidstilbud. I midlertidig har kollektivtilbudet også trukket byfolket ut til Skullerud. Skullerud er kjent for sin nærhet til Østmarka - et stort og populært friluftsområde i Oslo. T-banen gjør det enkelt for besøkende å komme seg til og fra Østmarka for å nyte naturen og utendørsaktiviteter i området. Det store klatresenteret i Tandbergs gamle lokaler trekker også til seg en nevneverdig del av områdets besøkende.

På grunn av den gode tilgjengeligheten til både offentlig transport og natur, blir områder som Skullerud ofte referert til som et "knutepunkt" i Oslo. Disse områdene tiltrekker seg både besøkende og fastboende som ønsker å dra nytte av byens kultur- og fritidstilbud samtidig som de kan nyte naturen og friluftsliv i nærheten (Oslo kommune, n.d.). I det følgende avsnittet vil jeg se nærmere på Skulleruds demografi og diskutere hvordan disse faktorene har bidratt til å forme bydelen.

Hvem bor her?

Drabantbyene tilknyttet Oslo har over flere år vært i en posisjon hvor unge par har flyttet ut av sentrum, og etablert seg i de aktuelle drabantbyene. Det er derfor en endring i demografien, et kontinuerlig generasjonsskifte i områdene. Skullerud er intet unntak. Området Skullerud og Bogerud har i dag en mangfoldig befolkning. Boligene huser mange mennesker med ulik kulturell og sosial bakgrunn. Det er en variert boligmasse med blokker, eneboliger og rekkehus. Med sine ca. 7000 beboere er Skullerud en av de minste delbydelene i Østensjø. Til sammenligning har Bøler 1000 flere beboere, og Oppsal, som den største delbydelen, 4000 flere beboere. På tross av dette har Skullerud den største andelen kommunale boliger, og toppe statistikken i Østensjø (Oslo kommune, n.d). Likevel er boligsammensetningen på Skullerud variert, og man finner både leiligheter, rekkehus og eneboliger.

Utpekt for omfattende utvikling

Oslo har fremdeles et behov for flere boliger, da den urbane utviklingen i Oslo fremdeles er aktuell. Utviklingen skaper en forventet vekst med nesten 200 000 innbyggere frem mot 2030, og det er beregnet behov for over 120 000 nye boliger og om lag 7,8 millioner kvadratmeter næringsareal til nye arbeidsplasser. Dette danner grunnlag for å transformere lavt utnyttede industri- og næringsarealer i utkanten av byen til mer varierte og sammensatte nærings- og boligområder. I ytre by sør kan det bygges om lag 18 000 nye boliger. (Kommune Plan, 2015)

Så hvordan skal og har Oslo møtt behovet for rask boligutvikling? Det gjøres i stor grad gjennom fortetting og transformasjon av Oslos ytre bydeler, og har vært en del av kommunenes strategi i flere år.

Begrepene byomforming, transformasjon og fortetting blir ofte brukt om hverandre, men når vi snakker om transformasjon i denne sammenhengen, så refererer vi ofte til endringen av bruken av eksisterende byområder. Det kan være områder som tidligere var brukt til industri, parkering, transport eller havnevirksomhet, eller områder som allerede har bygninger og kvartaler, men som kan utvikles videre. Transformasjonen kan inkludere både store sammenhengende områder i byen og mindre utvikling på enkelttomter. Målet er å skape moderne, tettere og mer funksjonelle bydeler med nye typer bygninger, som kontorlokaler, butikker og boliger, og samtidig utnytte eksisterende infrastruktur og tilgjengelige ressurser.

Transformasjonen av byområder er en viktig del av fortetningsarbeidet og kan bidra til å skape en bærekraftig og attraktiv by.

Ettersom Skullerud er en del av Oslo kommune og er en tett befolket bydel, er begrepene byomforming, transformasjon og fortetting også relevante for dette området. Det kan være aktuelt å transformere tidligere industriområder eller andre offentlige områder på Skullerud til boligområder eller andre funksjonelle områder for å dekke befolkningens behov og ønsker. Samtidig kan det være relevant å fortette områder på Skullerud for å utnytte eksisterende infrastruktur og ressurser på en bedre måte og på den måten bidra til å skape en mer bærekraftig bydel.

I tillegg kan transformasjon bidra til å skape nye og moderne møteplasser, kulturelle og sosiale tilbud som kan styrke tilhørigheten og stedsidentiteten blant beboerne på Skullerud. Dette kan bidra til å gjøre Skullerud til et enda mer attraktivt og livlig sted å bo og besøke (Regjeringen, 25.02.22).

En slik transformasjon kan også skapes gjennom fortetting, strategien er et viktig politisk tiltak for å møte behovet for flere boliger i Oslo. Byen opplever en stadig økning i befolkningen, og behovet for flere boliger øker derfor også. Ved å fortette eksisterende områder, kan man utnytte arealene bedre og skape en mer effektiv arealbruk. Dette kan føre til at flere boliger kan bygges på samme areal, samtidig som man begrenser utbyggingen av nye områder.

Fortetting kan imidlertid også skape utfordringer, som behovet for å tilpasse infrastrukturen og tjenestene til en økende befolkningstetthet. Det er derfor viktig å planlegge og gjennomføre fortetningsprosjekter på en måte som tar hensyn til både miljøet og innbyggernes behov og ønsker.

Ved å bruke fortetting som strategi for å transformere og utvikle eksisterende områder, som for eksempel Skullerud, innebærer det at man utnytter allerede bebygde områder mer effektivt, og kan bidra til å skape flere boliger og arbeidsplasser i området. Fortetting kan også bidra til å redusere behovet for utbygging av nye områder, som kan ha negative konsekvenser for natur og miljø. Ettersom Skullerud allerede er et etablert boligområde, kan det være aktuelt å bruke fortetting som strategi for å utvikle området på en bærekraftig måte. Ved å

bygge flere boliger innimellom eksisterende bygninger, kan man utnytte infrastrukturen og ressursene som allerede er til stede på Skullerud. Fortetting kan også bidra til å skape nye og moderne boliger som bedre svarer til behovene og ønskene til befolkningen på Skullerud. Det er flere måter å gjennomføre fortetting på, som for eksempel å fradele store tomter og bebygge dem, eller å rive eksisterende bygg og erstatte dem med nye bygg med høyere utnyttning. Innenfor et etablert sentrumsområde som Skullerud, kan også fornyelse innenfor kvartaler regnes som en form for fortetting. På denne måten kan man skape en mer variert og tettere bystruktur, som samtidig ivaretar det lokale miljøet og beboernes ønsker og behov (Regjeringen, 25.02.22).

Gjennom slike strategier blir nye bydeler blir til, et av de største prosjektene nå er Hovinbyen og området huser steder som Løren og Økern (Oslo kommune, Hovinbyen, n.d). Oslo kommune har laget en strategisk plan for området hvor de ønsker at «*Hovinbyen transformeres fra å være et område preget av store lager- og industriarealer, til å bli et attraktivt byområde med mange nye boliger og arbeidsplasser*» (Oslo kommune, Hovinbyen, n.d). Skullerud er som Hovinbyen, i dag bestående av et nærings- og boligområde i ytre by. Området har en relativ lav boligmasse, men noen leilighetskompleks har kommet opp de siste 10 årene. I Kommuneplanens arealdel 2015 - Oslo mot 2030 (KP2015) og kommunens samfunnsdel 2018, er Skullerud utpekt som et prioritert stasjonsnært område, avsatt til utviklingsområde for bymessig utforming, med krav til felles planlegging av planområdet. Med stort potensiale for en helhetlig og stedstilpasset byutvikling. En slik helhetlig og stedstilpasset strategi for byutvikling er spennende, men fungerer også førende på utviklingen. Så hvordan legger dette føringer for videre utvikling av Skullerud? Kommunen har startet en prosess på Skullerud, hvor utviklingen skal skje i tråd med en strategi som de kaller, knutepunktutvikling.

Knutepunktutvikling omhandler å forbedre transportsystemet og muliggjøre en mer sømløs overgang mellom ulike transportmidler på allerede etablerte kollektivpunkt. Det er også viktig å tilpasse lokaliseringen av knutepunktet til by- eller tettstedsstrukturen for å sikre god by- og eiendomsutvikling. Et godt plassert knutepunkt kan bidra til å skape attraktive urbane områder rundt seg. Knutepunktutvikling krever derfor en betydelig innsats innenfor arealutvikling og planlegging.

Skullerud har blitt et sentralt kollektivknutepunkt i Oslo, hvor både T-bane og buss møtes (Oslo kommune, 2018). Det er derfor et område som er spesielt egnet for knutepunktutvikling. Med riktig planlegging og utvikling kan Skullerud utvikles til et attraktivt sted å bo og jobbe, samtidig som det kan fungere som et trafikkknutepunkt for hele regionen. En vellykket knutepunktutvikling på Skullerud vil kunne bidra til å forbedre tilgjengeligheten og mobiliteten til og fra området. Dette vil gjøre det lettere for folk å reise til og fra arbeid, skole og fritidsaktiviteter i og rundt Skullerud. I tillegg kan knutepunktutviklingen bidra til å skape et mer attraktivt miljø for handel, service og kultur, som igjen vil styrke tilbudet i nærområdet (Regjeringen, 25.02.22).

Plan- og bygningsetaten i Oslo har med det foreslått en omfattende byutviklingsplan for Skullerud som inkluderer utbygging av opptil 1500 nye boliger, forbedring av bystrukturen, tilrettelegging for sykkel- og gangveier, møteplasser, en hovedbygate og utvidelse av T-banen med et torg som vil bli et naturlig knutepunkt for kollektivtrafikk. Planen tar sikte på å binde området bedre sammen og skape en levende by. Bakgrunnen for planene er som nevnt den forventede veksten i Oslos befolkning frem mot 2030, og det betydelige behovet for både flere boliger og næringsarealer til nye arbeidsplasser. Området på Skullerud utpeker seg som et av stedene i Oslo hvor det finnes arealer til videre utvikling og utbygging, og er derfor i kommuneplanen utpekt som et prioritert stasjonsnært område som skal utvikles (Stokland, 2018). Imidlertid er denne planen, som andre langsiktige strategier fra Kommunen, også kun et forslag. Forslag til Planprogram med veiledende plan for offentlige rom (VPOR) for Skullerud gir grunnlag for unntak fra krav om felles planlegging i etterfølgende detaljreguleringer (VPOR Skullerud, s 9, 2019).

Som en av de største aktørene i området sitter Anders Opsahl, som gjennom Opsahl gruppen, eier store områder på Skullerud, og ønsker å være en del av utviklingen som er planlagt på stedet. I et intervju gjort av Anders Opsahl diskuterer han stedidentiteten på Skullerud og trekker frem at området skiller seg fra nabobydelen, Søndre Nordstrand. Han beskriver området som en blanding av det urbane og det grønne, med nærhet til både skog og mark, samtidig som det har alle nødvendige fasiliteter for et moderne byliv. Anders mener også at Skullerud har en rik kulturhistorie og en egenart som bør bevares og videreutvikles i den kommende utbyggingen. Han understreker viktigheten av å ta hensyn til lokalbefolkningens ønsker og behov, samtidig som man skaper en moderne og bærekraftig bydel (Lundgaard, 2022). Dette vil jeg diskutere videre i et senere kapittel.

Utfordringer ved området

En planlagt utvikling av området må ta hensyn til flere utfordringer i bydelen. Bydel Østensjø er en godt etablert bydel, med flere ressurssterke områder, men som det kommer frem i den strategiske planen for Bydel Østensjø er bydelen også preget av en rekke sosioøkonomiske utfordringer. I den strategiske planen for 2023-2026 har bydelen definert fire hovedutfordringer som må håndteres de neste årene. Blant disse utfordringene er økende psykisk uhelse og levekårsproblemer for mange innbyggere, spesielt for barn og unge i områder med størst utfordringer. Bydelen yter flere tjenester for å utjevne sosial ulikhet og arbeide for god psykisk helse, samtidig som man jobber for å bryte barrierer mellom fagområder og utvikle fleksible tjenester av høy kvalitet.

Da de sosiokulturelle utfordringene er fremtredende i området, blir en helhetligplanlegging for helsefremmede og forebyggende arbeid relevant. Den strategiske planen skisserer gjennom punktet «*Vi jobber helsefremmende, forebyggende og på tvers av fag og tjenester for gode liv*» at:

- Barn og unge skal være en prioritert gruppe. Samtidig skal bydelen ta vare på voksne og eldre. Særlig er det å arbeide for inkludering og god psykisk helse.
- De skal jobbe for å utjevne sosial ulikhet og skal prioritere geografiske områder der levekårsutfordringer er størst.
- De skal jobbe for å bryte barrierer mellom fagområder og utvikle fleksible tjenester med høy kvalitet. Oppvekstreformen forutsetter blant annet at man ser tiltak for barn og unge i sammenheng (Strategisk plan 2023-26, s5).

Det er fra dette viktig å ta med seg at barn og unge skal være en prioritert gruppe i utviklingen av videre planlegging av bydelen. Prioritering av tilbud for barn og unge kan man se eksempler på i enkelte andre delbydeler i Østensjø, det er satt opp en ny svømmehall og et aktivitetssenter på Manglerud, det har vært et løft av Hareløkka idrettspark på Bøler og rehabilitering av svømmebassenget på Bøler.

Som planen også viser er det en negativ utvikling i den totale andelen som sliter med psykisk helse. De siste undersøkelsene gjort knyttet til psykisk helse, viser at flere innbyggere i bydelen opplever psykisk uhelse. På tross av dette ser man også at flere oppsøker psykisk

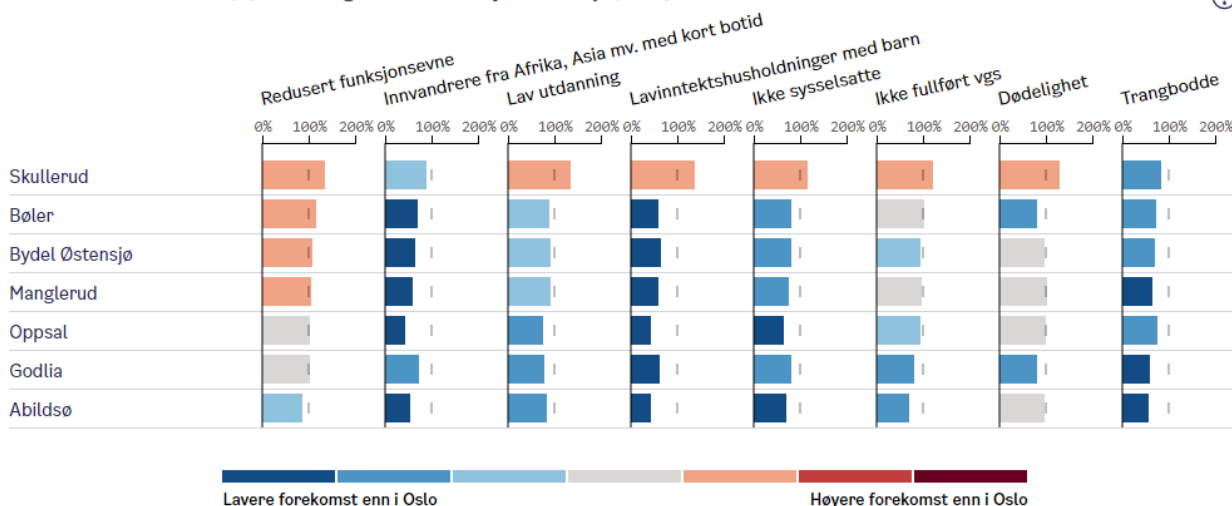
helsehjelp, det kan ses i sammenheng med korona pandemien og et raskere forløp i spesialhelsetjenesten. Likevel har bydelen noe dårligere resultater enn Oslo-snittet knyttet til unges psykiske helse (Strategisk plan 2023-26). Hva som ligger bak de tallene, er noe uklare, men man kan rekke slutninger om at de unges psykiske helse har blitt utfordret de siste årene med korona pandemien, samt flere andre sosiale faktorer.

Østensjø bydel har som nevnt store demografiske variasjoner (Oslo kommune, n.d). Det er mange barn og unge som vokser opp i områder hvor det er store levekårs utfordringer i Oslo, og Bydel Østensjø er ikke utelatt av den statistikken. Bydelsstatistikken viser at det på delbydelsnivå er Skullerud som er det området som har en størst andel av innbyggere som ikke er i arbeid, har lav utdanning eller som er fattige. *«Svak økonomi og ressursfattigdom fører med seg en rekke begrensinger når det kommer til deltagelse i samfunnet både for voksne og barn, samt økende risiko for helseutfordringer og lav livskvalitet. Bydelen ytrer flere tjenester til innbyggere som bor i områdene med størst levekårsutfordringer»* (Strategisk plan 2023-2026 Bydel Østensjø, s 4).

Bydelen opplever utfordringer med å oppfylle krav til kvalitet på tjenestene som tilbys, da det er begrensede ressurser i bydelen. Dette gjør det også utfordrende i forhold til rekruttering og beholde ansatte. En annen utfordring er at de eldre bor hjemme lenger, samtidig som det er en sammensatt gruppe av innbyggere som blir eldre i det aktuelle området. Det er flere med nedsatt funksjonsevne, rus og psykiatriutfordringer. Planstrategien for Oslo kommune 2020-2023 legger enkelte føringer for bydel Østensjøs strategiplan. Planen har tre hovedprioriteringer: Arbeid til alle, kampen mot klimaendringer og tiltak for sosial utjevning (Strategisk plan 2023-26, s8).

Den siste hovedprioriteringen i planen er særlig relevant for delbydel Skullerud, ettersom området er kjennetegnet av betydelig sosial ulikhet. Dette området står overfor en rekke utfordringer relatert til levekår, blant annet en høy andel av befolkningen med lav utdanning, trange boforhold og husholdninger med lav inntekt. Disse faktorene bidrar til en økt sårbarhet for innbyggerne på Skullerud og understreker viktigheten av å adressere og arbeide med sosiale ulikheter som en sentral del av byplanlegging og utvikling i området.

Tabell 1: Levekårsindikator Bydel Østnesjø

Skullerud har som sett et stort potensial for transformasjon og utvikling, men det er et område av Oslos yre by som også møter flere utfordringer.

De strukturelle utfordringene

Skullerud har lenge vært et forsømt område. Med spredt bygningstetthet og mangel på gode møteplasser og gangveier. Å orientere seg i området har vært vanskelig, og mange vil nok tenke på stedet som en del av utsikten når man kjører fra Tveita, Oppsal og Bøler – en sving for bilen. Siden 1970-80-tallet har stedet utviklet seg i tråd med bilens dominans og næringslivets behov for tomter (Stokland, 2018). VPOR Skullerud viser til en stor utfordring for behovet for en helt ny plan for gateløp. Dette vil kreve en helhetlig tilnærming og involvering av lokale beboere og næringsliv, for å finne en balanse mellom biltrafikk og gående/syklende. Samtidig er det noe bygningsmasse som plan og bygg må bli enige om.

Med en foreslått byutvikling vil området få en mer systematisk struktur og bedre tilgjengelighet. Det vil bli lagt til rette for et mer levende byliv i området, med flere møteplasser og bedre gangveier. Opsahl ønsker at stedet skal videre til den originale planen hvor de planla for det han omtaler som «naturbania» (Bjerkeng & Fossen, 2021)

De relasjonelle utfordringene

Men Skullerud står ikke bare overfor utfordringer knyttet til helhetlig byutvikling. Det er også store levekårsutfordringer i området, med høy arbeidsledighet og et høyt antall kommunale leiligheter som kan føre til urolige skolekretser. For å skape en sterkere tilhørighet til området,

må det jobbes med å bedre disse levekårene. Alt i alt må Skullerud møte disse utfordringene på en helhetlig og bærekraftig måte for å sikre en god fremtid for området og dets innbyggere. Det vil kreve samarbeid mellom lokale myndigheter, næringsliv og beboere, men med riktig tilnærming kan Skullerud bli et enda bedre sted å bo og jobbe i fremtiden.

«Vi skal ikke lage en ny drabantby, men fortette og utvikle by-kvaliteter på stedets premisser.» – Birgitte Riegels Høyland, prosjektleder for planprogrammet for Skullerud

Drabantbyenes historie

«Vi skal ikke lage en ny drabantby» skriver Birgitte Høyland, ved å ta avstand fra drabantbyene, hvilken planleggingstradisjon er det hun avskriver for Skullerud? Starten på de norske drabantbyene oppsto som et svar på et økende behov for boligutvikling på 1950-tallet, da sentralisering og vekst i næring og industri skapte et behov for rask og effektiv boligutvikling. Etterkrigstiden hadde lagt spor i byen, og Oslo hadde stor boligmangel. Befolkningen trengte flere rimelige boliger, og det raskt. De første drabantbyene fikk byggestart på begynnelsen av 1950-tallet. Lambertseter var den første store drabantbyen som ble bygget ut i ytre Oslo, men Bogerud var ikke mange år etter. Generalplanen for denne utviklingen ble presentert i 1949 og ble presentert som en hovedplan for utviklingen av byen. Planen skisserte ulike soner rundt i byen med ulike formål, hvor industrien skulle skilles fra boligområdene.

Et av målene med drabantbyen var på denne måten å skape bedre livskvalitet og bygge boligbyer med felles grøntområder og sentrum var at drabantbyene skulle fungere som små lokalsamfunn, med gode inkluderende nabolag. Denne modellen for boligutvikling ble derfor kalt «nabolagsmodellen» (Hansen, 2006). På 1970-tallet begynte imidlertid drabantbyene å få et dårlig rykte på grunn av sosiale problemer, kriminalitet og forfall. Mange drabantbyer ble neglisjert av kommunen og beboerne, og mange av bygningene trengte oppgradering (Gjerland, 2015, s 129-145). Også gjennom «nabolagsmodellen» har drabantbyen blitt kritisert for å holde på en relativt statisk alderssammensetning. Guttu (2003) kritiserer blant annet at en av forutsetningene for nabolagsprinsippet var en statisk alderssammensetning. Ved etablering av de nye drabantbyene var det en høy andel barnefamilier som bosatte seg, og etter hvert som barna vokste til, skapte det et press på de lokale institusjonene som barnehage og skole. Videre, når barna var ferdig på skolen og flyttet ut, ble det igjen en overkapasitet på

skolene. Dette beskriver Guttu som en over- og underkapasitet som viste seg å være en uheldig konsekvens. Men også uheldig for utviklingen av området (Guttu, 2003).

Drabantbyene ble bygget med elementer fra funksjonalistisk arkitektur og urbanisme, elementer som var populært på den tiden. Funksjonalismen vektla enkelhet, partiskhet og effektivitet i bygningene, og det var viktig å integrere grønne områder og fellesarealer i planleggingen (Gjerland, 2015, s 129-145). Denne måten å bygge på var også gjennomførbart i et økonomisk og byggeteknisk perspektiv, da utviklingen måtte gjennomføres relativt fort for å møte behovet for flere boliger. Det ble beregnet at Oslo by skulle huse 700 000 mennesker. For å imøtekomme dette skisserte de i Generalplanen at de skisserte sonene rundt om i byen skulle bygges som boligbyer, hvor hver boligby skulle inneholde rundt 5-6000 innbyggere, samt ha et felles sentrum (Hansen, 2006).

Generalplanen la opp til storutvikling rundt Groruddalen og i områdene rundt Østensjøvannet, Bøler, Bogerud, Skøyenåsen, Manglerud og Oppsal. Drabantbyene var en stor suksess og tiltrakk seg mange unge familier, dog i stor grad familier fra middelklassen som ønsket seg ut fra sentrum til et bedre og mer romlig miljø. Ved å bygge etter funksjonalismens ideer om å integrere grøntområder, åpne miljø, romslige og luftige boliger, var formålet at livskvaliteten til beboerne skulle bedres. Det skulle være et moderne alternativ til de overfylte og forurensede områdene i sentrum.

I senere år har det vært gjort store investeringer i oppgradering av drabantbyene, som har bidratt til å igjen gjøre områdene populære for unge voksne. Prisene på boliger i sentrum har økt drastisk de siste årene, og unge mennesker i etableringsfasen trekker ut i ytre by for å følge boligdrømmen. Drabantbyene har mange ulike definisjoner, men ifølge moderne byplanlegging er en drabantby et bi-sentrum med tilhørende boligstrøk, anlagt i eller utenfor periferien av en større by. Områdene skal ha god forbindelse med moderbyens sentrum og interne kommunikasjonsnett, men skal også by på lokale arbeidsmuligheter og ha vanlige butikker for daglige varer og serviceforetak, skoler og andre fellesinstitusjoner (Gjerland, 2015, s.133). Mange av de samme kvalitetene som vi ser blir beskrevet i forbindelse med utvikling av nye bydeler også i dag.

Bærekraftige byer og lokalsamfunn: møteplasser

En av de store kritikkene mot drabantbyene var deres mangel på offentlige møteplasser, det var trange gater og lite grøntarealer. På tross av den funksjonalistiske tanken og ønske om å integrere grønne områder og fellesarealer i planleggingen, ble mange av drabantbyene bygd tett og med bilen i fokus (Gjerland, 2015, s 129-145).

Vi ser i dag at offentlige rom og møteplasser er av stor betydning for våre lokalsamfunn og byer. De gir oss en felles arena for samhandling og sosialt samvær, og er et sted der vi kan utføre en rekke aktiviteter som er viktige for vårt samfunn, inkludert fritid, kultur, politikk og folkehelse. Offentlige rom er også en viktig faktor i å skape følelsen av fellesskap og tilhørighet i et samfunn. De kan bidra til å fremme bærekraftig utvikling og økologisk bevissthet ved å tilby et sted for mennesker å samles og dele ideer, opplevelser og inspirasjon.

Offentlig rom, eller byrom refererer til de offentlige områdene i byen som er tilgjengelige for alle innbyggerne. Dette innebærer parker, torg, gangveier, og gateområder. I byplanlegging er det viktig å inkludere byrom som en integrert del av planleggingen for å sikre at byen fungerer som et sosialt og levende sted for innbyggerne. Byrom er viktig fordi de gir mennesker muligheter for å møte hverandre, dele ideer og skape fellesskap, og er derfor viktig for å skape en god og bærekraftig by (Regjeringen, 2016).

Byrom kan være svært varierte og inkluderer alt fra store byparker til små byplasser og bytorg. Byrommene skal være tilgjengelige for alle, og bør være utformet på en måte som oppmuntrer til sosial interaksjon, rekreasjon og bevegelse. Planlegging av byrom inkluderer vurdering av hvordan området vil bli brukt, hvem som vil bruke det, og hvilke funksjoner det skal ha.

Byrom i byplanleggingen er viktig fordi de gir en arena for menneskelig interaksjon, rekreasjon og fellesskap. En godt utformet by kan gi mange muligheter for sosiale aktiviteter, og bidra til økt livskvalitet for innbyggerne. Planleggingen av byrom inkluderer også bevaring av eksisterende bygninger og andre historiske elementer, som kan være viktige for å bevare byens karakter og identitet.

I tillegg til å skape sosiale og kulturelle verdier, kan byrom også ha økonomiske fordeler for byen, for eksempel ved å tiltrekke seg turister, styrke handel og øke verdien av eiendommer i nærheten av disse områdene. Byrom er derfor en integrert del av byplanlegging og bør utformes på en måte som tar hensyn til både funksjonelle og estetiske faktorer (Regjeringen.no, 2016).

Når offentlige rom blir planlagt og brukt på en inkluderende og tilgjengelig måte, kan de gi like muligheter og rettigheter til alle i samfunnet, uavhengig av bakgrunn eller status. På denne måten kan offentlige rom også bidra til å fremme demokratisk deltakelse og sosial rettferdighet (Regjeringen.no, 2016). Videre skal jeg utforske hvordan møteplasser og offentlig rom kan virke tryggende på et lokalmiljø, og hvorfor de bør prioriteres i utvikling av langsiktig bærekraftig planlegging av steder.

Møteplasser, et bidrag til bærekraftig stedsutvikling

Møteplasser er et viktig aspekt i byutvikling og bærekraft, spesielt med hensyn til FNs bærekraftsmål nr. 11 – «Bærekraftige byer og lokalsamfunn». Delmål 11.7, som innebærer å sørge for at alle, særlig kvinner og barn, eldre og personer med nedsatt funksjonsevne, har tilgang til trygge, inkluderende og tilgjengelige grøntområder og offentlige rom innen 2030. Møteplasser bidrar til sosial bærekraft ved å skape rom for samhandling og fellesskap i urbane områder (FN-sambandet, 2023).

I kommunedelplan 17 skrives det om etablering av nye møteplasser og torg i byutvikling. I slike områder skal det etableres torg og møteplasser av høy kvalitet, og de skal behandles i en stedsanalyse for å sikre at de blir friområder eller offentlige trafikkområder/torg i reguleringsplanen. Torg og møteplasser skal normalt bygges samtidig med bebyggelsen, og der det er vist prinsipplassering av torg og møteplass på plankartet, skal dette være retningsgivende ved detaljplanleggingen. For å sikre tilstrekkelig plass for torg og møteplasser i et utbyggingsprosjekt, må det sikres minst ett torg eller én møteplass for hvert 20 000 kvadratmeter BRA (bruksareal), dersom utbyggingen omfatter mer enn 20 000 kvadratmeter BRA. Samlet areal for torg og møteplasser skal utgjøre minst 5% av tiltakets totale BRA. For utbygginger på mindre enn 20 000 kvadratmeter BRA, skal det sikres minst ett torg eller én møteplass med kvaliteter i henhold til bestemmelsene (Kommunedelplan 17, s 10-14).

Torg og møteplasser skal være plassert på steder med god utsikt, gode solforhold og med lett tilgang til offentlig gatenett eller gang/sykkelforbindelser. De skal utformes på en måte som ivaretar behovet for en åpen og sikker atmosfære, og terreng som er brattere enn 1:3 medregnes ikke i arealet. Kommunen kan kreve at et større areal avsettes hvis dette vurderes som nødvendig for det aktuelle området. Torg og møteplasser skal ivaretas i tillegg til fellesarealer for uteopphold knyttet til boligbebyggelse (Kommunedelplan 17, s 12).

Møteplasser og offentlige rom kan bidra til økt livskvalitet og trivsel for byens beboere ved å tilby arenaer for sosial interaksjon, rekreasjon og kulturelle aktiviteter. I tillegg kan de spille en viktig rolle i å styrke lokalsamfunn og fremme sosial samhörighet. Når møteplasser er utformet for å være inkluderende og tilgjengelige, kan de bidra til å redusere ulikheter og sikre at alle innbyggere, uavhengig av alder, kjønn eller funksjonsevne, har mulighet til å delta i bylivet.

For å oppnå FNs bærekraftsmål 11.7 og sikre trygge, inkluderende og tilgjengelige møteplasser og offentlige rom, er det viktig at planleggere og arkitekter tar hensyn til ulike behov og preferanser i befolkningen. Dette kan innebære å sørge for universell utforming, tilrettelegging for ulike typer aktiviteter og en høy grad av tilgjengelighet for fotgjengere og syklister. Videre kan det være viktig å legge vekt på estetikk og kvalitet i utformingen av møteplasser og offentlige rom, slik at de blir attraktive og innbydende steder for folk å samles og engasjere seg i samfunnslivet.

I sum er møteplasser og offentlige rom en sentral komponent i å skape bærekraftige og inkluderende byer som fremmer sosial samhörighet og gir muligheter for alle innbyggere til å delta i bylivet. Videre vil jeg se på hvordan man kan ta hensyn til FNs bærekraftsmål 11.7 og prioritere utforming og tilrettelegging av møteplasser og offentlige rom. Og hvordan planleggere og arkitekter bidra til å skape byer som er bedre tilpasset menneskenes behov og legger grunnlaget for økt trivsel og livskvalitet.

Trygge møteplasser

Med det økte fokuset på trygge og inkluderende offentlige rom i planlegging, blir det viktig å ta hensyn til Kommunedelplan 17 for Torg og Møteplasser, og ta hensyn til viktigheten av å

tilrettelegge for ulike møteplasser for et bredt spekter av brukergrupper. Målet med planen er å fremme møteplassenes sosiale rolle fra et planleggingsperspektiv (Kommunedelplan 17, 2009).

Trygge møteplasser er essensielle for å skape inkluderende og levende bymiljøer, ettersom de kan bidra til sosialt fellesskap og styrke følelsen av tilhørighet i lokalsamfunnet.

Til tross for dette, er det mange offentlige rom som ikke føles trygge for alle deler av befolkningen. FNs bærekraftsmål nr. 5 «Likestilling» og nr. 11 «Bærekraftige byer og lokalsamfunn» legger vekt på likestilling og styrking av jenters og kvinners stilling i samfunnet (FN-sambandet, 2023) Eva Storrusten (2020) diskuterer et aspekt ved denne diskusjonen knyttet til kvinner, barn og minoriteters plass i det offentlige rom. Hun argumenterer for at mange offentlige rom er planlagt og bygget med og for de som har en privilegert posisjon i samfunnet eller «kjøpshierarkiet». Før lover om universell utforming ble vedtatt og prinsippene bygget inn, ble offentlige byrom ofte bygget for funksjonsfriske mennesker med effektiv og rasjonell mobilitet som formål (Storrusten, 2020, s 80).

Selv om det nå finnes en lov om universell utforming som påvirker utformingen av offentlige rom og bygninger, er det fortsatt mange eldre bygg og steder som har barrierer og er utilgjengelige for personer med nedsatt funksjonsevne. Storrusten (2020) legger til at mange kvinner, spesielt de med flerkulturell bakgrunn eller funksjonsnedsettelse, ofte opplever utfordringer med trygghet i offentlige byrom. Tilgangen til inkluderende og trygge områder kan oppleves begrenset for disse gruppene. Storrusten (2020) understreker betydningen av å legge til rette for kvinner med flerkulturell bakgrunn, ettersom dette temaet ofte blir oversett til tross for en økende andel flerkulturelle innbyggere i Norge og andre land (Storrusten, 2020, s. 89).

Storrusten (2020) påpeker at kvinner med ulik sosioøkonomisk, etnisk og kulturell bakgrunn kan oppleve begrenset tilgang til offentlige byrom på grunn av både fysisk utforming og sosiale normer i samfunnet (Storrusten, 2020, s. 89). Byens uterom skal være åpne og tilgjengelige for alle, noe som innebærer at de skal være offentlige og allmenne (Kommunedelplan 17).

«Det er de sosiale normene i samfunnet, i tillegg til den fysiske utformingen, som i ulik grad definerer hvorvidt det oppleves som trygt, tilgjengelig og sosialt akseptert å oppholde seg der» (Storrusten, 2020, s. 89).

Innledningsvis i dette kapittelet presenterte jeg FNs bærekraftsmål, hvor målet er å sikre en bærekraftig utvikling og en bedre fremtid for alle. Mål 11.7 spesifiserer at innen 2023 skal alle, spesielt sårbare grupper som kvinner, barn, eldre og personer med nedsatt funksjonsevne, ha tilgang til trygge og inkluderende grøntområder og offentlige rom. Dette målet er viktig for å skape mer rettferdige og bærekraftige samfunn, hvor alle innbyggere kan ha mulighet til å nyte godt av og delta i det offentlige rommet på lik linje med andre.

For å imøtekomme FNs bærekraftsmål innen bærekraftige byer og lokalsamfunn, er kunnskap om fysisk tilrettelegging ikke tilstrekkelig alene. Det er nødvendig å forstå de sosiale normene i kulturen i tillegg. Sosiokulturelle stedsanalyser og kvalitative intervjuer er derfor viktige for å avdekke de spesifikke utfordringene i den gitte konteksten. Arbeidsformen for å skape en urban strategi er det viktigste strategiske grepet, mens utformingsprinsippene må tilpasses den spesifikke konteksten. Dette vil sikre at det offentlige byrommet som bygges faktisk møter behovene i den gitte konteksten og fremmer sosial bærekraft (Storrusten, 2020, s. 89)

Endrede sosiale relasjoner og demografien på stedet påvirker også hvordan byen brukes. Mange som bor alene eller som aleneforeldre velger å bo sentralt i Oslo. Arbeidstidene blir stadig mer fleksible, og skillet mellom arbeid og fritid blir mer utydelig, noe som påvirker hvordan byen brukes. Spesialiserte brukere beveger seg rundt i byen og er selektive i forhold til omgivelsenes attraktivitet. Kontakt og relasjoner utvikles gjennom ulike nettverk og er ikke like avhengige av geografisk nærhet som tidligere. Det å velge ulike arenaer gir signaler om ønsket identitet og tilhørighet, og dette er knyttet både til aktivitet og sted. Endringene i bybruken gjør at det blir stadig mindre vanlig å bruke nabolagsarenaer for lek og opphold, og i stedet velges det raskt forskjellige arenaer (Kommunedelplan 17, 2007, s. 30).

Utformingen av disse nye møteplassene og offentlige rommene må derfor være dynamiske og fleksible, slik at de kan tilpasse seg endrede brukermønstre og behov. Samtidig må de sikre at alle grupper i samfunnet, inkludert kvinner, barn, eldre og personer med nedsatt funksjonsevne, føler seg trygge, velkomne og inkludert.

Noen nøkkelp prinsipper for å skape trygge offentlige rom inkluderer:

- Belysning: Sørge for at offentlige rom er godt opplyst, spesielt om natten. Dette bidrar til økt trygghet og redusert kriminalitet.
- Åpenhet og oversikt: Offentlige rom skal utformes slik at de er åpne og lett å orientere seg i. Dette bidrar til en følelse av trygghet og tilgjengelighet.
- Aktivitet og engasjement: Skap rom for ulike aktiviteter og sosialt engasjement for å øke følelsen av tilhørighet og eierskap til stedet.
- Tilgjengelighet og universell utforming: Utform offentlige rom slik at de er tilgjengelige for alle, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsevne eller kulturell bakgrunn.
- Inkluderende planlegging og medvirkning: Involver ulike grupper i samfunnet i planlegging og utforming av offentlige rom. Dette bidrar til en bedre forståelse av deres behov og ønsker og skaper mer inkluderende og tilpassede områder.
- Grøntområder og naturlige elementer: Integrer grøntområder og naturlige elementer i offentlige rom for å skape mer attraktive og behagelige miljøer og for å fremme helse og velvære.
- God stedsutforming og estetikk: Estetisk tiltalende offentlige rom bidrar til en økt følelse av trygghet og tilhørighet. God stedsutforming kan også ha en positiv effekt på folks oppfatning av et område og deres vilje til å bruke det.

(Kommuneplan 17, 2007)

Videre påpeker Storrusen (2020) at det er viktig å anerkjenne og imøtekomme de utfordringene kvinner og andre sårbare grupper møter i det offentlige rom. For å skape trygge offentlige rom som er inkluderende og rettferdige, anbefaler Storrusen følgende tiltak: *Sosiokulturell stedsanalyse*: Gjennomføre sosiokulturelle stedsanalyser og kvalitative intervjuer for å forstå de spesifikke utfordringene og behovene til ulike brukergrupper i den gitte konteksten. *Aktiv medvirkning*: Involvere kvinner og andre sårbare grupper i planleggings- og beslutningsprosesser for å sikre at deres stemmer blir hørt og behovene deres blir tatt hensyn til. *Integrere kjønnsperspektiv*: Integrere et kjønnsperspektiv i planlegging og utforming av offentlige rom for å adressere og motvirke kjønnsbasert diskriminering og ulikhet. *Overvåkning og evaluering*: Etabler systemer for å overvåke og evaluere offentlige rom, identifisere utfordringer og iverksette tiltak. Legg til rette for uformell overvåkning ved hjelp av lokale aktører, som butikkansatte, syklistene og fotgjengere. *Samarbeid og*

partnerskap: Etablere samarbeid og partnerskap mellom offentlige myndigheter, sivilsamfunnet og private aktører for å sikre en helhetlig og koordinert tilnærming til å skape trygge og inkluderende offentlige rom (Storrusens, 2020, s 89-93).

Ved å følge Storrusens og Oslo kommunes anbefalinger og inkludere kvinner og andre sårbare grupper i planleggings- og beslutningsprosesser, kan offentlige rom bli mer rettferdige, inkluderende og trygge for alle brukere. Dette vil i sin tur bidra til å oppfylle FNs bærekraftsmål og skape et mer bærekraftig og rettferdig samfunn.

Tilhørighet: strategier og utfordringer

Det er flere måter man kan jobbe mot bærekraftsmålene, om mer bærekraftige og rettferdige samfunn, men det er ingen tvil om at planlegging av offentlige rom og møteplasser er en viktig del av den prosessen. Som jeg vil komme tilbake til, setter den moderne planleggeren stort fokus på å skape steder hvor møteplasser er rom for trivsel og tilhørighet blant innbyggerne. Som en forlengelse av dette, skal jeg nå se nærmere på betydningen av å høre til og strategier for å høre til et sted. Noe som er spesielt relevant for de sårbare gruppene, som kvinner, barn, eldre og de med innvandrerbakgrunn i områder med sosioøkonomiske utfordringer.

Områdeløft

Det finnes flere strategier for å øke trivsel og tilhørighet for innbyggerne på et sted, er det politiske tiltaket, *områdeløft*.

I Oslo har de innført områdesatsinger, satstinger som har som formål å øke innsatsen i sårbare områder og samarbeide på tvers, for å sikre at alle nabolag i byen oppfattes som trygge og gode steder å bo og vokse opp. Tiltaket blir også brukt i områder hvor man ønsker om å øke unges tilhørighet til stedet de bor. Disse innsatsene blir utført gjennom tre delprogrammer i samarbeid med staten. De mest kjente av disse er Groruddalsatsingen, Tøyenløftet og Mortensrudprosjektet. Mortensrud er en bydel som ligger i umiddelbar nærhet til Skullerud, og mange elever på Skullerud skole bor på Mortensrud. Derfor er det et naturlig sted å se til for å hente erfaringer og opplevelse av sted og tilbud for unge.

I tillegg til å gjøre områdene tryggere, fokuserer områdesatsningene også på å legge til rette for økt tilhørighet og stedsidentitet blant beboerne i de sårbare områdene. For eksempel har

Tøyenløftet inkludert prosjekter som fokuserer på å skape møteplasser for ungdom, som «Tøyen Unlimited» og «Tøyen Startup Village». (Tøyen Unlimited, n.d.).

Skulleruds nabo, Mortensrud er regnet som et belastet området, tilhørende Søndre Nordstrand bydel. Det er gjort flere studier av unge i området tilknyttet drabantbyen på Mortensrud. Studier viser at ungdommer med innvandrerbakgrunn i drabantbyene ofte føler seg stigmatisert og misforstått av de som ikke bor i området. Denne stigmatiseringen av området kan ses å bli forsterkes gjennom medias fremstilling av området, hendelser og eller befolkningsgrupper på et sted (Ruud, 2015, s 188). Et eksempel på dette er TV-programmet «Helene sjekker ut» som tok for seg området Mortensrud i 2023. Mortensrud har over lengre tid hatt utfordringer med negativ omtale, og befolkningen, spesielt de unge, føler seg stigmatisert og plassert i bås (Sandvig, 2023). Gjennom «Helene sjekker inn» på NRK hvor de viste tiltak som blant annet meråpent på Lofsrud skole, og flere miljøarbeidere osv.

Det er også satt i gang flere prosjekter, hvor ungdommen selv er ansvarlig for å drive arbeidet fremover. Flere av disse prosjektene gir ungdom muligheten til å utvikle egne prosjekter og ideer, samt skape en følelse av eierskap til sitt eget nærmiljø. På Mortensrud har områdesatsningene også inkludert prosjekter som fokuserer på å skape en følelse av tilhørighet og fellesskap blant beboerne. For eksempel har det blitt etablert et lokalt kultur- og idrettssenter som gir beboerne en arena hvor de kan samles og delta på ulike aktiviteter sammen. Dette kan bidra til å skape en følelse av fellesskap og tilhørighet blant beboerne, og dermed styrke stedsidentiteten i området.

Områdeløft er i stor grad et politisk virkemiddel for å endre en negativ utvikling i et begrenset område (Oslo kommune, områdeutvikling i Oslo). Prosjektene i områdesatsningen har som mål å styrke lokal tilknytning for denne gruppen, ved å tilby lokale aktiviteter og tilbud. Å oppleve mestring og fellesskap er viktig for ungdommer med minoritetsbakgrunn, da det gir dem selvtillit og en følelse av verdi. Stedstilknytning kan også føre til engasjement og deltakelse, og gir en trygg sosial plattform å handle fra. Enkelte ungdommer som tidligere skammet seg over hvor de kommer fra, føler nå stolthet over tilknytningen til området etter positive opplevelser med lokale tilbud og strategier (Ruud, 2015, s 189).

Ruud (2011) viser i sin studie at ungdommers tilknytning til stedet de bor dannes gjennom både deres egen oppfatning av seg selv og hvordan andre ser dem. For ungdommer med

innvandrerbakgrunn er det viktig å se seg selv i omgivelsenes speilbilde og å oppleve mestring for å styrke sin identitet og tilknytning til stedet. Strategier for å føle tilhørighet kan være både individuelle og kollektive. Individuelt handler det om å oppnå status i miljøet ved å styrke sin egen mestring, mens kollektivt bidrar dette til å styrke bildet av ungdom med innvandrerbakgrunn fra området og skape en tettere tilknytning til stedet. Ungdommene speiler seg i omgivelsenes blikk, og dette kan ha stor påvirkning på deres tilknytning til stedet (Ruud & Vestby, 2011).

Sammenfattende kan man si at strategier for å skape tilhørighet i byplanlegging og offentlige rom er avgjørende for å styrke innbyggeres trivsel og identitet. Områdeløft og lokale tiltak som fokuserer på mestring og fellesskap, spesielt for ungdommer med innvandrerbakgrunn, kan bidra til en mer positiv utvikling og styrke tilknytningen til stedet. Dette er også viktig i forhold til FNs bærekraftsmål om å skape inkluderende, trygge og robuste byer og lokalsamfunn (FN-sambandet, 2023).

Deltagelse og samskapning

Steder som gjennomgår områdesatsninger eller som planlegges for utvikling omfatter alt fra store transformasjonsprosesser til små tiltak som legger til rette for sosiale møteplasser i nabolaget. Disse tiltakene påvirker ikke bare befolkningens levekår, men også deres relasjon til omgivelsene. Når boligområder blir gjenstand for oppmerksomhet, påvirker det både beboernes forhold til stedet og andres oppfatning av det. Aktiv deltakelse og engasjement kan styrke tilknytningen til stedet, mens endringer kan føre til fremmedgjøring og tap av tilknytning til stedet (Ruud, 2015, s. 179).

Som sett er globale utfordringer som ressurs mangel og sosial ulikhet utfordringer som gir byene spesielle utfordringer. Medvirkning og samskapning i byutviklingsprosesser må ha som mål å utløse lokalt engasjement, ideer og samarbeidsmåter, som kan løse utfordringer slik de er der folk bor og oppholder seg, også blant de unge. Da det ofte er de unge som er mottaker av tiltak som områdeløft i vanskeligstilte områder, deltagelse i utvikling av egne omgivelser bygger tillit og medborgerskap, som styrker demokratiet (Ruud, 2015, s. 180).

Teori

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere teori knyttet til sted og stedsutvikling, samt relevant historisk teori knyttet til hvordan man kan planlegge utvikling og planlegging av sted i en norsk sammenheng. Ved å følge den historiske utviklingen av disse områdene kan vi få en bedre forståelse av om planlegging tar hensyn til steders unike karakteristikk og utfordringer.

Gjennom å se på historiske og kontekstuelle faktorer vil jeg se nærmere på hvordan ulike tilnærminger til planlegging kan påvirke steder, hvordan tanken om sted har utviklet seg, og hvordan god planlegging kan bidra til en mer bærekraftig og inkluderende utvikling på stedet.

Teoretiske perspektiver på sted

Steder har en viktig betydning for mennesker, da de gir oss en følelse av tilhørighet og identitet. For eksempel vil noen føle en sterk tilknytning til nabolaget eller hjembyen sin, mens andre vil identifisere seg mer med en bestemt region eller nasjonal kultur. I en globalisert verden der kommunikasjon og transport blir stadig enklere, kan det være utfordrende å opprettholde en følelse av tilhørighet og identitet med stedet vi bor på. Det er derfor viktig å forstå hvordan stedet påvirker oss som mennesker, og hvordan vi kan utvikle en bærekraftig og meningsfull tilknytning til stedet.

Hvordan å forstå sted, har vært et sentralt tema lenge i samfunnsgeografien. På 1980 tallet utarbeidet Agnews (1987) en teoretisering av begrepet sted, gjennom tre begreper: «location», «sense of place» og «llocale». Jeg vil videre i oppgaven bruke Dale og Bergs (2004) videreføring av disse begrepene, før jeg skal se nærmere på Masseys bidrag til, den relasjonelle forståelsen av sted.

Hvordan vi oppfatter og ser på stedet er også avgjørende for hvordan vi analyserer, planlegger og utformer steder. For eksempel vil en fysisk geograf se på stedet ut fra landskap, geografi og klimatiske forhold, mens en kulturhistoriker vil fokusere mer på historie, tradisjoner og fellesskap. Derfor er det viktig å anerkjenne og integrere ulike perspektiver i planleggingen av samfunn og byer, og å inkludere lokal kunnskap og erfaring i prosessen. På denne måten kan

planleggingen bli mer inkluderende og bærekraftig, og samfunnene som utvikles kan bedre tilpasses de faktiske behovene og ønskene til dem som bor og lever der.

For å ta et eksempel, hvis vi ser på Skullerud, kan det være nyttig å forstå hva ungdom føler om stedet, hva som gjør det til et unikt sted, og hva som er de viktigste utfordringene og mulighetene for stedet. På denne måten kan planleggingen av Skullerud bli mer tilpasset de faktiske behovene og ønskene til dem som bor og lever der, og det kan utvikles en mer meningsfull tilknytning til stedet.

Sted som bakgrunnsramme, opplevelse og sosial kontekst

Sted er med det et begrep som er komplekst og som kan anvendes på flere ulike måter, både i daglig tale og i faglig sammenheng. I vitenskapelig teoretisering, presisering og analyse kan imidlertid stedsbegrepet være problematisk å bruke. I samfunnsgeografien har det vært en økende interesse for stedsbegrepet gjennom historien, og det har vært ulike forståelser av hva sted kan innebære. Før 1970-tallet var *sted* betraktet som et allment og alminnelig ord som ikke trengte noen videre teoretisk presisering. Dette endret seg da Relph og Tuan introduserte begrepet "sense of place" på 1970-tallet, hvor det subjektive og opplevelsesmessige aspektet ved stedsbegrepet ble vektlagt. På slutten av 1800-tallet identifiserte Agnew tre hoved forståelser av stedsbegrepet i den geografiske litteraturen: sted som lokalisering, «*sense of place*» og «*place as locale*». Jeg vil se nærmere på disse dominerende stedsforståelsene, da med fokus på det som er relevant videre i denne oppgaven.

Location

Sted som «et sted på kartet», Dale og Berg (2004) beskriver *location* som et fysisk område som er avgrenset og identifiserbart, en romlig forståelse av sted som kan beskrives ved hjelp av koordinater eller andre kartografiske metoder. Sted som *location* refererer derfor til de «ytre, objektive, fysiske og materielle betingelsene som det sosiale og økonomiske liv foregår innenfor rammen av» (Berg & Dale, 2004, s 41). Dette aspektet av stedsbegrepet kan derfor brukes som ramme for hvordan man kan kartlegge og måle stedet på en presis måte. Denne forståelsen av sted som *location* har tradisjonelt vært viktig i vitenskapelig forskning og praktisk anvendelse av geografisk informasjonssystemer (GIS). Det kan gi oss nøyaktig informasjon om hvor et sted ligger, dets fysiske egenskaper og hvordan det er relatert til andre steder. Men den tradisjonelle forståelsen av sted, kommer ikke uten svakheter. Ved å se på

sted på en slik objektiv måte, kan man risikere å neglisjere det unike og komplekse ved stedets kulturelle, sosiale og økologiske kontekst. Likevel er ikke denne forståelsen av sted statisk, men kan derimot vise at sted endrer seg over tid i respons til både naturlige og menneskelige påvirkninger (Berg & Dale, 2004). For eksempel kan klimaendringer påvirke fysiske egenskaper som topografi og vegetasjon.

Sense of place

Ved å orientere seg på et geografisk sted kan man få en *sense of place*, eller *sted som opplevelse* på norsk. Begrepet refererer til følelsen av tilhørighet eller tilknytning som en person har til et bestemt sted (Dale & Berg, 2004). Det kan være basert på personlige erfaringer, kulturelle tradisjoner eller historiske hendelser som er knyttet til stedet.

Tradisjonelt ble sted som nevnt primært sett på som en romlig beskrivelse av et geografisk område, noe som var følelsesløst og målbart. Men ble på 1970-tallet introdusert som noe mer, humanistiske geografer ga begrepet rom for subjektive meninger, hvor begrepet *sense of place* tok hensyn til det subjektive og relasjonelle aspektet ved sted. *Sense of place* er med det en teoretisk tilnærming som baserte forståelsen av sted på subjektive fenomener som er knyttet til individuelle opplevelser, minner og forventninger. Dale og Berg (2004) skriver at geografisk rom blir først til når individer forbinder noe med det, har et forhold til det, tillegger det mening.

Locale

Locale er et begrep som ofte brukes innenfor sosiologi og geografi for å referere til et bestemt sted eller område der sosiale interaksjoner finner sted. Det kan være et nabolag, en by, en region eller til og med en nasjon. Ideen om *locale* er knyttet til begrepet "lokalisering", som refererer til hvordan steder er viktige for å forme sosiale og kulturelle praksiser. Teorien om sted som *locale* er inspirert av sosiologen Anthony Giddens, han argumenterer for at steder spiller en viktig rolle i dannelsen av sosiale strukturer og at de påvirker våre handlinger og interaksjoner. Dale og Berg (2004) argumenterer for at steder kan være sentrale for å forstå ulikheter og forskjeller mellom ulike sosiale grupper, da sted er å forstå som en integrert del av et sosialt samspill. Både Giddens og Dale & Berg understreker at steder er dynamiske og at de kan endres over tid, og at dette kan påvirke både individuelle handlinger og samfunnsstrukturer (Dale&Berg, 2004).

“By «locale» Agnew means the material setting for social relations- the actual shape of place within which people conduct their lives as individuals, as men or women, as

white or black, straight or gay. Its clear that places almost always have concrete form” (Cresswell, 2006,s 7).

Det er derfor viktig å kombinere forståelsen av sted som *location* med andre aspekter som *sense of place* og *locale* for å oppnå en helhetlig forståelse av et sted. Disse tre perspektivene blir regnet som den tradisjonelle forståelsen av sted, og har mange ulike tolkninger. Selv om den tradisjonelle tilnærmingen til sted har blitt utvidet og videreutviklet av stedsteoretikere, forblir den relevant. Da jeg skal se på relasjonen mellom ulike fortellinger på sted, vil jeg se nærmere på det relasjonelle i møte med sted, en forlengelse og en kombinasjon av de overnevnte.

Et relasjonelt stedsbegrep: Dynamikk og forandring i moderne stedsteori

Det er en aktuell diskusjon knyttet til stedsteorier, hvor man ser sted som et dynamisk begrep. Etter å ha sett på den tradisjonelle forståelsen av sted som *location*, *sense of place* og *locale*, hvor relasjon er en del av noe annet, eller som et produkt av noe, vil jeg se nærmere på om det er noe i den moderne diskusjon av sted man kan ta med seg for å bidra til en dypere forståelse av sted som kontekst for diskusjon av offentlig rom og møteplasser. Spesielt vil jeg se nærmere på forskningen til Dale og Berg, som utforsker nyere stedsteorier og gir en mer omfattende tilnærming til studiet av sted.

Dale og Berg (2015) diskuterer i «Sted- nyere teorier i en norsk kontekst» for at den dominerende moderne forståelsen av stedsbegrepet etter 2015 er et *relasjonelt stedsbegrep*, sterkt influert av Masseys bidrag på 1990-tallet. Dale og Berg (2015) mener at kjennetegn på denne fortolkningen av sted er at steder er «1) åpne, uten klare grenser og formet av relasjoner som strekker seg langt utover det lokale, 2) dynamiske, i stadig endring på grunn av nye relasjoner og interaksjonsmønstre, 3) gjensidig avhengig av hverandre, samt at 4) mennesker og steder er gjensidig konstituerende (Berg & Dale, 2015 s 32).

I boken "For Space" fra 2005 har Doreen Massey videreutviklet sitt stedsbegrep og fokuserer på hvordan steder er skapt og definert gjennom deres relasjoner til omkringliggende hendelser og forhold. Hun legger vekt på at steder ikke bare er fysiske steder, men også omfavner det som skjer rundt dem. Hun ser på steder som hendelser eller begivenheter som er satt sammen og er flyktige. Med andre ord, hun forstår steder som noe dynamisk og i stadig endring. Dale

og Berg (2015) skriver at nye innspill i stedsteori ikke avviser en relasjonell tilnærming av sted, men snarere gir det en nyanse. Videre konkluderer de med at:

«Helt grunnleggende- (..) er det at dynamikk og forandring er står enda mer sentralt nå. Masseys (2005) understrekning av at steder ikke bare er møtesteder, men møtesteder som best forstås som hendelser eller begivenheter, og som kan karakteriseres som sammenkastet og flyktelig, har vunnet gehør blant de aller fleste stedsteoretikerne» (Berg&Dale, 2015, s 43).

Dette flyktige forholdet mellom dynamikk og forandring på sted, er en relevant diskusjon, og det skaper et press på bevisstgjøringen av hvilke dynamikker man finner på stedet, om man skal gå inn å planlegge for forandring eller tilrettelegge for utvikling. Det neste kapittel vil derfor utforske skillet mellom «oss» og «dem», partene som kan oppstå i en konflikt mellom dynamikk og forandring. Å studere «fenomenet» nærmere og se hvordan ulike perspektiver kan påvirke utviklingen av et sted.

'Oss' og 'Dem'

Cresswell (2006) påpeker at sted er mer enn bare et geografisk område; det er erfaringer og minner som gjør det til et sted, ikke bare et territorium eller et landskap. Han beskriver fenomenet "I stedet og Utenfor stedet", der mennesker, ting og praksiser er sterkt knyttet til spesifikke steder. Når denne forbindelsen brytes, oppfattes det som en "overtredelse". Cresswell (2006) viser hvordan betydningene av sted ikke er naturlige eller åpenbare, men snarere skapes av mennesker med makt til å definere hva som er passende eller ikke.

Den tradisjonelle oppfatningen av sted, som er sentral i humanistisk geografi, vektlegger røtter og autentisitet. Imidlertid kan denne oppfatningen også bidra til eksklusivitet og reaksjonær tankegang. Cresswell argumenterer for at et sted som symboliserer en tett og relativt uforanderlig forbindelse mellom en gruppe mennesker og stedet, vil konstruere et skille mellom "oss" (menneskene som hører til på dette stedet) og "dem" (de som ikke gjør det), og dermed skape "outsidere"(Cresswell, 2006, s 39-41).

Doreen Massey utfordrer også den tradisjonelle ideen om sted og oppfordrer oss til å tenke på sted på en måte som kombinerer kropper, objekter og strømmer på nye måter. Hun argumenterer for at steder ikke bare skapes internt, men også gjennom eksterne påvirkninger. Ifølge Cresswell (2006) hevder Massey at "steder blir til utenfra", og dette perspektivet gir oss

muligheten til å revurdere og redefinere vår forståelse av sted. Gjennom Masseys "følelse av sted" kan vi inkludere nye perspektiver og relasjoner som tidligere ble utelatt.

Cresswell (2006) forklarer Masseys perspektiv og hvordan det kan transformere vår forståelse av sted ved å si: "'Hun' oppfordret oss til å tenke på sted på en måte som kombinerer kropper, objekter og strømmer på nye måter." Ved å kombinere disse elementene på nye måter, kan vi få en dypere forståelse av stedet og bidra til å bryte ned barrierer som skaper "oss" og "dem" i stedsutviklingen.

På denne måten kan Masseys perspektiv bidra til å skape en mer inkluderende og mangfoldig stedsutvikling. Ved å utfordre den ekskluderende oppfatningen av sted, åpner hun opp for å inkludere ulike perspektiver, erfaringer og relasjoner i vår forståelse av stedet. Som Cresswell (2006) uttrykker det, "Gjennom Massey's 'følelse av sted' kan vi dermed revurdere hvordan vi tenker om sted og inkludere nye perspektiver og relasjoner i vår forståelse (Cresswell, 2006, s 40)."

Masseys perspektiv på sted som noe som skapes utenfra, utfordrer den statiske oppfatningen av steder som isolerte enheter og åpner opp for å erkjenne de komplekse nettverkene av relasjoner og strømmer som former steder. Ved å anerkjenne at steder ikke bare er begrenset til spesifikke geografiske områder, men også er formet av bevegelser, migrasjon og utveksling av ideer og praksiser, kan vi utvide vår forståelse av sted og bidra til å bygge bro mellom ulike grupper og perspektiver.

I konteksten av "oss" og "dem" i stedsutviklingen, kan Masseys perspektiv hjelpe til med å motvirke ekskludering og marginalisering. Ved å anerkjenne at steder er dynamiske og påvirket av ulike aktører og krefter, kan vi jobbe for å inkludere forskjellige stemmer og perspektiver i planleggingsprosesser og beslutningstaking. Dette kan bidra til å skape et mer inkluderende og deltakende miljø der ulike grupper får mulighet til å definere stedet og påvirke utviklingen i tråd med deres behov og ønsker.

““..” encouraged us to think of place in a way that combines bodies, objects and flows in new ways” (Cresswell, 2006, s 40).

Sett sammen med teoriene knyttet til sted, og hvordan vi identifiserer oss med sted innefra, gjennom «sense of place», locale og sted som en ren lokasjon, er det viktig å se at

stedsidentitet kan ses som en konstruksjon utenifra. Og at de kontekstuelle elementene i og utenfor et sted, kan være vel så viktige for utviklingen av stedsidentitet som en isolert *følelse*.

Stedstilhørighet i planlegging

Som vi har sett kan hvem som føler hva knyttet til tilhørighet og stedsidentitet rundt et sted, være en viktig faktor i hvordan man planlegger. Stedstilhørighet kan påvirkes av en rekke faktorer, inkludert mentale, kulturelle og økonomiske forhold. Gry Paulgaard (2019) viser til studier som ser på hvordan økonomiske faktorer kan hindre mobilitet og forankring til et bestemt sted. Dette kan igjen påvirke en persons mulighet til å finne arbeid og skape en tilhørighet til et annet sted. Bauman (1998) bruker begrepet *enforced immobility* for å beskrive situasjoner der mennesker er tvunget til å bli på et sted på grunn av begrensede økonomiske ressurser eller mangel på arbeidsmuligheter andre steder (Paulgaard, 2019). En slik påtvungen redusert mobilitet, kan skape en ufrivillig forankring til et sted og begrense en persons mulighet til å utforske nye steder og muligheter. Dette kan være spesielt utfordrende for ungdom som ikke har opptjent rettigheter til arbeidsledighetsstønad, og som derfor kan være avhengige av støtte fra familie og/eller sosialstønad til livsopphold (Bæck & Paulgaard, 2012).

«Selv om hjemstedet i mange tilfeller oppleves et godt sted å være- velkjent, vakkert og trygt- kan det også oppleves som et sted hvor det ikke er liv laga for et fremtidig voksenliv» (Aure et al., 2015, s. 128).

De sosiokulturelle forskjellene kan være relevante her fordi ulike grupper kan ha ulike erfaringer og oppfatninger knyttet til stedstilhørighet og mobilitet. For eksempel kan en person med høyere utdanning og en mer mobil livsstil ha lettere for å flytte til et annet sted for arbeid, mens en person med lavere utdanning og begrensede økonomiske ressurser kan oppleve større utfordringer med å flytte og føle seg forankret til sitt nåværende sted. Slike forskjeller kan også påvirke oppfatninger om hva som utgjør en "god" eller "dårlig" tilhørighet til et sted.

Dette kan være relevant for å forstå ulike gruppers oppfatning av stedstilhørighet og hvordan de kan være begrenset av sine sosiale og økonomiske omstendigheter. Det kan også være relevant å ta hensyn til de sosiokulturelle forskjellene når man planlegger og utformer tiltak for å øke mobilitet og skape bedre muligheter for folk til å flytte og utforske nye steder. For eksempel kan tiltak som fokuserer på å øke utdanning og kompetanse, eller tiltak som gir

økonomisk støtte til flytting, være mer relevante for noen grupper enn andre (Paulgaard, 2019, s. 128)

Det kan også være viktig å forstå hvordan økonomiske faktorer kan påvirke stedstilhørighet og mobilitet. Dette kan ha betydning for å utvikle politikk og tiltak som kan støtte mennesker i å opprettholde en tilhørighet til sitt opprinnelige sted, samtidig som de gir mulighet for utforskning av nye steder og muligheter (Paulgaard, 2019, s 128). For å ivareta ulike gruppers behov og støtte deres stedstilhørighet og mobilitet, bør politikk og tiltak utformes med hensyn til de sosiokulturelle forskjellene og de ulike utfordringene som ulike grupper kan oppleve. Samlet sett understreker ser man gjennom dette viktigheten av å forstå de komplekse forholdene mellom stedstilhørighet og mobilitet og hvordan ulike faktorer, som økonomiske forhold og sosiokulturelle forskjeller, påvirker dette forholdet. Videre peker det på betydningen av å utvikle politikk og tiltak som tar hensyn til disse forskjellene og støtter menneskers evne til å opprettholde en tilhørighet og utforske nye steder og muligheter, offentlige rom og møteplasser.

Sosial kapital og stedstilknytning

Ruud (2015) trekker fram relevansen av å se på sosial kapital som en viktig faktor når det kommer til stedstilknytning og identitet. Sosial kapital kan handle om relasjoner og tillit mellom naboer, og kan både ha kollektive og individuelle aspekter. Videre kan sosial kapital ha en strukturell og kulturell komponent, og inneholde både interne sammenbindende funksjoner og eksterne overskridende funksjoner (Ruud, 2015).

Et område som scorer lavt i en levekårsundersøkelse kan likevel ha høy sosial kapital i nærmiljøet, med stor grad av trivsel, trygghet, stabilitet og deltagelse til felleskapets beste. I områder med ensartet sosiokulturell befolkning er det ofte felles normer og verdier som bidrar til høy sosial kapital. I miljøer med mange ulike beboere med forskjellig bakgrunn kan derimot felles normer og verdier være mindre utviklet. I slike miljøer kan sosial kapital synliggjøres og utvikles gjennom andre dimensjoner, som for eksempel toleranse og respekt for andres vaner, skikker og trosretninger (Ruud, 2015, s. 183).

Ruud (2015) viser til en undersøkelse om barn og unge fra indre Oslo øst og Groruddalen, som viser at de som vokste opp i samme multietniske boligområdet ikke var opptatt av å holde fast på egen kultur når de var sammen på tvers av bakgrunner i nærmiljøet. Det som

bandt dem sammen, var felles aktiviteter som sport, hobbyer og religionsundervisning i nærmiljøet, noe som medførte at de utviklet overlappende nettverk innenfor sitt geografiske område. Dette bidro til å styrke deres stedstilknytning og identitet gjennom sosial aktivitet med andre. Sosial kapital er derfor en viktig faktor når det kommer til stedstilknytning og identitet, spesielt i multikulturelle områder (Ruud, 2015, s. 183).

Planlegging av sted

Når det kommer til planlegging av sted, er det flere teoretiske tilnærminger og tradisjoner som spiller en viktig rolle i å forstå og forme steder og deres utvikling. I dette kapitlet vil jeg redegjøre for ulike perspektiver og konsepter som er relevante for planlegging av sted, og diskutere hvordan de kan hjelpe oss å forstå kompleksiteten og dynamikken i stedsutvikling. Jeg vil blant annet se nærmere på drabantbyenes fremvekst i Oslos ytre by, byutvikling i forbindelse med moderne endringer, samt nyurbanisme som en kritikk av den moderne planleggeren. Gjennom denne diskusjonen vil jeg også vurdere hvordan ulike tilnærminger kan anvendes i praksis, og hvordan de kan bidra til å skape bærekraftige og inkluderende steder for fremtiden gjennom deltagelse og inkluderende planlegging.

Stedets betydning i byutvikling

Drabantbyene var et resultat av et behov skapt av den enorme veksten på alle områder som kom etter andre verdenskrigen. Tiden var preget av økonomisk vekst, som førte til en økt grad av samarbeid og avhengighet på tvers av landegrenser innen økonomi, miljø, politikk og kultur (Sejersted, F. 2022).

Denne globaliseringen av nettverk og samarbeid bidro til en økt mobilitet og aktivitet utenfor nærmiljøet. Dette resulterte i åpning av nye markeder, en mindre betydning av avstand og muligheten for bedrifter å etablere seg på nye steder. For eksempel, i Oslo og andre norske byer førte dette til en økning i internasjonale bedrifter og en mer kosmopolitisk atmosfære. Kritikken av byutvikling på denne tiden omfavner blant annet at betydningen av sted ble neglisjert da steder og folk var mer sammenkoblet, og på den måten også ble mer og mer like (Sejersted, F. 2022).

Healey (2015) hevder at evnen til å fokusere på kvaliteter ved et sted er en viktig dimensjon i ethvert politisk samfunn som hevder å fremme trivsel for alle sine medlemmer. Dette anser

hun som den sentrale påstanden til vestlige demokratier. Selv om det finnes "planleggingssystemer" etablert med tanke på å forme et sted, har evnen til å fokusere på sted og dets kvaliteter vært vanskelig å oppnå i enkelte land, spesielt i Storbritannia. Videre argumenterer Healey for at oppmerksomhet om stedskvaliteter krever mer enn å håndtere de iboende konfliktene over hva som skal skje hvor. Det krever en holdning til omsorg for en helhetlig oppfatning av sted, og en moralsk oppmerksomhet til verdiene som er omfavnet innenfor en slik sensitivitet. Healey hevder også betydningen av stedskvaliteter som en faktor for menneskers blomstring, og utfordringen med å opprettholde disse på en bærekraftig måte (Healey, 2015).

Videre påpeker Healey (2015) at oppmerksomhet om å opprettholde stedskvaliteter har blitt vanskelig i vestlige demokratier på grunn av sektorisering og over-sentralisering i organiseringen av formell regjering. Healey kritiserer den moderne planleggingstradisjonen for å være for teknokratisk og instrumentell. Hun argumenterer for at denne tilnærmingen til planlegging har ført til at planleggere har fokusert på tekniske løsninger på problemer, heller enn å engasjere seg med de komplekse samfunnsmessige, politiske og økonomiske faktorene som påvirker steder og mennesker (Healey, 2015, s 61).

«Places are not bits of two-dimensional jigsaw, to be fitted together neatly to make a larger territorial map. Nor are they segments of a Russian doll, one nested within another. They are better understood as loosely-structured assemblages of things and meaning, landscapes and vistas, possibilities and memories, emotional attachments and moral values, connected to other times and spaces through complex and multiple webs of relations» (Healey, 2015, s 63)

Healey (2015) argumenterer for at moderne planlegging har en tendens til å fokusere på kortsiktige mål og resultater, heller enn å ta hensyn til langsiktige konsekvenser av planleggingsbeslutninger. Hun argumenterer for at det er behov for en mer langsiktig tilnærming til planlegging, som tar hensyn til miljømessige, sosiale og økonomiske faktorer på lang sikt. I tillegg understreker Healey at steder ikke kan ses på som statiske, men snarere dynamiske og i stadig endring. Hun mener at planleggere må være bevisst på hvordan deres planer kan påvirke og endre et sted over tid, og at det er viktig å ha en kontinuerlig refleksjonsprosess for å tilpasse seg endringer i stedet og samfunnet som helhet (Healey, 2015, s 60-67).

Med dette perspektivet i tankene, bør byutvikling og planlegging i norske byer som Oslo ta hensyn til både kortsiktige og langsiktige konsekvenser av beslutninger, samt vektlegge steds kvaliteter og dynamikken i stedet. Dette kan bidra til en mer bærekraftig og inkluderende utvikling som fremmer trivsel og livskvalitet for alle innbyggere.

Nyurbanismen, tilpasse planlegging til stedet

I samsvar med Healeys refleksjoner om at planleggere må være bevisst på hvordan deres planer kan påvirke og endre et sted over tid, og at det er viktig å ha en kontinuerlig refleksjonsprosess for å tilpasse seg endringer i stedet og samfunnet som helhet (Healey, 2015, s 60-67) er Nyurbanismen. På 1980- og 90-tallet kritiserte nyurbanisme utviklingen av moderne byer og mente at de manglet kvalitet og stedfølelse. Dette førte til opprettelsen av begrepet nyurbanisme, som fokuserer på å skape bærekraftige og menneskelige steder med sosialt fokus og vekt på det offentlige rommet. Nyurbanismen understreker betydningen av å få ned biltrafikken og å skape attraktive områder, spesielt i gatene og parkene, for å fremme sosial interaksjon og skape følelse av fellesskap. Detaljert planlegging av det offentlige rommet er også viktig for å integrere boligområder og skape gode lokalsamfunn (Andersen, B, 2002).

«For å snu utviklingen, må arkitekter og planleggere se til perioden før andre verdenskrig for sine modeller. Da bygde man byer som var tilpasset menneskene og deres behov, og ikke som i dag, bilenes behov. Målet er å gjenopprette det sunne, lokale fellesskapet som eksisterte tidligere. Et fellesskap for alle. For det er et uttalt og viktig mål at prosjektene skal bli nabolag der alle sosiale kategorier er til stede (Duany, et al., 2000) (Andersen, B, 2002, s. 56).»

I norske kontekster, som for eksempel Oslo, kan nyurbanismens prinsipper sees i prosjekter som fokuserer på å revitalisere bykjernen og skape fotgjenger- og sykkelvennlige områder. Enkelte utbyggere, som Anders Opsahl beskriver flere av i disse elementer gjennom det han kaller «naturalisme» (Andersen, B, 2002)

Kritikk mot nyurbanisme inkluderer at tilnærmingen kan være for nostalgisk og at den ikke alltid tar hensyn til lokale forhold og kulturelle særegenheter. Til tross for dette, har nyurbanisme bidratt til en viktig diskurs om hvordan byplanlegging og utvikling kan fokus. Eller i denne oppgavens tilfelle, jobber utbygger etter en nyurbanistiske diskurs, eller er han tradisjonell og nostalgisk. Kan man se en «oss» og «dem» i forholdet mellom noen av de aktuelle aktørene på Skullerud. Har ungdom på Skullerud en stedsidentitet som er

viktig for videre utvikling av stedet. Med dette vil jeg ta med meg de teoretiske perspektivene på sted og planlegging videre i oppgaven, før jeg vil presentere empirien for så å drøfte de dette opp mot mine funn.

Metode

Metodens hoveddekk og arbeidsprosess

I samfunnsvitenskapelig forskning bruker man både kvalitativ og kvantitativ metode. I denne delen av oppgaven vil jeg redegjøre for mine metodiske valg, og hvordan den metodiske prosessen har vært fra start til slutt. Jeg har valgt å gjøre en case-studie av Skullerud for å besvare min problemstilling. Når jeg valgte Skullerud som mitt forskningsområdet, så jeg det som hensiktsmessig å bruke en kvalitativ tilnærming som metode for å forstå og utforske de unges opplevelser av Skullerud-området og deres tilknytning til stedet. Fremgangsmåten i case-studier er å rette analysen mot en eller flere enheter som representerer studiens case (Thagaard, s 45, 2013). En fenomenologisk tilnærming vil derfor kunne gi meg et dypere innblikk i hvordan de unge opplever Skullerud-området og hva som betyr mest for deres tilhørighet og stedsidentitet. Thagaard beskriver bruken av en fenomenologisk tilnærming for å fokusere på opplevelser og erfaringer, hvor det tas utgangspunkt i den subjektive opplevelsen (Thagaard, s 40, 2013).

I samfunnsvitenskapen er det oftest brukt kvalitativ metode, da man ønsker å utforske relasjoner og krefter i samfunnet som ikke alltid er målbare. Thagaard beskriver dette som «forskerens refleksjoner over egne erfaringer kan derfor danne et utgangspunkt for forskningen» (Thagaard, s 40, 2013). På tross av dette, som jeg vil komme tilbake til, har jeg også brukt noe kvantitativ metode for å redegjøre bakgrunnen for temaet i denne oppgaven.

Jeg har brukt en rekke ulike kvalitative metodiske valg i denne oppgaven, blant dem er deltakende observasjon, intervjuer med ungdomsaktører, arbeidsbok til ungdom og dokumentanalyse. Datamaterialet jeg sitter igjen med er derfor basert på svar fra arbeidshefte, voksne som arbeider med unge i området, samt sekundære kilder som podkaster og intervjuer utført av utbyggere.

Videre har jeg også brukt kvantitative metode, ved å bruke statistikk, plandokumenter og avisartikler har jeg innhentet mye informasjon og har på den måten fått en mer helhetlig forståelse av fenomenet jeg forsker på og få en dypere innsikt i hvordan mennesker opplever og forholder seg til temaet. Ved å inkludere ulike typer datamateriale, både primære og sekundære kilder, har jeg fått en større tilgang til data tilknyttet utbygger og Skullerud. Og

dermed også en større forståelse av situasjonen som befinner seg i området. Dette vil kunne bidra til å styrke validiteten og reliabiliteten til forskningsresultatene mine.

I de følgende avsnittene vil jeg gå mer i dybden på hver av metodene som er nevnt tidligere og forklare deres relevans og bruk i denne studien. Jeg vil også diskutere hvordan jeg har brukt disse metodene for å samle inn og analysere data, og hvordan jeg har ivarettatt etiske hensyn i forskningsprosessen. Videre vil jeg vurdere validiteten og reliabiliteten av forskningen min, samt reflektere over eventuelle begrensninger og utfordringer jeg har støtt på underveis i studien.

Deltakende observasjon

En betydelig del av bakgrunnen for denne oppgaven baserer seg på deltagende observasjon, idet forskningen foregår i et område hvor jeg har bodd og arbeidet over flere år. Jeg var lenge usikker på i hvilken grad jeg skulle inkludere mine egne observasjoner av området og dets innbyggere, ettersom det er en viss kritikk knyttet til å utføre «feltarbeid i egen bakgård». Jeg fryktet at jeg kunne bli "blind" for stedet eller ende opp med å skrive en fremstilling som ikke eksisterer. Til tross for dette valgte jeg å inkludere observasjoner som en del av metoden, da jeg ser flere fordeler enn ulemper i denne forskningen.

Det har derfor vært spesielt viktig å være oppmerksom på fordelene og ulempene ved denne typen metode. Fordeler ved observasjon: Jeg har fått førstehånds kunnskap; gjennom deltagende observasjon har jeg tilegnet meg direkte innsikt og erfaringer.

Deltakende observasjon kan generere rike og detaljerte beskrivelser av menneskelige opplevelser og sosiale interaksjoner som kan være utfordrende å innhente gjennom utelukkende kvantitative metoder, samt gi informasjon om generelle sammenhenger (Thagaard, s.69-79, 2013). Det er derfor med på å skape en kvalitativ dimensjon av bakgrunn for oppgaven, relasjon til stedet og kontekst i analysen. Det har gitt meg en dypere forståelse av kulturelle normer og lokale forhold: For meg har det vært viktig å få en grundigere forståelse av de kulturelle normene og de lokale forholdene som preger stedet.

Som jeg skal komme nærmere inn på i kapitlet om unges deltagelse i planlegging, er det å delta i et lokalsamfunn over tid noe som kan bidra til å bygge tillit mellom forskere og deltakere. Denne relasjonen kan videre resultere i mer åpen og ærlig kommunikasjon.

Jeg har valgt å bruke det som en liten del av min forskning, men det er nærliggende å tenke at det ligger som en del av kontekstualisering og tankevirksomheten jeg gjør meg i analysen. Det er derfor viktig at jeg gjør prosessen så transparent som mulig.

Unge medvirkning

Andersen og Hagan argumenterer for at unges medvirkning i planlegging er viktig, og at det er lovpålagte krav om aktiv deltagelse, også for denne gruppen. Ifølge Andersen og Hagan (2021), vil inkludering av barn og unge som medvirkere og medforskere "innebærer å ha ambisjoner på deres vegne som av og til kan føles litt ukomfortable" (Andersen & Hagan, 2021, s. 47). Antropologiens fremste oppgave er å forstå det fremmede på egne premisser. For å oppnå denne forståelsen, benytter antropologer spesifikke metodiske tilnærminger, som å tilbringe tid sammen med folk, delta i deres hverdag og snakke med dem om hva de gjør og hvorfor. På denne måten søker antropologene å bringe frem refleksive beskrivelser av hvordan verden forstås, oppleves og gis mening, fra et nativt perspektiv. Dette beskriver Berg og Hagan som "tykke" etnografiske data. De tykke dataene, sier mye om få, i motsetning til "tynne data", som kan ses som statistikk, som sier lite om mange. Når det gjelder medvirkning, argumenterer Andersen og Hagan (2021) for verdien av "tykk medvirkning". Hvor den tykke beskrivelsen består av tre komponenter: (1) tykke relasjoner, (2) tykke forståelser og (3) tykke beskrivelser.

Tykke relasjoner handler om å etablere en sammensatt relasjon mellom en ung fremtidig bruker og prosjekteier i en medvirkningsprosess. Dette er i motsetning til tynn medvirkning, hvor de bare forholder seg til hverandre på en avgrenset måte i en enkelt situasjon. Tykke forståelser handler om å søke tilgang til andres hverdagsliv og aktiviteter, og å fremstille gjenkjennbar kunnskap om og for folk basert på andres erfaringer og perspektiver. Som Andersen og Hagan (2021) påpeker, er unge tradisjonelt inkludert som forskningsobjekter, ikke som medforskere. Tykke beskrivelser handler om å presentere hverdagerfaringer på måter som gir leseren en opplevelse av kompleksiteten i folks liv.

En av de store utfordringene i medvirkningsfeltet er å dokumentere selve prosessen og kunnskapen som genereres i samtaler, slik at de kan brukes som grunnlag for senere avgjørelser av andre aktører enn de som var til stede. Andersen og Hagan (2021) bruker medvirkningsverktøyet Barnetrakk som et eksempel på "tynne beskrivelser". «Her blir barnas

refleksjoner, minner og vurderinger av stedsbruk i eget nærmiljø omgjort til symboler, figurer og streker på et GIS-kart. Dette er et språk som fungerer veldig godt inn i planleggingsdokumenter, men som i svært liten grad formidler kompleksiteten i barnas relasjoner til sitt nærmiljø og hva de forteller voksne mens de velger ut symboler.» (Andersen & Hagan, 2021, s. 50). På tross av dette kan metoden være begrenset i sin evne til å formidle kompleksiteten i barns relasjoner til sitt nærmiljø.

Arbeidsbok til ungdommen

Det viktigste metodiske verktøyet jeg har brukt i denne studien er et arbeidshefte. Formålet med arbeidsheftet var å skape et verktøy som kunne deles ut til elever på ungdomsskolen, med en utforming som engasjerer dem. Målet var å utforske de unges tanker og meninger om Skullerud, uten å samle inn sensitive opplysninger om dem. Ved å lage et arbeidshefte, kunne jeg gi elevene en strukturert måte å jobbe med temaet på og organisere sine egne tanker og ideer.

Arbeidsheftet er basert på et hefte utarbeidet av Byggforsk (PR387), som de har brukt til å innhente informasjon til en sosiokulturell stedsanalyse av Jessheim. Hefte er bygget opp av seks deloppgaver:

1. Hvem er du?
2. Hvordan bruker du området Skullerud?
3. Hvordan bruker du steder utenfor Skullerud?
4. Byrommene og møtestedene på Skullerud
5. Møteplasser
6. Fordypningsoppgave - Stedsidentitet.

De første fem delene av arbeidsboken har en strukturert tilnærming, hvor deltakerne skulle krysse av på svaralternativer, fylle ut informasjon og gi korte svar. Det inkluderte også markeringer på kart. Hver deloppgave fokuserte på et spesifikt tema, for eksempel selvidentitet og hvordan man bruker området, eller møteplasser og byrom på Skullerud. Den siste fordypningsoppgaven ga større frihet til å uttrykke et lengre svar om ønskelig.

For å distribuere arbeidsheftet tok jeg først kontakt med rektor for å høre om det var aktuelt for ham å la meg dele ut dette arbeidsheftet til elever på Skullerud skole, at han var positiv til denne studien var helt avgjørende, da han gjennom sin rolle er «portvakten» til skolen som arena (Thagaard, s 71, 2013). Han var positiv, og lot meg ta kontakt med de aktuelle lærerne.

I informasjonsmailen oppga jeg formålet med oppgaven, tanken bak arbeidsheftet og en mulig gjennomføringsplan. Jeg anbefalte å arbeide med heftet over en lengre periode, da det er flere deler, og mange spørsmål. Ved å bruke det som aktivitet mellom timer, eller i rolige timer forestilte jeg meg at det beste resultatet ville komme.

Faglig tar heftet for seg flere relevante temaer, og elevene på 8. trinn har jobbet med identitet og sted på starten av året. I kunst og håndverk har de kompetansemål som dekker møteplasser og hvordan skape gode steder. Heftet kunne derfor ses å ha en faglig verdi, for både lærere og elever. Jeg anbefalte derfor å bruke heftet i norsk, samfunnsfag eller fritimer. Lærerne fikk muligheten til å gjennomføre undersøkelsen alene, eller med min deltakelse. Dette var for å støtte læreren i klasserommet og formidle innholdet i arbeidshefte til ungdommen.

Jeg delte ut heftet 1. mars 2023, med ønske om å få det tilbake før påskeferien, 31. mars 2023. Denne tidsfristen ser jeg i retrospekt kan ha vært noe knapp. På den annen side ønsket flere av lærerne å gjennomføre arbeidet i løpet av én skoletime. Totalt gjennomførte to klasser undersøkelsen; i den ene klassen var jeg selv til stede under gjennomføringen, mens læreren i den andre klassen gjennomførte undersøkelsen i en norsktime.

Det var en tydelig forskjell mellom gutter og jenter, da guttene i større grad hadde behov for å dele tanker muntlig, fremfor skriftlig i heftet.

Valg av skole: Jeg valgte å gjøre undersøkelsen på min egen arbeidsplass, Skullerud Skole. Det var flere grunner til dette: tilgjengelighet, skolens sentrale beliggenhet i området som blir undersøkt, og ønsket om å få svar fra ungdom i alderen 12-16 år. Heftet ble delt ut til tre klasser, hvor to av dem gjennomførte. Totalt besvarte 36 ungdommer i alderen 12-14 år arbeidsheftet. Skolen har ca. 330 elever (2021). Av de besvarte var 17 jenter og 17 gutter, samt to som ikke ønsket å oppgi kjønn.

Bosted: Skolens skolekrets omfatter ungdom fra områdene Bøler, Skullerud og Bogerud. Skolen har også mange elever fra Mortensrud, som har søkt seg inn på Skullerud Skole. Det betyr at skolen er attraktiv for enkelte og at skolen har plass og ressurser til å ta inn ekstra elever. Kun fem av de besvarte oppgav at de bor på Skullerud, men 13 oppgav å bo på Bogerud. Av de resterende var 14 fra Bøler og tre fra Mortensrud og Bjørndal.

Gjennomgang av materialet viser at det er omtrent like mange gutter som jenter som har besvart heftet og at om lag 50 % bor i området delbydel Skullerud.

Intervjuer med ungdomsaktører

Da jeg startet arbeidet med denne oppgaven, var det viktig for meg å finne noen som kunne være en stemme for de unge. Det ble derfor naturlig å ta kontakt med utekontakten i bydel Østensjø. Jeg sendte en melding på Facebook, som er kommunikasjons plattformen de er mest aktive på. Jeg fikk et positivt svar tilbake, med kontaktinformasjon til flere aktive utekontakter i området. Deretter avtalte jeg intervju med daværende leder for utekontakten i delbydel Skullerud, Kevin Echem (våren, 2023).

Jeg valgte å gjennomføre et semi-strukturert intervju med opptak. Semi-strukturerte intervjuer er en forskningsmetode som brukes til å samle inn kvalitativ data, der forskeren har en viss grad av fleksibilitet i spørsmålene som stilles til deltakerne. Forskeren har en liste over temaer eller spørsmål som skal dekkes, men kan også legge til eller endre spørsmål avhengig av deltakerens svar eller situasjonen i samtalen.

Semi-strukturerte intervjuer har både fordeler og ulemper. En fordel er at de gir mer fleksibilitet og rom for å følge opp interessante temaer og spørsmål som kan dukke opp i samtalen, noe som gir større innsikt i deltakernes erfaringer, meninger og tanker enn et helt strukturert intervju med faste spørsmål (Thagaard, s. 98, 2014). En annen fordel er at de gir en større grad av standardisering enn åpne intervjuer, siden det er en viss grad av forhåndsdefinerte spørsmål som skal besvares. Dette kan bidra til å øke påliteligheten og sammenlignbarheten av dataene. På den annen side kan semi-strukturerte intervjuer være tidkrevende og ressursintensive, da forskeren må bruke tid på å utvikle en liste med spørsmål og temaer, samt på å transkribere og analysere dataene etterpå. Dette kan også føre til utfordringer med å sammenligne og kategorisere dataene når forskeren har ulik grad av fleksibilitet i intervjuene. En annen ulempe er at de kan påvirke og begrense deltakernes svar, siden spørsmålene er forhåndsdefinerte. Dette kan føre til at noen viktige temaer eller perspektiver blir utelatt, noe som kan begrense verdien av dataene som samles inn. Til slutt kan semi-strukturerte intervjuer også føre til subjektivitet fra forskerens side, da forskeren må bruke skjønn når man velger hvilke spørsmål som skal stilles og i hvilken rekkefølge de skal stilles. Dette kan påvirke dataene som samles inn, og gjøre det vanskeligere å generalisere funnene til større populasjoner eller situasjoner.

Samlet sett så jeg semi-strukturerte intervjuer som den mest effektiv forskningsmetode for å samle inn kvalitativ data, men det var viktig å vurdere både fordeler og ulemper før jeg valgte denne metoden. Forskere må være forsiktig med å påvirke deltakerne og må også bruke tid på å utvikle spørsmålene på en måte som gir verdifull informasjon og data (Thagaard, s. 100-113, 2013).

Ved å gjennomføre semi-strukturerte intervjuer med utekontakten, kunne jeg samle inn meninger og perspektiver fra en aktør som jobber tett med ungdom i Skullerud-området. Dette kan bidra til å få en dypere forståelse av de unges situasjon og opplevelse av stedet, samt være med på å belyse de faktorene som påvirker deres hverdag og bruk av offentlige rom i nærmiljøet.

I det aktuelle intervjuet leverte jeg i forkant et informasjonsskriv, og jeg spurte om lov til å ta opp intervjuet. Fordelen med å gjøre opptak var at jeg i større grad følte meg friere til å stille spørsmål og føre en samtale fritt, med veiledning fra intervjuguiden. Jeg var ikke redd for å glemme noe, eller ikke forså sammenhengen (Thagaard, s 112, 2014). Jeg opplevde at vi hadde en god relasjon, og at intervjuobjektet ble tryggere i sin rolle utover intervjuet. Det kan være at han var noe nervøs, da han svarte på spørsmålene som en stemme for utekontakten.

Dokumentanalyse

Videre i denne studien har jeg benyttet meg av dokumentanalyse som en metode for å undersøke byplanleggingsstrategier og offentlige rom på Skullerud. Dokumentanalysen har bidratt til å gi innsikt i hvordan ulike planer og retningslinjer påvirker utviklingen av byrom og møteplasser i Oslo, bydel Østensjø, og delbydel Skullerud.

Jeg har analysert følgende dokumenter:

Kommuneplan Oslo 2018 - Arealstrategi mot 2030	År 2018
Strategisk plan bydel Østensjø 2023-2026	År 2021
Byrom - idehåndbok	År 2016
Kommunedelplan for torg og møteplasser	År 2009
Planprogram for veiledende plan for offentlig rom SKULLERUD	År 2019

Disse dokumentene ble valgt fordi de gir relevant informasjon om planlegging, arealstrategi, befolkningsutvikling og møteplasser i bydelen. Kildene ble hentet fra offentlige nettsteder som Oslo kommune og Regjeringen.no.

For å analysere dokumentene, brukte jeg en tematisk analysemetode, der jeg identifiserte og kategoriserte gjentakende temaer og mønstre relatert til byplanlegging og offentlige rom. Jeg

utviklet koder basert på de teoretiske rammeverkene og konseptene som er relevante for min forskning, og brukte dem til å systematisere og organisere dataene (Thagaard, 2013).

Under analysen var jeg oppmerksom på etiske hensyn knyttet til bruk av offentlige dokumenter og sørget for å sitere kildene på en korrekt og transparent måte. Begrensninger i dokumentanalysen inkluderer potensielle skjevheter i dokumentutvalget og tolkningsutfordringer på grunn av ulik terminologi og kontekst (Thagaard, s 59, 2013).

Totalt har dokumentanalysen gitt meg verdifulle innsikter i hvordan ulike planer og retningslinjer påvirker byrom og møteplasser på Skullerud. Denne metoden har vært sentral for å forstå de underliggende strategiene og prinsippene som styrer utviklingen av bydelen og hvordan disse kan påvirke dens sosiale og fysiske miljø.

Podkaster og Intervjuer som sekundærkilder

Dessverre var våren 2023 ikke uten lange sykdomsperioder, og de planlagte intervjuene med utbygger ble gjentatte ganger avlyst. Gitt utfordringene med å arrangere et direkte intervju med utbyggeren, Anders Opsahl eller andre representanter fra Opsahl gruppen, anvendte jeg sekundærkilder for å supplere min forståelse av situasjonen. Et intervju gjort med Anders Opsahl ble utført i podkasten 'Bysnakk'. Gjennom dette intervjuet har jeg fått innblikk i Opsahls synspunkter og tankeprosesser, spesielt med hensyn til hans tilknytning til stedet og hans visjoner for knutepunktutviklingen på Skullerud. I tillegg har jeg også benyttet intervjuer med Opsahl som er publisert i ulike aviser fra 2018 til 2023. Dette har tillatt meg å observere hvordan hans ideer og strategier har utviklet seg over tid, samt hans respons til forskjellige utfordringer og muligheter som har oppstått i løpet av utviklingsprosessen.

Samlet sett har disse sekundærkildene gitt meg en dybde av innsikt som jeg ellers ikke ville hatt tilgang til. Selv om det er et 'ovenfra og ned' perspektiv, har denne tilnærmingen tillatt meg å danne et helhetlig bilde av situasjonen på Skullerud og hvordan knutepunktutviklingen er tenkt å forme området i fremtiden.

Utvalg, validitet og rehabilitert

Det er viktig å erkjenne at det finnes utfordringer og svakheter knyttet til studier med begrenset utvalg av ungdom, andre aktører og dokumentanalyse. Her vil jeg drøfte noen av utfordringene og svakhetene med min metode.

Utvalg

Jeg valgte et strategisk utvalg da jeg fant informanter til denne oppgaven. Som nevnt tok jeg direkte kontakt med utekontaktene, og ville gjerne snakke med dem direkte. Elevene på Skullerud skole ble valgt på grunn av sin rolle i miljøet, det ville ikke vært like hensiktsmessig å ta utgangspunkt i en annen skole i et annet sokkeldistrikt, da jeg ville bli kjent med de lokale ungdommenes identitet og fritidsmønster. Utbygger, Anders Opsahl er en sentral skikkelse i området, og ble valgt på grunn av sin rolle i utbygging av stedet, men også på grunn av sin tilknytning til Skullerud.

Manglende representativitet

Et lite utvalg av ungdom kan føre til at resultatene ikke nødvendigvis er representative for alle ungdommer på Skullerud. Som nevnt, kan det være en større andel ungdommer som føler identitet og tilhørighet til stedet som ikke er fanget opp i denne studien. Dette kan resultere i en skjev fremstilling av stedsidentitet og tilhørighet blant ungdommen i området. I studier med små utvalg er det en risiko for at visse stemmer eller perspektiver blir overrepresentert, mens andre blir underrepresentert eller oversett. Dette kan påvirke tolkningen og generaliseringen av funnene, og dermed gi et unøyaktig bilde av stedsidentiteten for ungdom på Skullerud.

Som nevnt tidligere er ungdomstråkk en av de vanligste måtene å inkludere unge i medvirkning når man jobber med planlegging av sted. Men som Andersen og Haugen argumenterer for er dette en metode for å oppnå tynne beskrivelser. Jeg tror også at det å ha en grundig forståelse av de unges hverdagsliv og aktiviteter kan hjelpe oss med å skape en mer helhetlig og bærekraftig utvikling av Skullerud. Ved å ta hensyn til deres transportbehov, sosiale liv og fritidsaktiviteter kan man skape et sted som er tilpasset deres faktiske liv og dermed også redusere behovet for unødvendig utbygging av offentlig rom.

Jeg ser likevel at også min forskning gjennom arbeidsheftene, i all hovedsak tar for seg tynne beskrivelser. Arbeidshefte som ungdommen har fylt ut basert på den samme tenkningen som ungdomstråkk. Så hvorfor tenkte jeg at det skulle bli annerledes?

- En relasjon til stedet
- En relasjon til ungdommen
- Et læringsverktøy som de i større grad er kjent med, metoden er derfor ikke ukjent. Jeg hadde ambisjoner om at det ville gjøre svarene mer autentiske.

Jeg manglet likevel muligheten til å la dem være en del av prosessen videre og jeg kan ikke oppdatere dem på utviklingen. Men jeg har tatt tempen på situasjonen sånn som den er nå, de unge har fått en plattform.

Det er derfor viktig å vurdere disse utfordringene og begrensningene når man tolker og presenterer funnene fra studien. Man bør også være åpen for muligheten for at en mer omfattende undersøkelse kan avdekke nye perspektiver og innsikter som ikke er fanget opp i dette arbeidet. Ved å anerkjenne disse svakhetene og utfordringene, kan man arbeide mot å forstå ungdommenes stedsidentitet og tilhørighet på en mer nyansert og komplett måte.

Validiteten og reliabiliteten

Det var i utgangspunktet ønskelig fra min side å gjennomføre et intervju med Anders Opsahl eller andre representanter for Opsahl gruppen, dessverre ble ikke dette gjennomført, som resultat av sykdom. Jeg har forsøkt å kompensere for dette ved å benytte meg av sekunderemperi, som intervju og en podkast som kilder til informasjon. Til tross for dette, opplevde jeg en begrenset tilgang til relevante planer og dokumenter, noe som innebar at det var utfordrende å gi en presis vurdering av situasjonen på det aktuelle tidspunktet. Som en konsekvens, preges empirien i teksten av en mer overordnet fremstilling og generell diskusjon om stedet og den pågående utviklingen på Skullerud.

Selv om det er visse utfordringer og svakheter knyttet til datagrunnlaget. Er det viktig å huske at denne oppgaven hadde en tidsbegrensning, som utgjør en utfordring. Utvidelse av studien med ytterligere datainnsamling kunne potensielt ha styrket analysen, men det var dessverre ikke tid. For videre undersøkelse ville jeg inkludert et større utvalg av ungdommer, anvendt flere varierte metoder for datainnsamling (slik som intervjuer, observasjoner og spørreundersøkelser) og i større grad samarbeidet med lokale aktører som skoler og ungdomsklubber. Da dette kunne skapt et mer nøyaktig bilde av stedsidentiteten blant unge på Skullerud. Det kunne også vært fint med innsyn i flere plandokumenter, for å skape en aktiv

og oppdatert dialog med ungdommen om videre utvikling av Skullerud. Jeg har dog forsøkt å gjøre helhetlig og omfattende ved å bruke kvalitativ og kvantitativ metode, gjennom dokumentanalyse, intervju og arbeidshefte, Også kalt *triangulering* (Thagaard, 2013, s18)

Arbeidsheftet ble delt ut til elever ved Skullerud skole, og to klasser gjennomførte undersøkelsen. Totalt 36 ungdommer i alderen 12-14 år besvarte heftet, med en balansert fordeling mellom kjønn og en variert geografisk tilknytning til området. Validiteten og reliabiliteten av undersøkelsen kan påvirkes av valg av skole, tidsfrister for gjennomføring, og ulike fremgangsmåter for datainnsamling. Det er også viktig å ta hensyn til ungdommenes ulike kommunikasjonsstiler og behov for å uttrykke seg muntlig eller skriftlig. For å styrke validiteten og reliabiliteten i undersøkelsen, må jeg vurdere en rekke elementer ved gjennomføringen.

Jeg kunne med fordel ha økt utvalgsstørrelsen, ved å inkludere flere elever fra ulike klassetrinn og skoler i undersøkelsen, kunne jeg fått et mer representativt bilde av ungdommenes oppfatninger av Skullerud.

I tillegg til arbeidshefte kunne jeg gjennomført fokusgrupper og intervjuer. Det kunne vært nyttig å gjennomføre fokusgrupper og intervjuer for å få en dypere forståelse av ungdommenes meninger og erfaringer. Det kunne også bidratt til å avdekke ulike misoppfatninger og behov for muntlig eller skriftlig tilrettelegging.

Gi tilstrekkelig tid: Å gi elevene nok tid til å arbeide med heftet kan bidra til bedre kvalitet på svarene. Elevene kan trenge tid til å reflektere over spørsmålene og formulere sine tanker. Evaluere og forbedre arbeidsheftet: Basert på tilbakemeldingene fra elever og lærere, kan arbeidsheftet forbedres og tilpasses for å øke engasjement og forståelse.

Tverrfaglig tilnærming: Ved å samarbeide med lærere fra ulike fagfelt, som norsk, samfunnsfag og kunst og håndverk, kan man sikre at arbeidsheftet blir brukt i en relevant og meningsfull kontekst for elevene.

Etiske hensyn

Av alle etiske hensyn man skal ta, er en av de viktigste å opprettholde en tiltatt mellom forsker og intervjuperson (Thagaard, s 119, 2014). Gitt at jeg er en aktør i området selv, gjennom min rolle som lærer på skolen. Har det vært spesielt viktig å være ryddig og transparent i min arbeidsprosess. I arbeidet med å innhente data fra ungdom og voksne, har det vært svært viktig å ikke gå noen bakveier. I denne studien har alt blitt godkjent av rektor, og andre sentrale lærere ved skolen. Jeg har heller ikke brukt mine egne klasser til studien, og har ikke gjort noen samtaler om stedet obligatorisk for elever å snakke om. Jeg har med det ikke tvunget frem noen samtaler. Jeg har gjort observasjoner av området, og hvordan ungdommene bruker arealene på Skullerud. Samtidig har jeg hørt hvordan ungdommene seg imellom snakker om Skullerud og områdene rundt. Jeg har ikke samlet inn noe data eller informasjon som kan regnes som senestive opplysninger. Oppgaven er meldt inn til NSD, norsk senter for forskningsdata.

Empiri

Medvirkning og deltagelse

Skullerud, et område i bydel Østensjø i Oslo, møter betydelige byutviklingsutfordringer. Inkludering av ulike aktører og aktiv deltagelse i utviklingsprosesser er regnet som essensielt for å skape bærekraftige og inkluderende bymiljøer. Medvirkning og deltagelse har i det siste tiåret gjort seg stadig mer gjeldende som avgjørende faktorer i planlegging og utforming av offentlige rom og møteplasser. Man kan se tendenser til en utvikling der beslutningene ikke lenger utelukkende tas av politiske aktører i maktposisjon, men i stigende grad inkluderer stemmene til alle berørte parter. Dette er særlig merkbart når det gjelder unge individer, som i økende grad blir sett som viktige bidragsytere i samfunnsdiskurser. Som drøftet i metoden skal unge ha en aktiv rolle i planlegging av steder. FNs barnekonvensjon, som ble en del av norsk lov for om lag to tiår siden, og den norske Plan- og bygningsloven, understreker begge viktigheten av å høre barn og ungdom i saker som påvirker dem direkte (Andersen og Hagen, 2021, s. 10-14).

Tross det er det ikke en selvfølge at alle kommuner klarer å sikre dette nivået av medvirkning. Forskning indikerer at kommuner av mindre og middels størrelse kan møte utfordringer i å opprettholde adekvat kompetanse og kapasitet innenfor samfunns- og arealplanlegging (Andersen og Hagen, 2021, s. 12).

Videre i dette kapitlet vil jeg sette søkelyset på flere aktører og deres roller i å forme det offentlige rommet på Skullerud: Opsahl gruppen, som utbygger, de unge i det aktuelle området, og Oslo kommune. Jeg skal se nærmere på hvordan disse aktørene bidrar til å sikre medvirkning og deltagelse i utviklingen av offentlige møteplasser, og hvilken rolle kommunen spiller i dette samspillet. Jeg vil utforske hvordan dette passer inn i det fremvoksende paradigmet av 'kommune 3.0', som har et sterkt fokus på innbyggerdeltakelse i by- og samfunnsutvikling.

Dessuten vil jeg også tydeliggjøre distinksjonen mellom Skullerud og Bogerud. Og presentere funn gjort i min analyse av arbeidsheftene, dokumentanalysene og intervjuene. Dette vil jeg gjøre gjennom «de unges fortelling» «voksenblikk på stedet».

De unges fortelling

Videre vil jeg se på de unges fortelling av stedet. Jeg vil jeg presentere hovedfunnene avdekket i arbeidshefte som ungdommen på Skullerud skole har arbeidet med. Videre vil skissere et overblikk av hvordan ungdommen bruker området, hva de savner og ønsker i området. Samt hva de har fortalt om stedet, hvilke svar som kom ut av fordypningsoppgaven om Skullerud har en stedsidentitet. Jeg vil også legge frem resultater fra ungdomstråkket som ble gjennomført av Bydel Østensjø, Arbeidsforskningsinstituttet (AFI), Skullerud og Rustad skoler og Plan- og bygningsetaten (PBE) den 6. september 2018.

Hvem er ungdommen?

Totalt besvarte 36 ungdommer i alderen 12-14 år arbeidsheftet. Skolen har ca. 330 elever (2021). Av de besvarte var 17 jenter og 17 gutter, samt to som ikke ønsket å oppgi kjønn.

Bosted: Skolens skolekrets omfatter ungdom fra områdene Bøler, Skullerud og Bogerud. Skolen har også mange elever fra Mortensrud, som har søkt seg inn på Skullerud Skole. Det betyr at skolen er attraktiv for enkelte og at skolen har plass og ressurser til å ta inn ekstra elever. Kun fem av de besvarte oppgav at de bor på Skullerud, men 13 oppgav å bo på Bogerud. Av de resterende var 14 fra Bøler og tre fra Mortensrud og Bjørndal. Gjennomgang av materialet viser at det er omtrent like mange gutter som jenter som har besvart heftet og at om lag 50 % bor i området delbydel Skullerud.

Ungdommens fritidsmønster

Spørreundersøkelsen som ble gjennomført fokuserte på ungdommens bruk av Skullerud-området i Oslo, kjent for sin vakre natur og varierte friluftslivstilbud. Ungdommene ble spurt om hvordan de bruker området, om de deltar i jobb, sosiale aktiviteter, eller benytter seg av lokale fasiliteter som A-huset eller stikkontakten. I tillegg ble det spurt om når de er mest aktive utendørs, enten formiddag, kveld, helger eller om de sjelden er ute. Spørsmålene inkluderte også om de bruker naturområdene i tilknytning til Skullerud, som Russtadsaga, Sarabråten og Skraprudtjern.

Basert på innsamlede data, viser det seg at ungdommene som deltok i undersøkelsen har et relativt begrenset fritidsmønster. En viktig observasjon er at ingen av de ungdommene som

svarte på undersøkelsen jobber ved siden av skolen. Dette kan indikere begrenset tilgang til ekstra inntektskilder, noe som potensielt påvirker deres fleksibilitet i tidsbruk og reisemønster.

Videre viser undersøkelsen at bare en tredjedel av respondentene deltar i organisert idrett. Dette antyder at størstedelen av ungdommene ikke har en fast strukturert fritidsaktivitet, og muligens har en mer fleksibel tilnærming til hvordan de bruker fritiden sin. Ingen av respondentene har svar på når de beveger seg ute. Den generelle oppfatningen fra heftene var at de var svært selektive til hvilke bokser de valgte å svare på.

Det er også bemerkelsesverdig at de fleste respondentene hovedsakelig reiser mellom skole, hjem og venners hus. Dette kan antyde at ungdommene i denne gruppen har et begrenset geografisk handlingsrom, og kanskje ikke utforsker Skullerud-området så mye som andre aldersgrupper.

Byrommene og møtestedene på Skullerud

Ungdommene svarte på hvilke ulike møteplasser på Skullerud og Bogerud de brukte, samt møteplasser utenfor området. Jeg vil nå legge frem hvilke møteplasser jeg har funnet frem til som relevante, gjennom arbeidshefte til ungdommene.

Ballbingen

Det er flere binger i området, men ungdommen refererer til ballbingen som ligger i Skulleruddumpa. Den er avskjermet, med netting rundt hele banen. Den fungerer som møteplass for unge i området. Det er benker og mulighet for annen aktivitet utover sport. Bingen ligger mellom blokker, en stor ny barnehage (brukt som vaksinesenter under korona) og rekkehus. En stor andel av guttene som har svart på undersøkelsen trekker frem bingen som en god møteplass.

Utekontakten nevner også bingen som et positivt oppholdssted. Det er flere av Skulleruds ungdom som ikke har mulighet til å være hjemme på ettermiddagen, det er derfor fint med en møteplass som er «deres».

Figur 1 Ballbinngen - Skulleruddumpa

Bogerud Torg

Bogerud torg er lokalisert på lokket av T-banen på Bogerud. Det er satt opp en midlertidig lekeplass/Tuftepark, som blir bruk av både store og små. Det er ingen andre lekeplasser eller oppholdssteder for ungdom i området, utenom skog, fellesområdet til borettslag eller barnehager. Stedet blir brukt som en oppholdsplass, møteplass, og samlingspunkt. De samles her etter skolen, eller før de skal videre med buss eller bane. Stedet har et legekontor/helsestasjon, en Narvesen og frukt- og grøntbutikk med utsyn over plassen.

Figur 2 Bogerud Torg

Skullerud T-bane

T-bane stasjonen har blitt et relativt stort knutepunkt for kollektivtrafikk, men både T-bane og buss. Det er en Narvesen lokalisert på toppen, med utsyn bort fra området. I umiddelbar nærhet er det et massasjestudio, en sushi restaurant, en italiensk restaurant og en frisør. Hvorav ingen av disse har de unge som sin kundegruppe, da det er ikke plass til å ungdom å

samle seg, eller oppholde seg. Enkelte av ungdommene svarer i arbeidshefte at de liker sushien på Skullerud, men pizza eller pasta på restauranten er ikke nevnt av noen.

Figur 4 Skullerud T-bane 1

Figur 3 Skullerud T-bane 2

Rustadfeltet

Rustafeltet er et stort område lokalisert ved Rustad skole, det er flere fotballbaner, kunstgress, gress og grus. Med et lite klubbhus, og god belysning. På vinteren vanner de den ene banen så det blir skøytebane. Skullerud skole bruker dette området relativt mye i deler av sin undervisning, særlig i kroppsøving. Også deler av sommeravslutningen gjennomføres på kunstgresset, da lærere spiller en kamp mot elever.

På tross av dette er det kun de ungdommene som spiller fotball som oppgir at de oppholder seg på dette området. Det er ingen plass hvor man «henger» annet enn for sportslig aktivitet. Det er ingen kiosk eller annen næring på plassen. Nærmeste kollektivpunkt blir Skullerud T-banestasjon. Boligbebyggelsen rundt feltet er rekkehus og blokker.

Figur 5 Rustadfeltet

Figur 6 Rustadfeltet- kunstgress

Skullerud skole

Skullerud skole har det siste året fått en rehabilitering av uteplassen sin, det er nå en ny ballbinge og basketballbane. Stedet har blitt en attraktiv møteplass for ungdom i området. Flere av ungdommene trekker Skullerud skole frem som et fint sted å være, både ute og inne.

Aktivitetshuset

Aktivitetshuset også kjent som A-huset er klubbhuset i området, det er lokalisert på samme området som Skullerud skole, og har umiddelbar nærhet til ballbingen og basketballbanen. Skullerud Aktivitetshus er en kommunalt drevet fritidsklubb for ungdom (8. klasse til og med 18 år), som bor i Bydel Østensjø i Oslo kommune. Klubben fokuserer på å være en god og trygg fritidsarena, og er en rus-, mobbe- og rasismefri sone. De samarbeider tett med lokale frivillige organisasjonene. Svært få av de representere ungdommene svarte at de bruker A-huset. men klubben har blitt svært populær, og er besøkt av ungdommer fra området daglig. De arrangerer ting som kamp og pizza, de har studio og klippeutstyr så ungdommen kan lære seg å klippe hår. De spiller FIFA og samles sosialt. Dog er det som utekontakten presiserte, en annen aldersgruppe som besøker dem der. Det er flere ungdommer på VGS og i tidlig 20 årene som bruker tilbudet.

Figur 7 Aktivitetshuset

Stikkontakten gamingsenter

Stikkontakten er et midlertidig tilbud som er satt opp på parkeringsplassen til A-huset. Der har de satt opp containere med PC og spilleutstyr, de arrangerer gaming og lan for ungdommer i området. Tilbudet er gratis. De har nå i senere tid også forsøkt å få til jente-gaming, et tilbud som skal være en kveld i uke, kun for jenter. Svært få av mine respondenter har oppgitt at de bruker tilbudet, men et par skrev at de ikke visste om det, men at de skulle oppsøke det nå.

Figur 8 Stikkontakten

Barnehagene i området

Svært få oppgir å oppholde seg i barnehagene.

Dette er møteplasser som blir brukt av ungdommene i området, men det er store potensielle møteplasser i området som ikke blir brukt. Jeg vil videre presentere noen av de plassene som ikke blir brukt.

Tufteparken ved klatresenteret

Et stort grøntområde med en liten tuftepark lokalisert på toppen. Det er en plass ingen av mine respondere oppgir å ha vært på. Området er stort, og litt skjult fra veien. Men det ligger tett opp mot bebyggelsen, og kan på den måten virke privat og ikke inkluderende for forbipasserende. Man må også gå av veien, og gå over en stor gresslette for å nå parken.

Figur 9 Tuftepark + Klatresenteret

Tufteparken Olav Helsets vei

En malplassert treningspark som har svært få besøkende, annet enn menn på joggetur som bruker stedet til tøy og strekk før og etter joggetur i marka. Ingen av ungdommene oppgir å ha vært her, eller brukt det i noen forbindelse.

Figur 10 Tuftepark

Sletta mellom blokkene i Skullerudveien

Her er det et stor grøntområde som innehar flere kvaliteter, det er lekeplass, benker og fotballbane. Det er godt utsyn fra balkongene på blokkene, og området føles trygt og belyst.

På tross av dette bruker ungdommene stedet lite. Jeg kom over to skilt på fotballbanen:

«FOTBALLBANEN ER TIL BRUK FOR BARN OPPTIL 15 ÅR OG FORESTATTE»

«ALR BALLSPILL ETTER KL. 21.00 ER FORBUDT!»

Videre på turen bortover gressletta møtte jeg et nytt skilt plassert på et søppelskur tilknyttet gressplenen:

«BALLSPILL FORBUDT! BRUK FOTBALLBANEN»

Ingen av mine respondenter oppgir å bruke området mellom blokkene.

Figur 11 Skilt fra borettslag i gamle enebakksvei

Figur 12 Skilt fra borettslag i gamle enebakksvei(2)

Hva ungdommen tenker om møteplasser?

Gjennom sitater som «Bogerud torg er en fin møteplass og bra sted til å henge», og «Skullerud er bra sted å være», kommer det tydelig frem i arbeidsheftet at ungdommen har tanker om møteplasser på Skullerud. Ungdommene i undersøkelsen uttrykte sine meninger og preferanser om møteplasser i og rundt Skullerud-området. Bogerud torg ble fremhevet som en attraktiv møteplass, et sted hvor de trives med å tilbringe tid. Ungdommene verdsetter også Skullerud for dets tilgjengelighet og bekvemmelighet, med T-bane og butikker i nærheten, og muligheten til å enkelt reise til steder som Mortensrud.

Når det gjelder hva de savner, kom det fram noen konkrete ønsker. En ungdom ønsket færre folk på de populære stedene og flere søppelkasser for å opprettholde renslighet og orden. I tillegg uttrykte omtrent halvparten av respondentene et ønske om et større utvalg av butikker og kafeer i området. Likevel, ble det nevnt av en ungdom at det for noen år siden ble tilbudt en gratis uke ved klatresenteret. Dette kan tyde på et ønske om flere lignende initiativer og aktiviteter for ungdom i området.

Det ble også fremhevet at trygge steder er viktig for ungdommene. De foretrekker steder der de kan føle seg trygge og komfortable, og dette er en viktig faktor når de bestemmer seg for hvor de skal møtes og tilbringe fritiden sin.

Fordypningsoppgave - Stedsidentitet

Stedsidentitet er en viktig dimensjon av hvordan folk opplever og relaterer seg til deres nærmiljø. I arbeidshefte ble ungdommene spurt om deres oppfatning av Skullerud, hva de liker og misliker ved stedet, og hvordan de opplever sin identitet knyttet til Skullerud.

Mange av respondentene har en blandet oppfatning av Skullerud. På den ene siden uttrykker de en viss stolthet og tilhørighet til stedet, og beskriver det som "et sted for seg selv" og "kult". Samtidig er det også en oppfatning av Skullerud som et "ghetto sted", noe som kan antyde negative assosiasjoner tilknyttet det sosiale miljøet på stedet. Noen ungdommer uttrykker også at de opplever stedet som "utrygt", med bekymringer rundt narkotika og "farlige folk". De etterlyser flere trygge steder og aktiviteter, og ønsker at Skullerud skal være "mer trygt".

Flere av ungdommene påpeker at de liker menneskene og de forskjellige kulturene, og at alle respekterer hverandre. Dette indikerer på at ungdommen ser på det kulturelle mangfoldet i området som positivt ved Skullerud. Skolen ble også nevnt som en positiv faktor, noe som antyder at den utgjør en viktig del av deres stedsidentitet.

Ungdomstråkk

Som en del av medvirkningsprosessen tilknyttet utvikling av Skullerud, har Oslo kommune gjort en kartlegging av Skullerud, hvor det ble lagt til rette for deltagelse fra ungdom i området. Et av tiltakene som ble gjennomført var et ungdomstråkk på Skullerud. Dette ble gjennomført i samarbeid med Bydel Østensjø, Arbeidsforskningsinstituttet (AFI), Skullerud og Rustad skoler og Plan- og bygningsetaten (PBE) den 6. september 2018. Ungdomstråkket var et medvirkningsverksted der ungdommer fikk muligheten til å uttrykke sine ønsker og behov for møteplasser og fritidsaktiviteter i området. Det kom mange forslag fra ungdommene til møteplasser og fritidsaktiviteter både innenfor og utenfor planområdet. Det ble påpekt at ungdom sjelden oppholder seg på Skullerud, og at det er på grunn av manglende møteplasser og steder for ungdom å være.

Blant forslagene som ble fremmet av ungdommen var ønsker om parker, butikker, torg, ungdomsklubb og kafé, fotball- og håndballbane, flerbrukshall, sykkelstativer, flere fotgjengerfelt, bydelssykler, mer belysning, bevaring av trær, flere søppelkasser, bedre veier, kunst og farger på veggene, gangbro mellom T-baneplattformene og færre parkeringsplasser.

Disse funnene peker på behovet for å skape flere møteplasser og aktiviteter for ungdom i området. Det er viktig å ta hensyn til disse ønskene og behovene når man utvikler Skullerud videre. Ved å skape flere tilpassede møteplasser og aktiviteter kan man bidra til å skape et inkluderende og trivelig miljø for ungdom i Skullerud (VPOR Skullerud, s 24, 2019).

Oppsummering

Analysen av arbeidshefte avdekker en kompleks stedsidentitet blant ungdommene på Skullerud, preget av både positiv tilknytning og sikkerhetsbekymringer. Det er tydelig at det finnes et behov for å forbedre stedets trygghetsfølelse, og tilby flere aktiviteter for ungdommene. Dette kommer også frem i resultatene fra barnetråkket, da ungdommen som ble inkludert i medvirkningen la inn ønske om flere møteplasser og aktiviteter.

Voksenblikk på stedet

Oslo kommune

Oslo kommune har utarbeidet et planprogram med veiledende plan for offentlige rom på Skullerud, til tross for at de fleste eiendommene er privat eiet.

Oslo kommune er derfor en sentral aktør i området, og det er mye som skjer i kommunal planlegging. utfordringer knyttet til urbanisering, pandemier og globale krefter er mange og varierte i byene, og inkluderer fattigdom, sosial ulikhet og klimaendringer. Disse utfordringene krever spesiell oppmerksomhet fra byutviklingsprosesser som involverer medvirkning og samskapning. Dette er noe kommunen anerkjenner, og målet er å utløse lokalt engasjement, ideer og samarbeidsmåter som kan bidra til å løse utfordringer på stedet der folk bor og oppholder seg. Deltagelse i utvikling av egne omgivelser kan bidra til å bygge tillit og medborgerskap, som igjen kan styrke demokratiet. Gjennom en veiledende plan for offentlig rom gjort på Skullerud ble det konkludert med at Skullerud i dag fungerer som et nærings- og boligområde, og har et stort potensial for helhetlig og stedstilpasset byutvikling (Veiledende Plan for Offentlige Rom (VPOR, s 9).

Målet med planprogrammet er å skape en mer helhetlig og bærekraftig utvikling av området. Det er en utfordring at de fleste eiendommene er privat eiet, da det kan være vanskelig å oppnå enighet om utviklingsplaner. Ved å utarbeide en felles ramme for offentlige rom, kan kommunen likevel sørge for at utviklingen skjer i tråd med kommunens målsettinger.

Som vist tidligere i oppgaven går kommunene gjennom en transformasjon, kommune 3.0 betegner en utvikling mot samskapende kommuner, hvor innbyggere og kommunen sammen identifiserer behov og utvikler løsninger (Grut, K, 2020, s 47). Gjennom deltagelse og forsøk på inkludering fra flere aktører, har Oslo kommune arbeidet med å lage en felles ramme for offentlige rom gjennom et planprogram med veiledende plan. Det aktuelle området på Skullerud inkluderer omtrent 30 eiendommer, hvorav de fleste er privat eiet. Med unntak av Skullerud gård og dagens veigrunn, er alle eiendommene øst for T-banesporene eiet av Anders Opsahl Eiendom. Oslo kommune er eier av de to eiendommene i sør, som huser sosialboliger og barnehage.

Selv om veiledende planer ikke er juridisk bindende, kan den likevel være en viktig retningslinje for utviklingen av området. Det vil være opp til de ulike eiendomsseierne å vurdere om de ønsker å følge planen (VPOR, Skullerud).

Kommunens ønsker for videre utvikling av Skullerud legger vekt på å skape et bærekraftig, trygt og attraktivt bomiljø som fremmer sosiale interaksjoner og trivsel. Dette innebærer å utforme gode og trygge oppholdsrom og sikre gang- og sykkelveier som gjør det enkelt for innbyggerne å bevege seg rundt i området. Kommunen ønsker også å bevare og forbedre eksisterende grøntområder og skape nye, sammenhengende parkområder som kan fungere som rekreasjonsområder og møteplasser for innbyggerne.

I tillegg legger planen vekt på å ta hensyn til behovet for sosiale møteplasser og kulturtilbud, noe som er viktig for å styrke samhørigheten og tilhørigheten i lokalsamfunnet. James Stove Lorentzen, leder av byutviklingen i Oslo Bystyre, understreker i intervjuet med Bysnakk, viktigheten av å skape bykvaliteter rundt knutepunkter og unngå en bymessighet som primært fokuserer på volum. Han anerkjenner at den nåværende utformingen av Skullerud kanskje er litt utdatert, men mener at grunntanken bak utviklingen av området er riktig (Bjerkeng & Fossen, 2021). Lorentzen beskriver Skullerud som en "nærhetsby", og peker på at målet er å skape et levende og inkluderende lokalsamfunn som tilbyr en rekke tjenester og fasiliteter til sine innbyggere. Dette innebærer å utvikle området på en måte som tar hensyn til både menneskelige og miljømessige behov, og som skaper en balanse mellom bevaring av eksisterende kvaliteter og ønsket om å legge til rette for vekst og utvikling (Bjerkeng & Fossen, 2021).

Anders Opsahl – Opsahl Gruppen

Opsahl gruppen er en sentral aktør i utbyggingen på Skullerud i Oslo, ledet av Anders Opsahl. Med et sterkt engasjement for utviklingen av området, har Opsahl en visjon om å skape et variert og spennende nabolag. Opsahl gruppen er opptatt av å ivareta eksisterende bebyggelse og supplere den med innovative og attraktive elementer, noe som skal bidra til trivsel og mangfold blant beboerne. Anders Opsahl deltar aktivt i samtaler rundt utbyggingen og arbeider for å sikre at prosjektet resulterer i et levende og inkluderende område (Bjerkeng & Fossen, 2021)

Anders Opsahl og Opsahl gruppen står for øyeblikket på vent med prosjektet "Skullerudbyen", mens kommunen behandler søknaden og reguleringsplanen for området.

Dette er en kritisk fase i prosessen, ettersom kommunens godkjenning vil legge grunnlaget for den videre utviklingen av "Skullerudbyen» (Opsahl Gruppen, u.å). I mellomtiden arbeider Opsahl gruppen med å forberede seg på de ulike utfallene av kommunens behandling, og andre pågående prosjekter i andre bydeler. De ønsker å være klare til å iverksette prosjektet så snart godkjenningen er gitt, slik at de kan bidra til en rask og effektiv utbygging av Skullerud-området. Samtidig er de åpne for å gjøre nødvendige justeringer i prosjektet dersom kommunen krever endringer i reguleringsplanen for å sikre et bærekraftig og inkluderende område (Opsahl Gruppe, u.å).

Anders Opsahl har en sterk tilknytning til Skullerud, ettersom han har bodd der hele livet og har opplevd ulike faser i områdets utvikling. I intervjuet med Bysnakk nevner at den tidligere planleggingen av byutviklingen, der T-banenettet ble etablert og industri og boligbygging ble lagt til rette, var forut for sin tid. Og at Skullerud har en stolt historie og en unik identitet, noe som han, ved hjelp av Opsahl gruppen, ønsker å bringe tilbake i sin plan for områdets videre utvikling.

"Hele ideen vår er jo å bringe historien tilbake, vi mener at området har sjel og en kjempestolt historie. Skullerud er jo en sydøstkant bydel, og det folk er stolt av der er selvfølgelig marka som jo går rundt hele Oslo, men de er også veldig stolt av historien som har vært der." (Bjerkeng & Fossen, 2021)

For å skape en bymessighet og videreutvikle Skullerud, ønsker Opsahl å transformere området tilbake til en blanding mellom boliger og arbeidsplasser, knyttet til marka og T-banenettet. Dette innebærer å hensynta den eksisterende historiske bygningsmassen og skape et miljø som inkluderer møteplasser, gateløp, næring og rekreasjon. Det er tydelig at Anders Opsahl og andre involverte aktører ønsker å utvikle Skullerud til et sted med sterk stedsidentitet og by-messighet. Gjennom å ta hensyn til områdets historie, unike egenskaper og potensial, kan Skullerud videreutvikles til et attraktivt og levende sted for både beboere og besøkende. Anders Opsahl beskriver stedsidentitet som noe som vokser over tid, og mener at historien og menneskene som bor der er viktige faktorer for å skape et sted med sjel. Han påpeker at tidligere tider hadde byggmestere, arkitekter og ingeniører som formet boligområder, mens nå er det fokus på effektivitet og rasjonalitet gjennom regelverk og byråkrati. Opsahl uttrykker bekymring for at dette kan føre til mindre handlingsrom og kreativitet for utviklere som ønsker å skape levende lokalsamfunn.

"Så det handlingsrommet hvis byråkrati blir for bombastisk og det finnes for mange

fasiter så blir jo den skapergleden og handlingsrommet borte" (Bjerkeng & Fossen, 2021)

Et av de viktigste punktene Opsahl trekker frem for å skape et levende og attraktivt område, er livet mellom byggene. Han mener at kvaliteten på offentlige rom, parker, gangforbindelser og arkitektoniske variasjoner er avgjørende for å skape et godt bomiljø. Opsahl ønsker å utvikle Skullerud på en måte som tar hensyn til kvalitet og mangfold i boligtyper og funksjoner, og ikke bare bygger rasjonelt og ensformig.

"Vi må bruke ulike arkitekter, variere høyder, må slippe inn lys, må ikke stable boliger, må ikke la rasjonaliteten råde, eller excel, Heller la liksom menneskene løftes fram" (Bjerkeng & Fossen, 2021).

Opsahl mener også at det er viktig å inkludere ulike generasjoner og livsfaser i boligutviklingen for å skape trivsel og samhørighet i lokalsamfunnet.

"Det med generasjonsperspektivet ikke sant, vi trives med, vi driver nå, å stabler sånn Selvaag Pluss eller for barnefamilier eller for førstegangsetablerere, Jeg tror det å blande alle aldre og alle livsfaser, det skaper trivsel" (Opsahl, intervju).

For å nå disse målene ønsker Opsahl en mer fleksibel tilnærming fra Plan- og bygningsetaten, og mener at utviklere som kjenner området og bor der selv, bør få mer innflytelse i utviklingsprosessene. Han påpeker at Skullerud har muligheten til å beholde den eksisterende energien og karakteren gjennom hele transformasjonen, ved å bygge på og legge til nye elementer i stedet for å rive ned og starte på nytt.

Utekontaktens opplevelse av stedet for de unge

Videre vil jeg se nærmere på utekontaktens opplevelse av stedet for de unge og hans rolle i å formidle ungdommens stemme. Selv om utekontaktene er voksne, gir min informant et innblikk i hvordan ungdommene opplever sitt miljø og hverdagsliv. Det er viktig å merke seg at hans perspektiv bare representerer en del av bildet, og han gir stemme til en del av ungdommen som kanskje ikke har en egen.

I den første delen av intervjuet snakker informanten om sin rolle som utekontakt, og hva det innebærer å jobbe som en del av teamet som jobber med oppsøkende arbeid. Informanten forklarer at hans hovedansvar er Skullerud skole, men at han også har ansvar for å være en del av en større tjeneste som betjener hele bydelen med oppsøkende arbeid og felting. Han

forklarer også at arbeidet hans gjennom «felting» går ut på å oppsøke ungdomsmiljøene på kveldstid og dagtid, og at han jobber på ulike arenaer, der han vet at ungdommene befinner seg.

«Jeg har sett utekontaktene på jobb, de trekker ungdommen til seg som en magnet. De kommer gjerne i storefri, tar turen inn på skolen og oppsøker ungdommen. De hilser, ofte med navn. De kjenner ungdommen, for det meste guttene, som strimler seg rundt mennene med blå vester»

Videre i samtalen snakker jeg og informanten om delbydeler og spesielt om Skullerud og Bogerud-områdene. Informanten forklarer at for ham er Skullerud og Bogerud et område, selv om noen ungdommer som bor i Bogerud-området identifiserer seg med Skullerud. Han bemerker også at tidligere var Bogerud mer isolert, men at dette har endret seg nå. Informanten og jeg snakker deretter om ungdommene på Skullerud, og informanten forklarer at mange av disse ungdommene har sosioøkonomiske utfordringer og kommer fra dårlige hjem. Det er et fokus på å hjelpe disse ungdommene å komme seg ut i arbeid, og dette er et positivt tegn. Informanten snakker om aldersgruppen som de jobber med. Informanten forklarer videre at de jobber med alle aldersgrupper, men at de ser mest på ungdommer fra åttende klasse og oppover. Han forklarer at typisk henger 8. og 9. klassinger sammen, og at dette er en gruppe som de har spesielt mye kontakt med.

Jeg spør så om hva utekontaktens rolle i bydelen er, og hvordan ungdommen oppfatter dem. Jeg spør om ungdommen oppsøker utekontakten eller om de er ute og jakter på ungdommen. Informanten sier at utekontakten har vært tilgjengelig i bydelen i lang tid, og at de blir tatt godt imot av ungdommen når de er ute på oppdrag. Ungdommen bruker utekontaktene til å få hjelp med alt fra å bli kjørt fra A til B, til å få hjelp med å skrive CV og søknader. Jeg har fått se flere av disse episodene. Blant annet i gangene på Skullerud skole.

«Det er en torsdag, jeg prøver å samle klassen, og vil ha dem med inn i undervisning. Men de er opptatt, utekontakten er på plass. De hjelper til med CV'er, det har vært kurs, men nå går fristen ut. Det er lagt ut annonse for å søke på sommerjobb for ungdom i bydel Østensjø. De blå vestene gir oppmuntrende ord, oppfordrer til å søke, ønsker dem lykke til»

Jeg kommenterer at jeg ikke opplever at ungdommen har en sterk stedsidentitet for Bogerud og Skullerud, kontra andre unge i områder i nærheten av Skullerud-området. Og at det virker som om Skullerud ikke betyr så mye for dem. Jeg lurte på om han har fanget opp en følelse av stedsidentitet blant de unge. Informanten svarer at det er vanskelig å svare på, men at han ser

at ungdommene som bor i området Bogerud/Skullerud, ofte oppholder seg på Bogerud/Skullerud på fritiden. Han legger også vekt på at det ikke virker som om det er en gjengmentalitet knyttet til området og at det er bra at det ikke er en slik mentalitet, da det kan føre til ivaretagelse av enkelte grupper og konflikter med andre områder.

«Men jeg føler ikke at, som du sier at det er på en måte, sånn som det er på Mortensrud for eksempel «*Vi er Mortensrud*» det er ikke noe sånn her. Og det er tenker jeg jo på mange måter er bra også, hvis du skjønner, så det på en måte ikke ligger en sånn gjengmentalitet rundt det med Skullerud/Bogerud og på en måte ivaretagelse av det mot enkelt grupper fra andre områder. På samme tid så er det jo på en måte, føler jeg at det er enkelt ungdom eller enkeltgrupper som på en måte har et større eierskap til området» Informant 1

Samtalen går videre inn på møteplasser i området. Vi diskuterer ulike arenaer som er aktuelle for ungdommer på Skullerud. Jeg uttrykker at jeg er nysgjerrig på dette, spesielt på grunn av koronapandemien som begrenset ungdommers mulighet til å møtes på skolen eller andre steder. Jeg nevner også at jeg har hørt om problemer med søppel og mange unge på møteplasser som fotballbingen i Bogerud gård barnehage, som ble fjernet nettopp på grunn av det. Jeg spør informanten om han har noen formening om dette, og om det finnes møteplasser for ungdom på Skullerud. Informanten svarer med:

«Jeg føler at ungdommen benytter seg av de møteplassene de de på en måte finner og tar liksom et eierskap til det de på en måte synes er komfortabelt å være» Informant 1

Han nevner noen kjente møteplasser som A-huset, Stikkontakten Gaming senter, Bøler fritidsklubb, kjøpesentrene Bøler senter og Brynssenteret, og Rustadfeltet, benker på skoler og barnehager. Han bemerker også at været har innvirkning på hvor mye ungdommer er ute, og at det er færre ungdommer ute om vinteren når det er glatt og snø. Han legger til at ungdommer som sliter med sosioøkonomiske utfordringer er mer tilbøyelige til å henge ute på grunn av trange boforhold og manglende økonomisk hjelp hjemmefra.

«Når det kommer til liksom oppholdssteder, så som jeg sa, så føler jeg at de på en måte, de bruker de oppholdsstedene de finner og vet om. Og steder hvor de på en måte føler seg komfortable da.» Informant 1

Vi konkluderer med at det ikke er mange møteplasser for ungdom på Skullerud, og at det kan være vanskelig for dem å finne et sted å være lenge. Jeg og informanten snakket videre om utfordringer knyttet til tilbudene for ungdom i drabantbyene i Oslo. Vi diskuterte blant annet at det er begrenset med plass i gatene og at det kan være vanskelig for ungdom å finne meningsfulle aktiviteter å delta i. Vi påpekte også at det er en forskjell i synlighet mellom

gutter og jenter, hvor informanten nevner at han opplever at jentene ofte trekker seg tilbake til sentrum og derfor kan være vanskeligere å fange opp i lokalmiljøet.

Med det kommer også et behov for å snakke om jentene. Informanten snakker om et eget tilbud for jenter, og at det kan være utfordrende å tilby dette på grunn av begrensninger knyttet til koronapandemien og kravene som jentene har hjemme. At jentene i større grad må hjem etter skolen, at de ikke kan være sent ute og må hjelpe til med familielivet. Det kommer tydelig frem i samtalen at jentene er vanskeligere for utekontakten å komme i kontakt med, og at de ikke har den samme deltagelsen på arenaer hvor utekontakten er aktiv.

Vi diskuterer også ulike møteplasser og tilbud i ulike deler av byen, og at noen områder blir glemt når det kommer til områdetløft. Det er også en diskusjon om hvordan Mortensrud blir fremstilt i media og at det er et behov for forbedringer i Skullerud-dumpa-området. Det er flere områder på Skullerud som oppleves nedslitt, eller glemt. Informanten nevner igjen utfordringene knyttet til sosioøkonomiske forskjeller i Skullerud-området og behovet for tiltak for å gi ungdommene flere muligheter. Informanten påpeker at områdetløft er nødvendig, og at det har vært gjort satsinger i andre deler av bydelen som har gitt positive resultater. Det er behov for ekstra tilbud og støtte til ungdommene på Skullerud, og lite jobbmuligheter er en sentral bekymring.

Jeg spør om det ville være nyttig med flere møteplasser som kaféer eller en MC`ern for ungdommene i området, men informanten påpeker at ungdommen allerede kjenner til og benytter seg av lignende tilbud i andre deler av byen. Han mener det ville være mer nyttig å gi tilbud og hjelp til de som sliter med sosioøkonomiske utfordringer, men er usikker på hvordan dette kan gjøres.

Jeg spør også om hva som er bra med området, og informanten svarer at ungdommen er bra, men at det er behov for flere muligheter. Han påpeker at sosiale medier er en viktig del av ungdommenes liv, og at dette kan bidra til å utvide deres bekjentskaper på tvers av bydelen og utenfor.

Samtalen gir et innblikk i de sosiale utfordringene ungdommene i Skullerud-området står overfor, og behovet for tiltak som kan gi dem flere muligheter og bedre livskvalitet. Det

understreker også betydningen av å se på ungdommenes situasjon i en større sammenheng, og å se på tiltak som kan bidra til å redusere sosiale forskjeller.

Andre aktører

I tillegg til Oslo kommune og private eiendomseiere på Skullerud, er det flere aktører som jobber for utvikling i området, spesielt sentrert rundt Bogerud. To av de mest fremtredende aktørene er Bogerud Vel og OBOS.

Bogerud Vel er en lokal interesseorganisasjon som representerer innbyggerne i Bogerud-området. De arbeider for å fremme lokal utvikling og samarbeid mellom innbyggerne, næringslivet og offentlige myndigheter. Dette inkluderer å delta i debatter og planleggingsprosesser som påvirker lokalsamfunnet og fremtiden for Bogerud.

OBOS er en av Norges største boligbyggelag og eiendomsutviklere. De har siden 2010 jobbet med et boligprosjekt på Bogerud torg, som inkluderer planer om tre høyblokker og en dagligvarebutikk i underetasjen. Det eksisterende torget, som består av lav bebyggelse med dagligvare, legekantor, helsestasjon og klesbutikk, fungerer som et offentlig samlingspunkt og har en midlertidig lekeplass/tuftepark tilgjengelig for alle besøkende.

OBOS-prosjektet har møtt motstand fra lokalbefolkningen, som frykter at de vil miste sitt eneste offentlige samlingspunkt. Dette har ført til en offentlig debatt mellom innbyggerne, politikere og utbyggere om hvordan Bogerud bør utvikles videre. Lokale ildsjeler har tatt til orde for å stoppe prosjektet og har engasjert seg i diskusjoner om fremtidig planlegging og utvikling i området (Haugen, M 17.12.20)

Oppsummering

De voksenes blikk på stedet er viktig i denne oppgaven, for å forstå hva som legges til grunn i planleggingsprosessen, og på hvilken måte medvirkning og deltagelse kan være sentralt i planleggingen av offentlige møteplasser og rom på Skullerud. I en prosess hvor målet skal være er å sikre en bærekraftig og inkluderende utvikling av byer og samfunn, er det viktig at kommunene anerkjenner og tar hensyn til ulike perspektiver og behov, spesielt for grupper som krever spesiell tilrettelegging, som barn og unge. Det er også viktig at samarbeidet mellom aktørene som er aktuelle i planleggingen arbeider mot det samme målet. Oslo kommune har som sett tidligere, gjennom veiledende plan for offentlige rom på Skullerud, tatt

flere skritt for å fremme en helhetlig, bærekraftig utvikling, og med et ønske om å stimulere til lokalt engasjement. Dette gjør de blant annet ved å inkludere til deltagelse, rundt forbedring av offentlige rom, fremme transportmuligheter, og ivareta grøntområder. Det er også fokus på å skape sosiale møteplasser og kulturtilbud for å styrke lokalsamfunnet. Denne tilnærmingen er i tråd med kommune 3.0 modellen, der kommunen og innbyggerne samskaper løsninger. Fra et utbyggers perspektiv har Anders Opsahl og Opsahl gruppen en visjon om å skape et mangfoldig og attraktivt nabolag, der eksisterende bebyggelse ivaretas og komplementeres med innovative elementer. Opsahl gruppen venter for øyeblikket på kommunens godkjenning av søknaden og reguleringsplanen for prosjektet "Skullerudbyen".

Opsahl, som har en sterk tilknytning til Skullerud, ønsker på sin side å revitalisere områdets stolte historie og unike identitet. Hvor målet er å skape en balanse mellom bolig og arbeid, knyttet til marka og T-banenettet. Han ønsker også å fokusere på livet mellom byggene, med vekt på offentlige rom, parker og gangforbindelser, og varierte boligtyper og funksjoner. Opsahl uttrykker behovet for større fleksibilitet fra Plan- og bygningsetaten, og mener at utviklere som er lokalt engasjert bør få mer innflytelse i utviklingsprosesser.

Utekontakten på sin side understreker at ungdommen på stedet bruker de stedene de føler seg velkomne, og at de bruker de stedene som er. Utover det sirkler han ofte tilbake til utfordringene knyttet til de store sosioøkonomiske utfordringene som er på stedet, og som flere av de unge står ovenfor. Men også at jenter, tilsynelatende, har færre møteplasser, og er mindre synlige i lokalsamfunnet enn guttene. Han stiller seg spørrende til hvordan man kan inkludere dem i det offentlige rom på en bedre måte.

Drøfting

Videre i oppgaven ønsker jeg å drøfte funnene gjort i studien, først for å kartlegge mål for videre utvikling av Skullerud. Foreligger det en slags nyurbanistisk kritikk mot drabantbyens funksjonalistiske og ensformige utbygging i planene for Skullerud? For så en diskusjon hvor jeg vil drøfte hvordan ulike perspektiver på sted, og hvordan stedstilhørigheten til de involverte kan påvirkes av ulike forståelser av sted. Jeg vil drøfte de unges fortelling, og se hvordan deres stedsforståelse kan være avgjørende for hvordan man planlegger for bærekraftige og gode steder. Bør man i større grad planlegge for sårbare grupper, og på hvilken måte ser man behovet for gode møteplasser på Skullerud?

Videre vil jeg drøfte prosessen som har vært på stedet, opp mot teorier og empiri knyttet til planlegging av sted. Gjennom et historisk tilbakeblikk på det tradisjonelle og moderne i planlegging av sted, kan man se en enighet om målet for det fremtidige Skullerud? Og på hvilken måte er deltagelse viktig i planlegging.

Jeg vil konkludere med noen tanker rundt hvorfor jeg mener aktiv deltagelse er en viktig del av planleggingsprosessen, og derfor bør inkluderes, for å skape gode og bærekraftige steder.

Mål for Skullerud

Først vil jeg avklare et av oppgavens sentrale funn, og det er at Skullerud og Bogerud ikke regnes som det samme stedet. Selv om området Bogerud og Skullerud går under samme paraply i politisk organisering, gjennom «Skullerud-delbydel». Er det tydelig gjennom denne studien at det er to ulike steder, som nødvendigvis ikke vil bli samlet til et sted, eller kan bli samlet. I mine svar fra arbeidsheftene kom det frem at de respondentene som bodde på Bogerud, ikke hadde noen tanker rundt hva som kunne være Skulleruds stedsidentitet. Det var ingen av dem som tilsynelatende ser den byråkratiske paraplyen de står under. Utekontakten var den eneste kilden jeg kom i kontakt med som så på disse stedene som en integrert enhet. I retrospekt lurer jeg på om det har en sammenheng med at han har base på Skullerud skole, dette vil jeg drøfte videre senere i oppgaven. Selv Opsahl og Opsahl gruppen betrakter ikke Bogerud og Skullerud som ett samlet sted. Dette kan utgjøre en utfordring for planleggingen av stedet fra et byråkratisk perspektiv. Da det kan oppstå spørsmål om hvor mye variasjon som er akseptabelt innenfor en og samme bydel, eller i det minste innenfor samme delbydel.

Det kan også være nødvendig å stille spørsmål om disse inndelingene bør ha en viss form for stedsforankring for å fungere optimalt. Opsahl gruppen på sin side arbeider for en ny bydel:

«Ved inngangen til Østmarka, og kun ti minutter unna Oslo sentrum, skal vi skape en ny bydel på Skullerud. Her skal vi bygge flere hundre nye boliger, legge til rette for nye forretninger og servicevirksomheter, samt bevare det yrende næringslivet som er her i dag. Skullerud skal bli en helhetlig, levende bydel.» Opsahl gruppen utvikling

Ønsket om å bygge flere boliger samsvarer godt med kommunens ønske om knutepunktutvikling på Skullerud. Likevel fremgår tydelig at det er flere tanker og perspektiver om hva Skullerud skal bli i fremtiden, Oslo kommune på sin side, ønsker også å fremme langsiktig planlegging. De er opptatt av å utvikle Skullerud som et knutepunkt for boligutvikling, men deres fokus er i større grad rettet mot området rundt Skullerud T-banestasjon, og ikke den større delbydelen som inkluderer både Bogerud og Skullerud. Kommunen har gitt uttrykk for gjennom den veiledende planen, flere ønsker om at Skullerud skal utvikles med en mer by-messighet, med blandet arealbruk som skal bestå av flere boliger, flere møteplasser, mer og variert næring, handel, rekreasjon og undervisnings- og kulturtilbud. Samtidig ønsker de at utviklingen skal bygge videre på området historiske, arkitektoniske og naturgitte kvaliteter for å ivareta stedets identitet (VPOR, Skullerud). Om de to aktørene blir enige i veien videre for Skullerud er fremdeles uvisst, da Opsahl gruppens planer enda ikke er godkjent.

Healeys kritikk til hvordan moderne planleggere ofte har en tendens til å konsentrere seg om kortsiktige mål og resultater, uten tilstrekkelig hensyn til langsiktige konsekvenser, ser her ut til å være relevant. Da utfordringene på Skullerud krever langsiktig planlegging, og kommunikasjon mellom flere aktører. Utvikling på Skullerud ser ut til å være preget av både langsiktige visjoner og et ønske om å vende tilbake til det tradisjonelle. Jeg vil komme tilbake til det tradisjonelle ved utviklingen av Skullerud.

Oslo kommune, på den ene siden, fremstår som opptatt av langsiktig planlegging for Skullerud. De ser på Skullerud som et sentralt knutepunkt for boligutvikling og fokuserer på området rundt T-banestasjonen. Dette indikerer en forståelse for at utviklingen av Skullerud bør være en del av et større bilde for byens utvikling, og dette krever en langsiktig tilnærming. På denne måten ser det ut til at Oslo kommune tar hensyn til Healeys kritikk og arbeider for å utforme en plan som tar høyde for konsekvensene av deres beslutninger på lang sikt.

På den andre siden har Opsahl uttrykt et ønske om å gå tilbake til det tradisjonelle i sin planlegging for Skullerud. Dette kan tolkes på flere måter, men det kan være en reaksjon på en mer kortsiktig, funksjonalistisk tilnærming til urban utvikling. Gjennom å fokusere på å skape et variert boligmiljø som kan imøtekomme behovene til mennesker i ulike livsfaser, legger Opsahl opp til en plan som har et mer langsiktig og bærekraftig perspektiv. Dette reflekterer også Healeys kritikk og streber etter å skape en mer robust og langsiktig plan for Skullerud.

Det er imidlertid viktig å merke seg at både Oslo kommune og Opsahl har sine egne unike utfordringer å håndtere. For Oslo kommune kan det være utfordrende å balansere behovet for boliger med bevaring av eksisterende bystruktur og naturmiljø, da de er avhengige av et godt samarbeid med utbygger Opsahl som er grunneier av store arealer på Skullerud. For Opsahl kan utfordringen være å forene det tradisjonelle med det moderne, og å skape en bydel som kan oppfylle behovene til dagens innbyggere samtidig som det gir plass til fremtidig vekst og utvikling. Samtidig som han skal tilpasse seg kommunes ønsker og planer. Som den tredje aktøren har vi ungdommen på stedet, skal deres perspektiv inkluderes i en langsiktig plan for Skullerud, og i så fall, på hvilken måte?

Stedsidentitet og tilhørighet

Det er som kjent mange måter å kartlegge et steds kvalitet, og ikke bare som notater til et plankart, men som komplekse dynamiske steder. Jeg vil videre i oppgaven forsøke å belyse ungdommen og utbyggers ulike syn på sted. Som sett innledningsvis i oppgaven er det flere måter å betegne sted på, men moderne stedsteori viser at sted kan være svært komplisert, da sted som Massey argumenterer for, kan ses som dynamiske og i stadig endring.

Finnes det en stedsidentitet på Skullerud?

I min tidligere drøfting har jeg stilt spørsmål til om det finnes en klar stedsidentitet på Skullerud, og jeg har funnet det relevant å utdype dette ved hjelp av stedsteori. Ungdommenes svar i arbeidsheftene gir mange ulike perspektiver på sted og hvordan de forstår Skullerud. I dette avsnittet vil jeg først ta for meg stedsforståelsen "place as location", dernest "sense of place", og til slutt "place as locale", for å søke etter fellestrekk og forsøke å oppnå en bedre forståelse av ungdommenes opplevelse av stedet og identiteten på Skullerud.

Observasjonene og svarene fra arbeidshefte antyder at ungdommene ofte anser Skullerud mer som en "location" – et geografisk punkt eller område – enn et sted med en sterk og tydelig identitet. Når ungdommene snakker om å oppholde seg på Skullerud, men identifiserer seg med nabolag som Bøler eller Mortensrud, kan dette være en indikasjon på deres oppfatning av Skullerud som en geografisk plassering mer enn et sted med en spesifikk betydning eller tilhørighet. De av ungdommene som oppgir at de bor på Skullerud, ser ut til i større grad knytte sine erfaringer med stedet til de fysiske omgivelsene på Skullerud, som gater, ballbinger og boligblokker. For flere av respondentene kan tilfelle også være at de faktisk ikke har noe kjennskap til Skullerud som sted, annet enn som en fysisk «location», som undersøkelsen viser har denne gruppen med ungdom også en lav mobilitet. De bruker derfor området lite til annet enn å reise til skolen og venner.

Videre har jeg sett at flere av ungdommene har et ønske om å høre til et bestemt sted, eller ta avstand fra det, noe som er dypt forbundet med en "sense of place". Når ungdommene sier "Jeg er fra Mortensrud" eller "Jeg kommer ikke fra Skullerud", kommuniserer de mer enn bare et geografisk faktum. De formidler en personlig identitet knyttet til et bestemt område, som kan inneholde deres opplevelser, verdier, og til og med deres livssyn og kulturelle tradisjoner. Deres tilknytning, eller mangel på sådan, til Skullerud kan være et resultat av dette behovet for tilhørighet.

Stedsidentitet og tilhørighet er sterkt knyttet sammen, og kan oppleves svært individuelt og formes av mange forskjellige faktorer. Det kan tenkes at enkelte ungdommer på Skullerud opplever sterkere tilknytning og mening i nærliggende nabolag, deres sosiale miljøer, eller kanskje til og med skolen de går på. Dette fører oss til det siste konseptet, "place as locale", hvor et sted er definert av de sosiale relasjonene og interaksjonene som forekommer der. Her ser vi at ungdommenes oppfatning av Skullerud som et sted er sterkt påvirket av deres sosiale og fysiske omgivelser, deres erfaringer med de fysiske aspektene av Skullerud og deres sosiale interaksjoner der.

Flere av ungdommene peker på aspekter som menneskene og de forskjellige kulturene på Skullerud, samt aktiviteter etter skolen, som bidragende faktorer til deres opplevelse av stedet. Dette tyder på at ungdommenes oppfatning av Skullerud kan være knyttet til de sosiale forbindelsene de har der. For eksempel, det sosiale miljøet og mangfoldet i befolkningen kan være viktige elementer i hvordan de forstår stedet. Fritidsaktiviteter og møteplasser utenfor

skoletid kan også spille en sentral rolle, ved å gi ungdommene mulighet til å knytte bånd og utvikle en følelse av tilhørighet og stedsidentitet.

Utekontaktens observasjoner støtter denne innsikten. Han presiserer likevel at de ungdommene han møter generelt hører til en gruppe ungdom som ikke i like stor grad som andre deltar på sosiale arenaer som sport, fritidsaktiviteter og familieaktiviteter. Det er en gruppe som ofte er preget av mindre ressurser. På tross av dette bemerker han at det ikke er en utpreget gjengmentalitet på Skullerud, slik det kan være på Mortensrud. Dette tyder på at Skullerud som sted kan være preget av en mer individuell forståelse av sted og tilhørighet, snarere enn å være knyttet til en spesifikk gruppeidentitet. Han understreker også at det er en fordel at ungdommene på Skullerud ikke har den samme formen for gruppeidentitet som på Mortensrud, at det skaper et mer åpent miljø. Noe som kan indikere at det åpner for et bredere spekter av personlige identiteter og stedsopplevelser.

Samtidig kan utekontaktens observasjoner også tyde på at Skullerud mangler en sterk kollektiv stedsidentitet. I motsetning til Mortensrud, hvor ungdommene tydelig uttrykker en stolthet over å komme derfra. Dette kan gi inntrykk av at Skullerud oppfattes mer som et sted man bor, enn et sted man identifiserer seg med.

Dermed ser det ut til at Skullerud, som et sted for ungdommene, er formet av en dynamisk blanding av individuelle og kollektive erfaringer og forståelser. Dette bekrefter Massey's argument om at steder må forstås som dynamiske, og at sted og identitet ikke er faste, men foranderlige og formet av både individuelle og sosiale faktorer. Ved å anerkjenne denne dynamikken, kan vi få en dypere forståelse av hva Skullerud betyr for ungdommene som bor der, og hvordan de forstår og opplever sitt eget sted.

En forankring av stedsidentitet

Ungdommenes oppfatning av stedet er med det tilsynelatende sterkt forbundet med institusjonene, skolen og aktivitetshuset, og deres opplevelser der. Deres stedsidentitet er dypt forankret i skolens miljø - en konkretere manifestasjon av "locale". Dette er i tråd med teorien om "locale" som en dynamisk, sammensatt enhet, hvor ulike aspekter av sted, som sosiale og kulturelle strukturer og institusjoner, bidrar til å forme oppfatningen av stedet.

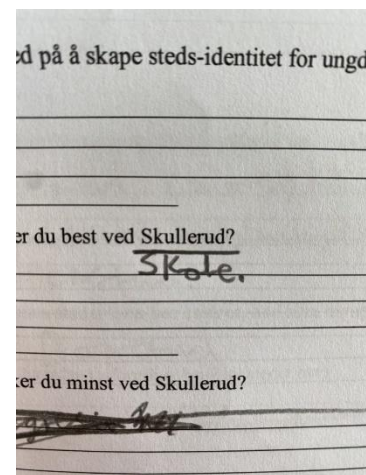
«Vi mener ikke stedet Skullerud, vi mener skolen Skullerud. Det er derfor vi er herfra. Det er det vi mener». Dette ble sagt i forbindelse med utfylling av spørreskjema. Det var en diskusjon i klasserommet hvor et par elever hadde gitt uttrykk for at de kom fra Skullerud. Men etter å ha blitt møtt på det, med «nei, du/dere er fra Bogerud», «nei, du bor nærmere Bøler». Så kom det med streng og oppgitt tone «vi mener ikke stedet Skullerud!». Jeg ville ikke rette på dem, da det var tydelig lite ønske om å tilhøre stedet Skullerud, men snarere et ønske om å tilhøre skolen. Den følte tilsynelatende de fleste tilhørighet til. De var og er elever på Skullerud.

En stedsidentitet knyttet opp mot institusjonens sosiale praksiser. En slik forankring kan forklares med at skolen er en viktig sosial institusjon som påvirker elevers hverdag og er en sentral arena for deres læring og sosiale samspill, det er en del av et bevegelsesmønster som de alle deler, en hverdagspraksis som er lik uavhengig av kulturelle forskjeller eller sosioøkonomisk bakgrunn. Slik sett kan ungdommenes oppfatning av stedet i stor grad være formet av deres erfaringer med skolen.

Det vises gjennom svar i arbeidshefte at stedsidentiteten knytter seg rundt konkrete forankringer av hva stedet har av kvaliteter de ser på som enten gode eller dårlige. Skullerud ble i en stor andel av arbeidshefte brukt som et synonym på Skullerud skole. Det var tydelig at ungdommene alle identifiserte seg som elever på Skullerud.

Om Skullerud skoles slagord, #godskole, kan ha hatt en innvirkning på å forme ungdommenes holdninger og oppfatninger til skolen som noe man vil tilhøre og identifisere seg med er uvisst. Slagordet understreker likevel et positivt og støttende miljø, og kan bidra til å fremme en kultur av inkludering og toleranse blant elevene. På denne måten kan skolen være en viktig arena for å utvikle og styrke ungdommenes sosiale kapital, både sammenbindende og overskridende.

Hvis ungdommene hadde besvart spørsmålene i en annen kontekst, for eksempel i et fritidsmiljø eller i deres nærmiljø, kunne deres oppfatning av mangfoldet og deres følelse av tilhørighet til stedet ha vært annerledes. Som vist i metode kapitlet om deltagelse. Utenfor skolen kan ungdommene ha en tendens til å samhandle mer med personer som deler deres egne kulturelle og sosiale bakgrunner, noe som kan føre til en annen opplevelse av

Figur 13 Skullerud skole

mangfoldet på Skullerud. I en slik situasjon kan det hende at ungdommene ikke opplever den samme graden av inkludering og samarbeid som de gjør på skolen, og dette kan påvirke hvordan de oppfatter og verdsetter mangfoldet i området. Om utbygger og Oslo kommune utvikler sin plan for Skullerud med ungdommens institusjoner som forlengelse av bruk av offentlig rom og stedsidentitet er under diskusjon.

En utbygger med følelser for stedet

Anders Opsahls forhold til sted, og om han selv sitter med en tydelig stedsidentitet er kompleks. Gjennom sin rolle som utbygger er det tydelig at han ser på Skullerud som et fysisk område med utviklingspotensial, noe som reflekterer konseptet "place as a location". Videre i dette arbeidet foreslår han en utvikling mot sterkere stedsidentitet og by-messighet, som vil øke Skulleruds attraktivitet for både beboere og besøkende. Dette viser hvordan han vurderer Skullerud både i forhold til dets nåværende status og fremtidige muligheter.

Videre i diskusjonen om stedsforståelse illustrerer Anders Opsahl flere sentrale konsepter. Han legger vekt på stedsidentitet ved å fremheve betydningen av Skulleruds historie og unike egenskaper, noe som formidler at han har en klar "sense of place" knyttet til Skullerud. Dette som en forståelse som omhandler hvordan et sted får sin identitet fra egenskapene og historiene som er knyttet til det. Opsahls visjon om å "bringe historien tilbake" er dermed avgjørende for å utvikle stedets sjel. Videre legger Opsahl også vekt på det sosiale aspektet ved stedsidentitet. Han peker på betydningen av de menneskene som bor på Skullerud og verdien de legger i både natur og historie. Dette kan knyttes til ideen om "place as locale", der stedet defineres av sosiale interaksjoner og forbindelser. Han skisserer at beboernes stolthet over natur og historie gir Skullerud en særegen betydning for dem. Om dette er de nye tilflytterne til stedet, som har kommet på grunn av nærhet til marka og lavere boligpriser enn i sentrum eller de gamle som har sett utviklingen fra ingenting til det knutepunktet det har blitt er uvisst. Likevel kan jeg med sikkerhet si at Anders Opsahl tildeler stedet andre kvaliteter og en annen stedsidentitet enn de ungdommene jeg har vært i kontakt med, nærhet til naturen og den rike historien til Tanbergs radiofabrikk er ikke ungdommene opptatt av.

Dermed ser det ut til at Opsahls stedsforståelse er tredelt; han ser på sted både som en fysisk plassering ("place as a location"), et sosialt rom ("place as locale"), og som et sted med spesifikk betydning og historie ("sense of place"). Denne helhetlige tilnærmingen til stedsforståelse kan gi viktige innsikter i hvordan han ønsker å drive en vellykket utvikling av

Skullerud, og det kan på mange måter virke som en fordel for stedets kvaliteter at utbygger og planeier har kjennskap til stedets historie, en tilhørighet til Skullerud.

Tilhørighet

Basert på analyser av ungdommenes besvarelser, opplever jeg Skullerud som et mangfoldig og levende område i Oslo, der ulike kulturer, tradisjoner og livsstiler møtes og beriker hverandre. Hvor flertallet av ungdommen viser til en kulturell tilhørighet som følger skolen, men som undersøkelsen også viser er det få som ønsker å bli.

Ruuds forskning vedrørende tilhørighet gjennom deltagelse gir en verdifull innsikt i hvordan deltagelse i ulike samfunnsaktiviteter kan påvirke ungdommenes opplevelse av tilhørighet. Ifølge Ruud kan deltagelse bidra til å skape en følelse av tilhørighet ved å gi ungdommene en følelse av ansvar, inkludering og anerkjennelse. Dette er særlig viktig i områder med lavere sosioøkonomisk status, hvor ungdommene kanskje ikke alltid har de samme mulighetene for deltagelse som ungdommer fra høyere sosioøkonomiske bakgrunner.

I dette tilfellet kan utekontaktens kommentar om at det ikke er en tydelig "gjengmentalitet" på Skullerud sees som et positivt tegn. Det indikerer at ungdommene i området muligens har klart å finne en måte å interagere og samhandle på som ikke er basert på ekskluderende sosiale grupper. Dette kan være et resultat av den sterke innflytelsen skolen har, som har skapt et miljø der alle elever føler seg inkludert og akseptert, men det kan også være et miljø som jeg og andre ikke har plukket opp i undersøkelsen av stedet.

Samtidig kan de sosioøkonomiske utfordringene på Skullerud ha en innvirkning på ungdommenes oppfatning av stedet og deres opplevelse av tilhørighet. Hvis det er få muligheter for jobber, utdanning og sosiale aktiviteter, kan dette potensielt føre til at ungdommene føler seg frustrert, håpløse eller ekskludert. Dette kan være spesielt relevant for ungdommene som utekontakten har kontakt med, som ofte kommer fra familier med lavere sosioøkonomisk status. Men her kommer også skolens rolle inn. Som en viktig institusjon i ungdommenes liv kan skolen være et sted hvor ungdommene kan engasjere seg, lære og utvikle sine ferdigheter, selv i et område med lavere sosioøkonomisk status. Skolen kan også være et sted hvor ungdommene kan oppleve en følelse av fellesskap og tilhørighet, som kan bidra til å motvirke følelsen av utenforskap eller ekskludering.

I denne sammenhengen er det viktig å se på måter å fremme deltagelse og inkludering i samfunnet på, spesielt for de mest sårbare gruppene. Dette kan inkludere å tilby ulike sosiale aktiviteter, arbeids- og læreprogrammer, og tiltak for å fremme interkulturell forståelse og toleranse. Dette kan hjelpe ungdommene til å utvikle en sterkere følelse av tilhørighet og stedsidentitet, og kan også bidra til å forbedre den sosiale kapitalen i området. For som det kommer tydelig frem i undersøkelsen, at flere av de unge som opplever Skullerud som utrygt, og at flere av respondentene opplever flere møteplasser på Skullerud som dårlige steder å oppholde seg.

Møteplasser

Som en av ungdommene formulerte i heftet: «*Litt farlig, fint og flott*». Flere av ungdommene kommer med beskriver som «farlige folk», eller at «Skullerud har litt skumle gjenger og flere narkiser». Noen av ungdommene har ingen konkrete eksempler annet enn det, men enkelte av dem formidler en økt frykt etter episoder med vold i området. Blant annet var det en knivstikking på Skullerud, en episode som ble dekket av media i 2022. Hendelsen tok sted januar 2022, og to menn i alderen 18-20 er nå dømt for drapsforsøk på Skullerud, rett ved ballbingen på Skullerud (NTB, 2023). Også Bogerud har hatt voldsepisoder, hvor flere har nådd mediene og nabolaget (Glimstad et.a, 2022). Hen skriver «Etter knivstikkingen på Bogerud, føler mange seg utrygge der og som sagt burde det være flere som passer på».

Det kommer derfor tydelig frem i arbeidsheftene og gjennom resultatene fra barnetråkket, at ungdommen opplever flere steder på Skullerud som utrygt, i arbeidshefte ble det skrevet et forslag og ønske til hvordan man kan redusere dette. Spesielt stedene tilknyttet T-banestasjonene Bogerud og Skullerud trekkes frem som utrygge. En av respondentene ønsket seg en vakt på T-bane stasjonen på Bogerud. Da hen opplever stedet som utrygt på kveldene. På tross av at det er en Narvesen og frukt- og grøntbutikk i tilknytning T-banen, har de begrenset åpningstider. På det seneste er kiosken åpen til kl. 19.

Dette kan ses i tråd med Storrusten som oppfordrer planleggere av steder å legge til rette for at det er mennesker som ser. Gjennom at det blir lagt rette for en uformell tilstedeværelse som ser og er med på å skape trygghet.

Storrusen beskriver dette med planlegginga av trygge møteplasser og offentlig rom som lite prioritert i moderne planlegging (Storrusen, 2020). Og beskriver en planleggingstradisjon som

legger liten vekt på kvinner og barn i offentlig rom, også i min empiri er det flest jenter som trekker frem at det finnes utrygge steder på Skullerud. Det er et sterkt flertall som opplever noen utrygge steder i området.

Ungdommene skisserer også utrygge nabolag, enkelte har sirklet rundt området rundt bingen, blokkene ved Skullerudbakken og Stallerudveien på Bogerud som utrygge. Her er den en mangfoldig befolkning, og en høy andel sosialboliger. Det er en større andel rusmisbrukere i disse områdene, spesielt området rundt Skullerudbakken er kjent for å ha en høy andel rusmisbrukere. Av de som har tegnet på kartet, har de aller fleste sirklet rundt stasjonære områder som utrygge, og opplever områder rundt skolene som trygge.

Det kommer tydelig frem i arbeidsheftene fylt ut av ungdommen, at det er begrenset med aktive og inkluderende møteplasser i området. En slik mangel kan påvirke ungdommens trivsel og opplevelse av tilhørighet i lokalsamfunnet. Sletta mellom blokkene er et eksempel på et område med potensial for å bli en inkluderende møteplass. Til tross for at dette grøntområdet har lekeplass, benker og fotballbane, brukes det lite av ungdommene. Dette kan skyldes restriktive skilt og regler som begrenser bruken av fotballbanen og området rundt. Skiltene som begrenser bruk av fotballbanen for barn opp til 15 år og foreldre, samt forbudet mot ballspill etter kl. 21.00, kan virke ekskluderende for ungdommene. Disse reguleringene kan fungere som barrierer og begrense ungdommenes tilgang til og bruk av det grønne området mellom blokkene. En bedre tilrettelegging for ungdommens behov og interesser kan bidra til økt bruk av dette området. Andre steder, som ballbingen på området til Bogerud gård barnehage, ble fjernet på grunn av søppel og støyklager fra naboer.

Disse eksemplene illustrerer mangel på inkluderende møteplasser som også er akseptable for resten av lokalsamfunnet. Det er derfor nødvendig å finne en balanse mellom ungdommens ønsker og behov, og lokalsamfunnets aksept. På tross av at borettslaget her ønsker en form for regulering og restriksjoner som påvirker bruken av området. Da det er viktig å opprettholde sikkerhet og ivareta hensyn til andre beboere, bør man også vurdere hvordan man kan skape en mer inkluderende og ungdomsvennlig atmosfære som oppmuntrer til bruk av dette potensielt trygge og attraktive møtestedet. Det er viktig å anerkjenne og diskutere ungdommenes opplevelser av Skullerud som ekskluderende og utrygghet, og deres synspunkter bør tas med i planleggingen av tiltak og endringer i området.

Planlegging og medvirkning

I denne delen av diskusjonen vil jeg se nærmere på hvordan prosessen har vært, og hvordan medvirkning og deltagelse er viktig for å motvirke en «oss» og «dem» situasjon på Skullerud, men også hvordan en faktisk gjennomføring av god langsiktig planlegging kan bidra til å redusere behovet for senere områdeløft.

Langsiktig planlegging av sted

Det er flere aktører som har en interesse i å utvikle Skullerud, og kommunen har utpekt området som et viktig knutepunkt for fortetting. Dette har igangsatt prosesser for utvikling, selv om området over tid har blitt nedprioritert til fordel for andre områder i bydelen. Denne nedprioriteringen har resultert i at stedet mangler visse strukturelle forutsetninger som er nødvendige for en sømløs utvikling. Til tross for at utbyggere og Oslo kommune deler mange av de samme ønskene for området, opplever utbyggerne fortsatt at samarbeidet med kommunen er tungt og går sakte. Likevel er det en plan om å bygge 1100 nye leiligheter i området for å oppfylle behovet for boliger i Ytre Oslo.

Ungdommen har blitt inkludert i veiledende planer for området, og gjennom barnetråkkundersøkelsen har de fått muligheten til å bidra med sine innspill til utviklingsprosessen. Men når jeg ser nærmere på dette, ser jeg at det er utfordringer knyttet til hvordan man faktisk inkluderer ungdommenes deltakelse i planleggingsprosesser.

Medvirkning

Planleggingen og utviklingen av Skullerud-området innebærer samarbeid mellom flere aktører, inkludert Opsahl gruppen og Oslo kommune. Til tross for lovpålagte tiltak for medvirkning, er det bekymring for at ungdommens deltagelse i prosessen kan være utilstrekkelig. Dette kan skyldes flere faktorer, som begrensninger i medvirkningstiltak, ungdommens interesse og engasjement, maktforhold og representasjon, samt manglende oppfølging.

Metodiske begrensninger i medvirkningstiltak som ungdomstråkk kan påvirke hvordan barn og unge får formidle sin relasjon til nærmiljøet og hva som betyr mest for dem (Andersen & Hagan, 2020). Dette kan gjøre det vanskelig å få innsikt i hvordan de opplever ulike aspekter av Skullerud-området og hindre at deres perspektiver blir tatt tilstrekkelig hensyn til.

En annen faktor som kan påvirke ungdommens deltagelse i utviklingen av Skullerud er deres interesse og engasjement i planleggingsprosesser. Det kan være utfordrende å få unge mennesker til å engasjere seg i slike prosesser, spesielt hvis de oppfatter dem som kjedelige eller ikke relevant for deres liv. Dette kan føre til at deres perspektiver ikke blir hørt eller tatt hensyn til.

Oss og dem

Inkludering av beboernes perspektiv i planleggingsprosessen er avgjørende for å utvikle offentlige rom og møteplasser som fremmer tilhørighet, stedsidentitet og by-messighet på Skullerud. Ved å involvere lokalbefolkningen i beslutningsprosesser og gi dem en stemme, vil planleggingen være mer sensitiv for deres behov og ønsker. Dette kan føre til en mer inkluderende utvikling av det offentlige rommet, noe som igjen vil kunne bidra til å redusere sosiale forskjeller og skape et mer levende og inkluderende sted for både beboere og besøkende. Som sett tidligere hevder Cresswell (2006) at steder er mer enn bare geografiske områder, men også erfaringer og minner som gjør dem til steder med mening og verdi. I dette perspektivet kan man argumentere for at en inkluderende planleggingsprosess som tar hensyn til beboernes perspektiv, vil kunne motvirke skapelsen av "oss" og "dem" og dermed redusere ekskludering og "overtredelser" i offentlige rom. For eksempel, hvis en gruppe mennesker føler seg sterkt knyttet til et spesifikt offentlig rom og opplever at deres behov og ønsker blir ignorert i planleggingsprosessen, kan dette føre til at de føler seg "utenfor stedet" og opplever en "overtredelse". Dette kan ytterligere forsterke skillet mellom "oss" og "dem" og føre til konflikter og misforståelser mellom ulike grupper i samfunnet. Ved å anerkjenne beboernes erfaringer og minner i planleggingen av offentlige rom, kan man skape steder som har betydning for alle og dermed bidra til en økt følelse av tilhørighet og inkludering. Dette innebærer en erkjennelse av at steder ikke har naturlige og åpenbare betydninger, men at betydningene skapes av mennesker og deres erfaringer. Ved å inkludere beboernes perspektiv i planleggingsprosessen, vil man kunne utforme offentlige rom som respekterer og verdsetter mangfoldet av erfaringer og minner knyttet til stedet.

På Skullerud kan Anders Opsahls relasjon til stedet stå sterkere enn ungdommens, fordi han har vært en del av samfunnet lengre og har investert tid og ressurser i området. Hans tilhørighet til stedet er tydelig. Hans perspektiv og interesser kan dermed være mer innflytelsesrike i planleggingsprosessen. Imidlertid er det viktig å anerkjenne at ungdommens stemme og perspektiv også er verdifulle, da de representerer fremtidige brukere av stedet og

kan bidra med nye ideer og synspunkter som kan forbedre utformingen av offentlige rom. I denne sammenhengen kan "oss" og "dem" være en referanse til ulike grupper og aktører med ulike interesser og forhold til stedet. "Oss" kan referere til de som allerede har et sterkt forhold til stedet og en innflytelsesrik stemme i planleggingsprosessen, som for eksempel Anders Opsahl. På den annen side kan "dem" referere til de som har et svakere forhold til stedet og en mindre innflytelsesrik stemme, som for eksempel ungdommen. For å unngå at skillet mellom "oss" og "dem" blir forsterket og bidrar til en ekskluderende utvikling av stedet, er det viktig å sikre at planleggingsprosessen er inkluderende og at ulike aktører får muligheten til å delta og uttrykke sine synspunkter og behov. Dette vil kunne bidra til at stedet blir mer inkluderende og levende, og at ulike grupper og aktører føler en sterkere tilknytning og tilhørighet til stedet.

For å bli kjent med ungdommens behov, er det viktig å inkludere dem i planleggingsprosessen for stedet. Gjennom aktiv deltakelse kan man sikre at deres stemme blir hørt og at deres behov og ønsker blir tatt i betraktning når man planlegger og utvikler stedet for fremtiden. Ved å fokusere på å forbedre de eksisterende møteplassene og skape tryggere, mer inkluderende og attraktive områder for ungdom, kan man bidra til en helhetlig stedsutvikling som tar hensyn til de utfordringene som ligger i stedet, som for eksempel mangelen på tilhørighet for unge.

Det maktforholdet og representasjon som oppstår mellom de voksne og ungdommen kan også påvirke ungdommens deltagelse i planleggingsprosesser. Selv om de inviteres til å delta, er det ikke alltid at deres meninger og ønsker blir tatt hensyn til i samme grad som de voksne aktørene. Da det er en manglende oppfølging av ungdommens innspill, og utviklingsprosesser tar så lang tid at de unge som var deltagende, ikke lenger er det. Dette kan føre til at de ikke engasjerer seg i fremtidige prosesser eller at de ikke får sin stemme hørt i utviklingen av Skullerud-området. For å sikre at ungdommens deltagelse i utviklingen av Skullerud er tilstrekkelig, kan det være nødvendig å utforske alternative metoder for medvirkning og å legge større vekt på å inkludere deres synspunkter i planleggingsprosessen. Dette kan innebære å gi dem mer ansvar, benytte mer kreative og engasjerende metoder for å samle deres innspill, og å sikre at deres stemmer blir hørt og tatt hensyn til på lik linje med de voksne aktørene i prosessen. Men det viktigste ser ut til å være å ta hensyn til de unges relasjon til stedet, som en kompleks del av stedets kvaliteter. Det er et hensyn som må gjøres kontinuerlig i en utviklingsprosess, gjennom aktiv deltagelse.

Selv om verktøy som barnetråkk er et godt utgangspunkt for ungdomsmedvirkning, er det nødvendig å supplere disse metodene med mer dyptgående og kvalitative undersøkelser for å få en helhetlig forståelse av ungdommens opplevelse av stedet. Dette kan gjøres gjennom for eksempel intervjuer, observasjon, deltakende designworkshops og bruk av kreative metoder som lar ungdommen uttrykke seg fritt. Ungdom kan se en park og si at det bør det være en benk der, men om man hadde hatt en dypere forståelse av stedet, behovet og ungdommens bevegelsesmønster kunne man kanskje sett at det var en benk med bord og en ballbinge som var det reelle behovet for å sikre en mer inkluderende, trygg og fin møteplass for ungdommen.

Ved å ta hensyn til tykke beskrivelser i planlegging og utvikling av sted, kan man få den gode forståelsen av ungdommens bevegelsesmønster, sosiale interaksjoner og preferanser. Dette kan igjen bidra til å identifisere de mest hensiktsmessige tiltakene for å skape inkluderende, trygge og attraktive møteplasser for ungdommen. I eksempelet med parken, benken og ballbingen, kan en dypere forståelse av ungdommens ønsker og behov føre til en mer gjennomtenkt og effektiv løsning som faktisk vil bli brukt og verdsatt av ungdommen. Og på den måten også effektiviserer planleggingsprosessen og arbeidet med arealplaner.

Engasjere til deltagelse, kan styrke tilknytningen

Om man lykkes med å involvere lokalbefolkningen og brukere i planleggingen og utviklingen av det offentlige rommet, kan det bidra til økt tilhørighet og engasjement for stedet. Dette kan føre til en mer inkluderende utvikling av det offentlige rommet som møter behovene til ulike grupper og interesser. Som nyurbanismen legger vekt på å gjenopprette det sunne, lokale fellesskapet som eksisterte tidligere (Duany et al., 2000) (Andersen, B, s. 56). Som igjen innebærer å skape nabolag der alle sosiale kategorier er til stede, og trygge møteplasser er en viktig faktor for å skape inkluderende og levende bymiljøer. På samme måte som Opsahl ønsker å bygge for generasjoner og for livet mellom blokkene. Som drøftet er det viktig å skape gode oppholdssteder er det viktig å lytte til innbyggernes ønsker og behov. Dette perspektivet blir også forsterket i møte med utekontakten, hvor utekontakten påpeker at de unge deltagerne "bruker de oppholdsstedene de finner og vet om. Og steder hvor de på en måte føler seg komfortable".

Om man klarer å skape et miljø hvor de unge føler seg inkludert og deltagende. Kan det i sin tur forebygge behovet for mer omfattende tiltak, som områdeløft, i etterkant.

Fremtidens Skullerud

Så hvordan skal fremtidens Skullerud se ut, og hvem skal holdes ansvarlig for den langsiktige planen. Det er som kjent flere områder som sliter med sosioøkonomiske utfordringer, Skullerud stiller seg i samme kategori som flere steder som har blitt utpekt til områdeløft og politisk motivert transformasjoner. Innledningsvis beskrev jeg både utfordringer og positive kvaliteter ved Skullerud som må adresseres i en langsiktig plan. Blant annet må kommunen og utbygger enes om de strukturelle utfordringene, og hvem som skal ta kostnaden. Videre, som beskrevet tidligere, sitter mange ungdom i området med en følelse av utrygghet i relasjon med området. Jeg har også drøftet hvordan ungdommens deltagelse i utviklingen av Skullerud kan være utilstrekkelig og hvordan alternative metoder for medvirkning kan bidra til en mer inkluderende og bærekraftig utvikling av stedet.

Planlegging av offentlige rom og møteplasser er derfor essensielt for utvikling og utforming av Skullerud som et levende og inkluderende sted. Som prosjektleder for planprogrammet (VPOR, 2019) Birgitte Høyland påpeker, er målet ikke å skape en ny drabantby, men derimot å "fortette og utvikle by-kvaliteter på stedets premisser" (VPOR, 2019). En viktig del av dette er å skape en balanse mellom boliger og arbeidsplasser, og knytte området til både marka og T-banenettet, slik Anders Opsahl foreslår. Dette kan innebære å ta hensyn til den eksisterende historiske bygningsmassen, og skape et miljø med møteplasser, gateløp, næring og rekreasjon (Bjerkeng & Fossen, 2021).

Utviklingen av offentlige rom og møteplasser påvirker både beboernes levekår og deres relasjon til omgivelsene (Ruud, 2015, s. 179). Og i områder som Skullerud, hvor det er en større andel innbyggere som ikke er i arbeid, har lav utdanning eller er fattige, har svak økonomi og ressursfattigdom som igjen kan føre til begrensninger i samfunnsdeltagelse og økt risiko for helseutfordringer og lav livskvalitet (Strategisk plan 2023-2026 Bydel Østensjø, s 4). Være spesielt viktig å tilrettelegge for trygge og inkluderende offentlige rom og møteplasser, slik at de unge, og den fremtidige generasjonen kan få en tilhørighet til området, som igjen kan skape gode og trygge møteplasser.

«Jeg vil at Skullerud skal være mer trygt». - Ungdom

For å imøtekomme disse ønskene og skape økt trygghet, er det nødvendig å implementere konkrete tiltak. Én mulighet er å forbedre det strukturelle og konkrete i området. Som å sette inn bedre belysningen i områder som oppleves som utrygge. Dette vil bidra til å skape en følelse av trygghet og bedre synligheten for både ungdommer og andre beboere, og var et av tiltakene som ungdommen selv ønsket seg i arbeidet med barnetråkket. I tillegg kan etablering av flere aktivitetstilbud for ungdom bidra til å skape positive opplevelser og sosiale interaksjoner, samtidig som det gir en følelse av fellesskap og tilhørighet. Dette kan bidra positivt for å øke mobiliteten til ungdommen på Skullerud, samt tiltrekke seg unge fra andre områder og skape miljøer knyttet til mestring og selvstendighet. Dog er det flere ressursfattige på Skullerud, så det vil være nødvendig med aktiviteter som ikke er kostbare.

Videre kan det være hensiktsmessig å legge til rette for mer naturlig sosial kontroll gjennom å skape attraktive og trygge møteplasser, eller åpne en kiosk eller gatemat, som har lengere åpningstider, og i større grad inkluderer ungdommen. Sosial kontroll kan også oppnås ved å etablere benker, begrense biltrafikk, tilby varierte lekemuligheter for barn og integrere vegetasjon som busker, trær og stubber. Ved å implementere slike tiltak blir det høyst sannsynlig at området blir et populært sted for kvinner og familier med barn, noe som ytterligere bidrar til økt trygghet og trivsel.

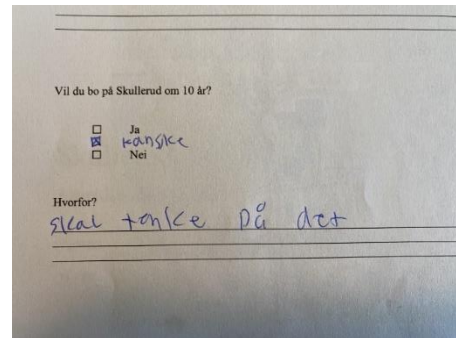
Gjennom samarbeid mellom kommunen og lokale aktører kan disse tiltakene realiseres. Ved å involvere ungdommen og ta deres synspunkter med i planleggingen av tiltak og endringer i området, kan vi skape et mer inkluderende og trygt nærmiljø. Det er også viktig å anerkjenne ungdommenes opplevelser av utrygghet og bruke dette som en plattform for videre forskning. Ved å undersøke årsakene til utryggheten og jobbe aktivt med forebygging av vold og uønskede hendelser, kan vi utvikle effektive strategier for å skape et tryggere lokalsamfunn for alle. For selv om Utekontakten beskrev miljøet på Skullerud som noe annet, uten en tydelig gjeng-mentalitet som på Mortensrud, vet man at det kan oppstå hvis ungdommen over lengre tid føler seg ekskludert eller fremmedgjort fra stedet de bor.

Planlegge for at de unge blir

Videre viste undersøkelsen at ungdommens syn på å bo på Skullerud om 10 år, var negativ. Likevel, svarte et fåtall at de kun kunne tenke seg å bli i området dersom deres familier også ble der, noe som kan tyde på at det er viktig å skape et miljø som er attraktivt for både unge

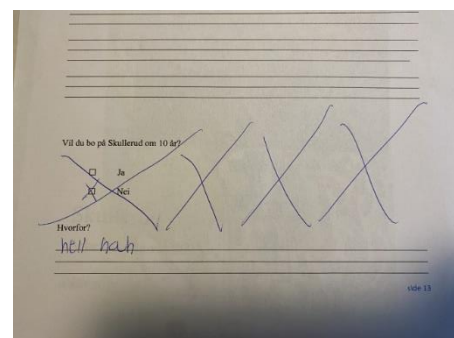

og eldre generasjoner. En elev på Skullerud uttaler: "Vil bare bo der hvis familien bor der." En annen elev sier: "Tells på familie men vis ingen bor der er jeg borte med en gang" en annen skriver «Nei. Fordi jeg har allerede bodd ved Skullerud 10 år nå og synes det stedet ikke er noe for meg». «Jeg vil bo på det bedre sted en Skullerud», «hell nah», «jeg synes personlig ikke Skullerud er så bra sted for ungdom å vokse opp». En av ungdommene skriver at hen skal tenke på det.

Figur 14 Kanskje

At unge ikke er sikre på om de vil bo på stedet når de blir eldre, kan ha flere implikasjoner for stedsutvikling. Men som nevnt kan det tyde på at området ikke oppfyller ungdommens ønsker og behov, noe som kan påvirke bærekraften og attraktiviteten til stedet på lang sikt. Som redegjort for i det teoretiske rammeverket var en av de store utfordringene med drabantbyene, at det oppsto en demografisk ubalanse (Hansen, 2006). Hvis mange unge velger å flytte bort fra området når de blir eldre, kan det føre til en demografisk ubalanse med færre unge voksne og barnefamilier. Dette kan påvirke dynamikken og mangfoldet i lokalsamfunnet og gjøre det mindre attraktivt for nye innbyggere, samt skape mindre aktiviteten på institusjoner og butikker. Men som utbygger viser Opsahl at han ønsker å skape liv mellom byggene, og det er interessant å vende oppmerksomheten mot Opsahl gruppens uttalelser om deres tilnærming til stedsutvikling. Hvor de fremhever viktigheten av å ta hensyn til generasjonsperspektivet i deres planlegging og utbygging. Som Opsahl sier: "Det med generasjonsperspektivet ikke sant, vi trives med, vi driver nå å stabler sånn Selvaag Pluss eller for barnefamilier eller for førstegangsetablerere, jeg tror det å blande alle aldre og alle livsfaser, det skaper trivsel" (Bjerkeng & Fossen, 2021). Ønsker de å skape en variert boligmasse, med tilbud til alle deler av livsløpet.

Figur 15 hell nah

Forebyggende tiltak gjennom deltagelse

Skullerud kjennetegnes av flere sosioøkonomiske utfordringer, inkludert en høy andel sosialboliger og mangel på gode utearealer. Disse faktorene kan påvirke hvordan ungdommen opplever og benytter møteplassene i området. Videre er Skulleruds infrastruktur primært

utformet for bilbruk, og drabantbystrukturen på Bogerud legger ikke til rette for optimale møteplasser.

Ungdommene på Skullerud uttrykker bekymring for utrygge områder og assosiasjoner med narkotika og kriminalitet, særlig rundt stasjonsområdene. Dette underbygger viktigheten av å utvikle trygge og inkluderende møteplasser som svarer til ungdommens behov og bidrar til et levende og trygt lokalsamfunn. Det viser seg å være en mangel på godt planlagte og inkluderende møteplasser på Skullerud og Bogerud. Manglende helhetlig planlegging, bilorientert infrastruktur og fravær av nødvendige fasiliteter som kiosk, bibliotek og innendørs hengeplasser bidrar til et mindre ungdomsvennlig miljø.

Konklusjon

Oppgaven "Knutepunktutvikling på Skullerud - En studie av unge innbyggers fortellinger i kontrast til Oslo kommunes og utbyggers perspektiver og forestillinger om stedet" har avdekket betydelige funn som gir innsikt i hvordan ungdommens opplevelser og fortellinger om Skullerud kan påvirke stedets utvikling på godt og vondt.

Det mest bemerkelsesverdige funnet i studien er skolens rolle som en viktig institusjon og identitetsmarkør for ungdommen i området. Den sterke tilknytningen ungdommene føler til skolen antyder at den har en sentral plass i deres opplevelser av og engasjement med stedet. Dette gir verdifull veiledning for videre planlegging, hvor skolens rolle i å fremme samhörighet og sosial inkludering kan utnyttes og styrkes.

Samtidig har studien avslørt behovet for å skape offentlige rom som møter ungdommens behov og interesser. Dette peker mot behovet for å inkorporere ungdoms stemme i planleggingsprosessen for å sikre mer tilfredsstillende og inkluderende resultater gjennom «tykke data», og en mer langsiktig deltagelse. Det er viktig å utvikle gode strategier for hvordan ungdom kan delta i utvikling av sted, over lengere tid.

Det blir derfor naturlig å tenke at man ved å bruke institusjonene som skolen, aktivitetshuset og arenaer for aktivitet, kan skape et ungdomsdrevet engasjement for videre utvikling av en langsiktig bærekraftig planlegging på Skullerud.

Til konklusjon, har resultatene funnet, understreket behovet for en mer ungdomsorientert, inkluderende og helhetlig tilnærming til utviklingen av Skullerud. Og ved å integrere ungdommens perspektiver i planleggingsprosessen, og anerkjenne skolen som en sentral identitetsmarkør og sted for forankring. Kan fremtidige planer bidra til et mer levende og sosialt bærekraftig lokalsamfunn, skape en sterkere tilhørighet, som igjen kan skape gode, bærekraftige miljøer. Oppgavens funn bekrefter at det å balansere fysiske og sosiale aspekter ved stedsutvikling er avgjørende for å sikre en positiv fremtid for Skullerud.

Bilder:

Figur 1 Ballbinngen - Skulleruddumpa.....	56
Figur 2 Bogerud Torg.....	56
Figur 3 Skullerud T-bane 2	57
Figur 4 Skullerud T-bane 1	57
Figur 5 Rustadfetet.....	57
Figur 6 Rustadfeltet- kunstgress	58
Figur 7 Aktivitetshuset	58
Figur 8 Stikkontakten.....	59
Figur 9 Tuftepark + Klatresenteret.....	59
Figur 10 Tuftepark	60
Figur 11 Skilt fra borettslag i gamle enebakksvei	60
Figur 12 Skilt fra borettslag i gamle enebakksvei(2).....	61
Figur 13 Skullerud skole	78
Figur 14 Kanskje.....	89
Figur 15 hell nah.....	89

Tabell:

Tabell 1: Oslo kommune (n.d) Levekår. Lest: 05.04.2023, hentet fra:
<https://bydelsfakta.oslo.kommune.no/bydel/ostensjo/levekaar/>

Referanseliste

- Andersen, B (2008) *Eksklusive felleskap*. Formakademisk, VOL 1. nr 1. 2008, s 58-69.
- Andersen, B & Hagen, A. L. (Red) (2021). *Ung Medvirkning*. Cappelen Damm.
- Aure, M., Berg, N. G., Cruickshank, J., Dale, B (red) (2015).
Med sans for sted – nyere teorier. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Berg, E., & de Vibe, E.S. (2020) *Verdens byer- handling for FNS bærekraftsmål*. Habitat Norge
- Bjerkeng, M. & Fossen, E (Programledere)(08.12.2021) Bysnakk. Sesong 1 Episode 25 Knutepunkt Skullerud (Audiopodkast) OMA. Hentet fra: <https://shows.acast.com/bysnakk/episodes/knutepunkt-skullerud>
- Dale, B & Berg, N.G (2013). *Hva er stedsidentitet og hvordan fanger vi den opp?* I A. Førde, B. Kramvik, N.G. Berg & Dale (red.) Å finne sted. Metodologiske perspektiver i stedsanalyser. Trondheim: Akademika forlag.
- Dahl, E og Johansen, R.O. (2006, 2 utgave) *Akantus* Det norske samlaget.. Side, 203
- Ekanger, K., Kveim, A., Selgård, G. & Helle, E. (2000) *Bøler er stedet*. Bydel Bøler
- FN-sambandet (sist oppdatert 2023, 01. februar) Bærekraftige byer og lokalsamfunn. Hentet 07.04.2023 fra: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/baerekraftige-byer-og-lokalsamfunn>
- FN-sambandet (sist oppdatert 2019, 15.januar). Bærekraftig utvikling. Hentet 07.04.23 fra: <https://www.fn.no/Tema/Fattigdom/Baerekraftig-utvikling>
- Guttu, J. (2003): ”Den gode boligen” *Fagfolks oppfatning av boligkvalitet gjennom 50 år*. Avhandling (dr.ing). Arkitekthøgskolen i Oslo.
- Gjerdland, L. (2015). *Oslos elleve byer historien om en byutvikling*. Dreyers forlag
- Glimstad, E., Kolstad, S., Jakobsen, K.M. (publisert, 2022, 02. april) Person alvorlig skadd etter knivstikking på Bogerud- en siktet. Lest 05.05.2023, hentet fra <https://www.ao.no/person-alvorlig-skadd-etter-knivstikking-pa-bogerud-n-siktet/s/5-128-287355>).
- Hansen, T. (2006). *Drabantbyene: den sosiale boligbyggingens feilslag?* Oslo: Universitetsforlaget
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2018) *Regionale utviklingstrekk 2018*. Rapport. Hentet fra: <https://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2020/05/regionale-utviklingstrekk-2018.pdf>
- Khan-Østrem, N. (Sist oppdatert, 2022, 13.januar). Skogen skal inspirere fremtidens boligutvikling her. Hentet 03.02.2023 fra: <https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/9KM9E9/skogen-skal-inspirere-fremtidens-boligutvikling-her>
- Knox, P.L. & Marston, S.A (2016). *Human geography – places and regions in global context*. Harlow: Pearson Education Limited
- Lindahl, Mats Jørgen (13.01.20) Hvorfor bryr ikke byrådsutvalget seg om Skullerud. Nordstrand blad. Lest: 03.02.2023, hentet fra: <https://www.noblad.no/hvorfor-bryr-ikke-bydelsutvalget-seg-om-skullerud/o/5-56-218111>
- Lundgaard, Hilde (2022) Tar omkampen på Skullerud. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/oslo/i/9KLAvg/tar-omkampen-paa-skullerud-ser-for-seg-1300-nye-boliger> Lest: 02.03.2023
- Massey, D (1994): *Space, Place and Gender*. Polity Press, Cambridge
- Massey, D (1995): “*The conceptualization of place*”. I: Massey, D & P, Jess (eds): A place in

the world? Place, Cultures and Globalization. Oxford University Press, New York.

Massey, D (2005) For Space. London: Sage

Mazanti, B. 2001): Fortællinger fra et sted. Ph.d.-afterhandling. By og Byg. Statens Byggerforskningsinstitut, København.

NTB (sist oppdatert 2023, 06.03) 18 åring dømt for drapsforsøk på Skullerud. Lest 05.05.2023, hentet fra:

<https://www.dagsavisen.no/oslo/nyheter/2023/03/06/18-arang-domt-for-drapsforsok-pa-skullerud/>

Oslo kommune. *Hovinbyen*. Lest 08.04.2023, hentet fra: <https://www.oslo.kommune.no/slik-bygger-vi-oslo/hovinbyen/#toc-2>

Oslo kommune. (n.d.). Innvandrerbefolkningen i bydel Østensjø. Lest 02.02.2023, hentet fra: <https://bydelsfakta.oslo.kommune.no/bydel/ostensjo/innvandrerbefolkningen/>

Oslo kommune (n.d.). Geografiske inndelinger. Lest 02.02.2023, hentet fra: <https://www.oslo.kommune.no/statistikk/geografiske-inndelinger/#gref>

Oslo kommune (n.d) Befolkningsutvikling. Lest 05.04.2023, hentet fra: <https://bydelsfakta.oslo.kommune.no/bydel/ostensjo/befolkningsutvikling>

Oslo kommune. Områdepolitikk i Oslo. Lest 26.03.2023, hentet fra: <https://www.oslo.kommune.no/byutvikling/omradesatsingene-i-oslo/omradepolitikken-i-oslo/#toc-3>

Opsahl Gruppen. Skullerudbyen. Lest 03.02.2023, hentet fra: <https://opsahlgruppen.no/utvikling/skullerudbyen/>

Regjeringen. (25.01.22). Fortetting, transformasjon og knutepunktutvikling. Lest: 02.02.2023 Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan_bygningsloven/planlegging/fagtema/fortetting_transformasjon_knutepunktutvikling/id2898349/?expand=factbox2898373

Sandvig, Helene (Programleder), (11.01.23) Helene sjekker ut: Mortensrud (Dokumentar serie). NRK. Hentet fra: <https://tv.nrk.no/serie/helene-sjekker-ut/2023/MDFP12700422>

Stokland, E (sist oppdatert 2018, 23.august). Byutvikling på Skullerud skyter fart. Hentet fra: <https://magasin.oslo.kommune.no/byplan/byutviklingen-pa-skullerud-skyter-fart#gref> LEST: 02.03.2023

Sejersted, F. (Sist oppdatert 2022, 19.mai) Etterkrigstiden. Lest 03.02.2023, hentet fra: https://snl.no/Norge_i_etterkrigstiden.

Tøyen Unlimited. (n.d.). Lest: 30.03.2023 Hentet fra <https://www.toyenunlimited.no/>

Solberg, H M. (2017, 22. August). Bøgerud trenger en møteplass. Dagsavisen. https://www.regjeringen.no/contentassets/c6fc38d76d374e77ae5b1d8dcdbbd92a/byrom_idehandbok.pdf Lest: 20.01.2023

Thuen, T. (2003): Steder, grenser, tilhørighet. Noen innledende betraktninger». I: Thuen, T. (red): Sted og tilhørighet. Kulturstudier, nr 27. Høgskoleforlaget AS, Kristiansand

Thagaard, T. (2014). Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode. Fagbokforlaget.

Dokumenter

Regjeringen.no. (2016). Byrom - idehåndbok. Lest: 30.04.2023 Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/c6fc38d76d374e77ae5b1d8dcdbbd92a/byrom_idehandbok.pdf

Oslo kommune. (2018). Kommuneplan Oslo 2018 - Arealstrategi mot 2030. Hentet fra <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13322814-1556543176/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Politikk/Kommuneplan/Vedtatt%20kommuneplan%202018/Kommuneplan%20Oslo%202018%20-%20Arealstrategi%20mot%202030.pdf>

Oslo kommune Plan- og bygningsetaten (22.04.2009) Kommunedelplan for torg og møteplassar. Kdp. Nr. 17.

Oslo kommune. Hentet fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/131685-1553524507/Tjenester%20og%20tilbud/Plan%2C%20bygg%20og%20eiendom/Overordnede%20planer/Kommunedelplaner/Kommunedelplan%2017%3A%20Torg%20og%20m%20C3%B8steplasser.pdf> Lest: 08.11.2022

Oslo kommune (2019) Planprogram med veiledene plan for offentlig rom (VPOR Skulleud). Plan- og bygningsetaten. Hentet fra. <https://od2.pbe.oslo.kommune.no/pages/vedlegg/vpor/skullerud.pdf> Lest: 03.12.2023

Oslo kommune (2018) Kommuneplan for Oslo 2018, Vår by vår fremtid. Hentet fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13324093-1572596131/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Politikk/Kommuneplan/Vedtatt%20kommuneplan%202018/Kommuneplan%20Oslo%20%E2%80%93%20Utskriftvennlig.pdf> Lest: 20.01.2023

Oslo kommune (15.12.2021). Strategisk plan bydel Østensjø 2023-2026. Oslo kommune.

Vedlegg 1: Intervjuguide

Intervjuguide til utekontakten

1. Introduksjon:

- Kan du fortelle litt om deg selv og hva du gjør i området?
- Hva tenker du om området Skullerud og Bogerud for unge som vokser opp nå?
- Hvilken rolle har utekontakten for de unge til daglig?
- Dere arbeider i hele bydelen, er det noe med dette området som skiller seg ut?

2. Opplevelse av området:

- Hva synes du er de viktigste utfordringene i området når det gjelder å jobbe med unge?
- Hvordan opplever du å jobbe med oppsøkende arbeid i området?
  - Utfordrende, oppsøkende?
- Har du opplevd at det har vært noen fordeler med å jobbe på den måten i dette området?

3. Stedidentitet:

- Hva assosierer du med området Skullerud og Bogerud?
- Hvordan vil du beskrive stedet for andre?
- Hva kjennetegner stedet for deg?

4. Møteplasser:

- Hvilke møteplasser ser du at ungdommen i området benytter seg av mest?
- Hva liker du best med de møteplassene du ser at ungdommen bruker?
- Hva liker du minst med de møteplassene de unge bruker?
- Er det noen møteplasser du savner i området?

5. Forbedring av området:

- Er det møteplasser eller tilbud du savner i området?
- Hva kan gjøres for å forbedre området for unge?
- Er det noe du ønsker å forbedre?

6. Hva er bra med området?

Informasjonsskriv til utekontakten

Hei!

Jeg er student ved Universitetet i Agder som nå i vår skal gjennomføre et prosjekt med formål å utforske hvordan unge opplever stedet, delbydelen Skullerud. Gjennom intervjuer og dokumentanalyse vil jeg se på ungdommens bevegelsesmønstre og møteplasser i området, for å få en dypere forståelse av hvordan de opplever stedet og hva som betyr mest for dem.

Jeg vil gjerne invitere dere som utekontakter til å delta i arbeidet gjennom intervjuer. Deltakelse i intervjuene vil være frivillig, og dere kan når som helst avbryte intervjuet dersom dere ønsker det. Alle opplysninger som blir samlet inn vil behandles konfidensielt, og ingen opplysninger vil bli knyttet til dere som individer.

Jeg håper å kunne bidra til å øke kunnskapen rundt området, samt hvilke møteplasser og tilbud som er viktige for dem. Dette vil vi gjøre ved å stille spørsmål om hva de liker best ved området, hvordan de beveger seg i området, hva de savner og hva de ønsker seg for fremtiden. Jeg ønsker å snakke med dere for å få en mer helhetlig forståelse av hvordan området utvikler seg.

Samtidig ønsker jeg å ivareta deres rettigheter som deltagere, og sikre at dere føler dere trygge og godt informerte om prosessen.

Hvis dere har noen spørsmål eller ønsker mer informasjon om prosjektet, kan dere gjerne kontakte meg. Jeg håper dere vil vurdere å delta i mine intervjuer og bidra til at prosjektet kan bidra til å nyansere bildet av området.

Med vennlig hilsen, Anita Rue

Tlf: 45257910

Mail: anita-rue@hotmail.com

Vedlegg 4: Arbeidshefte

Skullerud

Arbeidshefte vår 2023

Navn: _____

Introduksjon

Jeg er student ved Universitetet i Agder og skal gjennomføre en masteroppgave som tar sikte på å utforske hvordan unge opplever Skullerud-området. Dette prosjektet vil innebære intervjuer og dokumentanalyse for å undersøke ungdommens bevegelsesmønstre og møteplasser i området. For å oppnå dette vil jeg bruke en arbeidsbok med avkrysningsspørsmål og kart for å kartlegge møteplasser og reisemønstre i området. I tillegg vil jeg stille åpne spørsmål som knytter seg til stedsidentitet og tilhørighet for å undersøke om de unge i området har en følelse av stedsidentitet eller tilhørighet som er knyttet spesielt til Skullerud.

Det er viktig å understreke at ingen sensitive opplysninger vil bli samlet inn. Eventuelle personlige opplysninger som blir gitt vil bli behandlet konfidensielt og anonymt. Svarene vil bli brukt utelukkende til forskningsformål og vil ikke bli delt med andre uten deltakernes samtykke.

Jeg håper du vil delta i undersøkelsen og bidra til å øke kunnskapen om Skullerud-området. Takk for at du tar deg tid til å være med på dette prosjektet.

Vennlig hilsen Anita Rue

Hvem er du?

Kjønn

Sett ett kryss

- Gutt
- Jente
- Ønsker ikke å oppgi

Alder

Sett ett kryss

- 12 – 14 år
- 15– 17 år
- 18 + år

Hvor bor du?

Sett ett kryss

- Bor på Bogerud
- Bor på Skullerud
- Bor på Bøler
- Bor på Rustad
- Annet _____

Hva gjør du på fritiden?

Sett kryss ved de alternativene som passer og fyll inn antall dager.

- Er sammen med venner hjemme eller ute _____ dager i uken.
- Jobber deltid _____ dager i uken
- Ungdomsklubb _____ dager i uken
- Idrett og andre fritidsaktiviteter _____ dager i uken.
- Annet: _____ dager i uken.

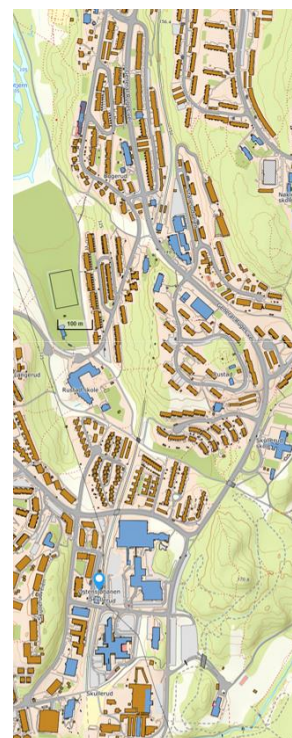
Hvordan bruker du området Skullerud?

Skullerud er fra nå brukt som en samlebetegnelse på området Skullerud, Rustad og Bogerud, grensene er flytende.

Når er du ute i området og hvor ofte?

Sett kryss ved de alternativene som passer og fyll inn antall dager.

- På formiddagen _____ dager i uken.
- På ettermiddagen _____ dager i uken
- Om kvelden _____ kvelder i uken
- Om dagen i helgene _____ dager i måneden
(Helg: Fredag kveld til søndag)
- Om kvelden i helgene _____ dager i måneden
(Helg: Fredag kveld til søndag)
- Annet: _____ dager i uken.
- Bruker ikke området.

Hvorfor er du ute i området?

Sett kryss ved de alternativene som passer

- På vei til eller fra skole, jobb eller andre nødvendige ting _____ dager i uken.
- For å handle og / eller gå på kafe _____ dager i uken.
- For å gå på bibliotek, kino, konserter mm. _____ dager i uken.
- For å møte venner / «henge rundt» _____ dager i uken.
- For å drive med en aktivitet _____
- Annet: _____ dager i uken.

Hvilke steder i området pleier du å være

Sett kryss ved de alternativene som passer

- Skullerud skole. Hva gjør du/dere der? _____
- Bogerud torg. Hva gjør du/dere der? _____
- Rustadfeltet. Hva gjør du/dere der? _____
- Skolen / skolegården. Hvilke(n) skole(r)? _____
Hva gjør dere der? _____

Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)? _____

- Lekeplasser? Hvilke(n)? _____

Hva gjør du/dere der? _____

Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)? _____

- Andre steder 1. Hvor? _____

og hva gjør du/dere der? _____

- Andre steder 2. Hvor? _____

og hva gjør du/dere der? _____

- Andre steder 3. Hvor? _____

og hva gjør du/dere der? _____

Bildet 1: Skullerud skole

Bildet 2: Bogerud aktivitetspark

Hvordan bruker du steder utenfor Skullerud?

Hvilke steder utenfor Skullerud pleier du og/eller andre ungdommer å være

Sett kryss ved de alternativene som passer

- Mortensrud senter:
Hva gjør dere der? _____
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)? _____
- Oslo city? _____
Hva gjør dere der? _____
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)? _____
- Sentrum. Hvor i sentrum)? _____
Hva gjør dere der? _____
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)? _____
- Skolen / skolegården. Hvilke(n) skole(r)? _____
Hva gjør dere der? _____
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)? _____
- Lekeplasser? Hvilke(n)? _____
Hva gjør du/dere der? _____
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)? _____
- Andre steder 1. Hvor? _____
Hva gjør du/dere der? _____
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)? _____
- Andre steder 2. Hvor? _____
Hva gjør du/dere der? _____
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)? _____

2.1 Naturområder

Pleier du og/eller andre ungdommer å være på, bruke eller gå igjennom naturområder som du ikke har beskrevet ovenfor? Hva gjør du og/eller andre ungdommer der? (f.eks. idrett, aktiviteter, grilling, gå igjennom, bading osv)

- Naturområde (Rustadsaga) Hvor? _____
Hva gjør dere der? _____
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)? _____
- Naturområde (Sarabråten) Hvor? _____
Hva gjør dere der? _____
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)? _____
- Naturområde (Skullerud) Hvor? _____
Hva gjør du/dere der? _____
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)? _____
- Naturområde (Annet) Hvor? _____
Hva gjør du/dere der? _____
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)? _____

Bildet 3: Rustadsaga

Bildet 4: Bråten

Byrommene og møtestedene på Skullerud

"Byrom" refererer til områder og steder i byer som er tilgjengelige for alle mennesker og som kan brukes av alle. Dette inkluderer både utendørs og innendørs områder som er offentlig tilgjengelige, for eksempel parker, torg, gater, butikker, kjøpesentre og offentlige bygninger som biblioteker og postkontor. Disse områdene gir muligheter for sosial interaksjon, rekreasjon og bevegelse, og er viktige for å skape et livlig og inkluderende bymiljø.

Byrom kan være veldig forskjellige. Noen er store og åpne, som for eksempel torg, mens andre kan være mindre og mer lukkede, som for eksempel butikker eller ventehaller. Byrom er viktig fordi de gir mennesker muligheter for å møte hverandre, dele ideer og skape fellesskap, og er derfor viktig for å skape en god og bærekraftig by.

Hva syns du om gatene og byrommene på Skullerud?

Noen steder synes vi er fine, og andre er skumle. Noen ganger går vi omveier, og andre snarveier. En vei du vet det henger kompiser og mulighet for å møte andre ungdom. Mens andre er kanskje skumle eller tomme for mennesker. Er det noe fint å se på, eller er alt likt? I denne delen ønsker jeg å høre hva du tenker om området. Er det gater eller byrom du synes er fine eller stygge, noe du savner?

Jeg syns det er **fint** / **ikke fint** (stryk det som ikke passer) å være på Bogerud torg/Bogerud aktivitetspark

Begrunnelse (hvorfor?)

Hva savner du eller skulle vært annerledes?

Jeg syns det er **fint** / **ikke fint** (stryk det som ikke passer) å være på Skullerud Skole
Begrunnelse (hvorfor?)

Hva savner du eller skulle vært annerledes?

Jeg synes det er **fint** / **ikke fint** (stryk det som ikke passer) å være på **Rustadfeltet**
Begrunnelse (hvorfor?)

Hva savner du eller skulle vært annerledes?

Jeg synes det er **fint** / **ikke fint** (stryk det som ikke passer) å være i boligområdet på Bogerud,
Martin Linges vei.

Begrunnelse (hvorfor?)

Hva savner du eller skulle vært annerledes?

Jeg synes det er **fint** / **ikke fint** (stryk det som ikke passer) å være på Aktivitetshuset på
Skullerud.

Begrunnelse (hvorfor?)

Hva savner du eller skulle vært annerledes?

Jeg synes det er **fint** / **ikke fint** (stryk det som ikke passer) å være **andre steder?**

Hvor?__

Begrunnelse (hvorfor?)

Hva savner du eller skulle vært annerledes?

Vedlagt ligger et kart over området, det kan du bruke i de neste oppgavene.

Er det noen steder som oppleves som trygge / gode?

- Ja
- Nei

Marker på kartet med en firkant 1, firkant 2 osv., og beskriv (Hvorfor og hva bør gjøres med det):

Er det noen steder som oppleves som utrygge / utrivelige?

- Ja
- Nei

Marker på kartet med en sirkel 1, sirkel 2 osv., og beskriv (Hvorfor og hva bør gjøres med det):

Er det noen steder som bør endres, noe som mangler eller bør bli bedre?

Sted 1:

Beskriv hvordan (utforming, bruk av stedet osv)

Sted 2:

Beskriv hvordan (utforming, bruk av stedet osv)

Møteplasser

Møteplasser er steder i det offentlige rom hvor mennesker kommer sammen for å kommunisere, samarbeide og utveksle kunnskap. Det finnes ulike typer møteplasser som har forskjellige formål og tilbyr forskjellige tjenester og fasiliteter.

Noen møteplasser er fysiske steder som en kafé, et klubbhus eller et kontor, mens andre er virtuelle plattformer som videokonferanser eller sosiale medier. Noen møteplasser er åpne for alle, mens andre er private og bare tilgjengelige for medlemmer eller inviterte gjester.

Hvilke møteplasser bruker du?

Hva slags steder og hvorfor:

Beskriv hvordan stedet er.

Hva kunne gjort dette stedet bedre?

Hvilke møteplasser savner du?

Hva slags steder og hvorfor:

Fordypningsoppgave – Steds-identitet

Steds-identitet handler om hva som gjør at vi føler oss tilknyttet et sted og hva som gjør at det føles som hjemme. På Skullerud er det flere faktorer som kan påvirke vår steds-identitet. Det kan være fysiske forhold som bygninger, gater, plasser, parker og landskap, samt sosiale og kulturelle forhold som befolkningen, lokal kultur, aktiviteter, foreninger, møteplasser, virksomheter og butikker.

Nå vil jeg at du skal beskrive Skullerud med dine egne ord. Hva syns du om stedet? Hva fungerer bra og hva savner du? Her er noen spørsmål som kan hjelpe deg med å komme i gang.

Hva vil dere fortelle om Skullerud hvis dere skal beskrive stedet for andre som ikke kjenner det?

Er Skullerud et «fint, kult, tøft, trygt, vakkert, stygt, harry, kjedelig, spennende eller godt» sted for ungdom?

Hva er med på å skape steds-identitet for ungdom på Skullerud?

Hva liker du best ved Skullerud?

Hva liker du minst ved Skullerud?

Vedlegg:

